



POWIAT OPOLSKI

**PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA POWIATU OPOLSKIEGO
NA LATA 2012- 2015**

OPOLE 2012

SPIS TREŚCI

	STR.
WPROWADZENIE	4
I. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	5
II. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE	5
III. ZADANIA POWIATU W ZAKRESIE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI	7
IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	14
V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	20
VI. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO POWIATU OPOLSKIEGO	22
6.1. Historia powiatu opolskiego	22
6.2. Krajobraz kulturowy powiatu opolskiego	23
6.2.1. Rezerwaty przyrody	27
6.2.2. Stobrawski Park Krajobrazowy	28
6.2.3. Pomniki przyrody	28
6.2.4. Stanowisko dokumentacyjne „Trias” w Krasiejowie	29
6.2.5. Zespół przyrodniczo krajobrazowy – Lipno	30
6.3. Zabytki nieruchome	31
6.4. Zabytki ruchome	39
6.5. Zabytki archeologiczne	45

6.6. Zabytki zlokalizowane na terenie powiatu opolskiego	48
6.6.1. Kościoły drewniane w powiecie opolskim	48
6.6.2. Kościoły murowane w powiecie opolskim	52
6.6.3. Kapliczki na terenie powiatu opolskiego	64
6.6.4. Zabytki industrializacji	65
6.6.5. Pałace, zamki i dwory z terenu powiatu	68
6.7. Zabytki, do których Powiat Opolski posiada tytuł prawny	72
VII. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO NA TERENIE POWIATU – ANALIZA SWOT	79
VIII. ZAŁOŻENIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU OPOLSKIEGO NA LATA 2012–2015	82
8.1. Cele operacyjne i podejmowanie w ich zakresie działania	83
IX. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	87
X. ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU	88
XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU	89
XII. REALIZACJA PRZEZ POWIAT OPOLSKI ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW W LATACH 2012-2015	93

ZAŁĄCZNIK:

Nr 1 - Wykaz prac wykonanych przy zabytkach będących własnością Powiatu Opolskiego w latach 2009 – 2011	95
Nr 2 – Wykaz obiektów nieruchomości wpisanych do ewidencji zabytków gmin powiatu opolskiego (wersja elektroniczna na płycie CD)	

Wprowadzenie

Dziedzictwo kulturowe to jeden z najważniejszych czynników życia i działalności człowieka. Stanowi dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, a także dorobek naszych czasów. Oznacza zarówno wartość materialną jak i niematerialną, przekazaną przez przodków i określającą naszą kulturę. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Na krajobraz kulturowy składają się tak elementy przyrodnicze, jak i wytwory, i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Powiat opolski ze względu na położenie geograficzne był miejscem przeplatania się różnych kultur. Krzyżowały się w nim drogi i szlaki handlowe, stanowił azyl dla uchodźców religijnych i był miejscem nowego życia dla przybywających kolonistów. Ślady przenikania się kultur, zwłaszcza polskiej i niemieckiej, znajdziemy w architekturze, rzemiośle, obrzędach i folklorze. Do dzisiaj przetrwało wiele skarbów kultury materialnej ukazujących zmienne losy i skomplikowane układy polityczne tego regionu, to m.in. zamki, pałace, świątynie, a także kapliczki, krzyże przydrożne, budowle użyteczności publicznej, układy przestrzenne miast i wsi, zabytki techniczne, nekropolie, parki dworskie i arboreta. Każdy z nich jest kroniką, swoistą opowieścią ludzkiego losu, a przez to obrazem całej społeczności. Historia nie oszczędzała tej ziemi. Prawie co 200 lat zmieniali się dysponenci. Byli nimi królowie polscy, czescy, potem zaś władali nią cesarze niemieccy, a następnie królowie pruscy, aby znów powrócić w granice Polski.

Niniejsze opracowanie podaje podstawy prawne i główne cele polityki Powiatu Opolskiego w zakresie dziedzictwa kulturowego, priorytety dotyczące opieki nad zabytkami określa w kontekście obowiązujących dokumentów o charakterze strategicznym, takich jak: Narodowa Strategia Kultury na lata 2004-2013, Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego. Przedstawia zasoby dziedzictwa kulturowego w powiecie opolskim, uproszczoną analizę SWOT, założenia programu oraz sposób realizacji i finansowania działań w ramach Programu.

I. Podstawa prawna opracowania Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami

Przedmiotem opracowania programu opieki nad zabytkami jest ochrona dziedzictwa kulturowego znajdującego się w granicach administracyjnych powiatu opolskiego, natomiast celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz wspomnianej wyżej ochrony i opieki nad zabytkami.

Obowiązek sporządzenia na okres 4 lat Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami nakłada na Zarząd Powiatu art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.)

Opracowując „Program Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Opolskiego na lata 2012-2015”, zwany dalej Programem, przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków Powiatu m.in. opieki nad zabytkami, do których Powiat Opolski posiada tytuł prawny. Program określa również ogólną politykę Powiatu Opolskiego w dziedzinie opieki nad zabytkami, nie naruszając przy tym kompetencji poszczególnych gmin i praw właścicieli obiektów zabytkowych.

Podstawą do opracowania Programu jest ewidencja zabytków prowadzona przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zarząd Powiatu Opolskiego zgodnie z art. 87 ust. 5 ww. ustawy sporządza co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie Powiatu Opolskiego.

II. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

1. Ustawy – ustawodawstwo polskie reguluje zagadnienia związane z zabytkami oraz ich ochroną w następujących aktach prawnych:

- a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) deklaruje ochronę zabytków jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art.5, art.6 ust.1 i art.86 Konstytucji RP),
- b) Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.),

- c) Ustawa z dnia 23 lipca 2003r *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.),
- d) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 z późn. zm.),
- e) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. *prawo budowlane* (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.),
- f) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz.U. z 2003 r. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.),
- g) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *prawo ochrony środowiska* (tekst jednolity Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.),
- h) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (tekst jednolity Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.),
- i) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (tekst jednolity Dz.U. z 2001r. Nr 13, poz. 123 z późn. zm.),
- j) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (tekst jednolity Dz.U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 z późn. zm.).

2. Rozporządzenia – akty wykonawcze do poszczególnych ustaw, regulujących zakres ochrony i opieki nad zabytkami

- a) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. *w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych* (Dz.U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987);
- b) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. *w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków* (Dz.U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940 z późn. zm.);
- c) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. *w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych* (Dz.U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);
- d) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. *w sprawie odznaki "Za opiekę nad Zabytkami"* (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 , poz. 1304 z późn. zm.);

- e) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- f) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661);
- g) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650);
- h) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. z 2004r. nr 30, poz.259);
- i) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. z 2004 r. nr 124, poz. 1302);
- j) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie Polskiego Komitetu Doradczego (Dz.U. z 2004 r. nr 102, poz. 1066).

III. Zadania Powiatu w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami

Podstawowe regulacje w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały zawarte w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która w sposób kompleksowy reguluje kwestie związane z prawną ochroną zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjny i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

W myśl przepisów ustawy ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, w tym powiatu działań mających na celu:

- a) Zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- b) Zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytku;
- c) Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- d) Przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

- e) Kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- f) Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu wszelkich analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin powiatu, w których uwzględnia się w szczególności krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu, jak również ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Artykuł 4 ust.1 ustawy o samorządzie powiatowym zawiera generalną zasadę, że Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym. W ramach obowiązujących przepisów Powiat Opolski realizuje niżej wymienione zadania związane z kulturą i ochroną zabytków i opieką nad zabytkami:

1. W zakresie gospodarki nieruchomościami:

Zgodnie z ustawą o gospodarce nieruchomościami, opieka nad nieruchomościami będącymi zabytkami jest celem publicznym.

Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub Powiatu Opolskiego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy oraz decyzji o oddaniu w trwałą zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub Powiatu Opolskiego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć (jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga) na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

Pozwolenie Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wymagane jest również gdy dokonywany jest podział geodezyjny nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków.

W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do

rejstru polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, Starosta Opolski na wniosek Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie powyższego zagrożenia ww. zabytek nieruchomy może być na wniosek Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wywłaszczony przez Starostę Opolskiego na rzecz Skarbu Państwa lub gminy, na której terenie zlokalizowany jest zabytek, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

W umowie o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste ustala się okres użytkowania wieczystego zależnie od celu, na który nieruchomość gruntowa zostaje oddana w użytkowanie wieczyste oraz określa się sposób korzystania z nieruchomości. Jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z tej nieruchomości można nałożyć (w razie potrzeby) na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych w terminie określonym w umowie.

Ustalone opłaty z tytułu użytkowania wieczystego obniża się o 50 % jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków. W zależności od własności nieruchomości, Starosta Opolski bądź Zarząd Powiatu Opolskiego może, za zgodą odpowiednio Wojewody Opolskiego albo Rady Powiatu Opolskiego podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

Dla nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków cenę sprzedaży nieruchomości ustaloną w trybie przetargowym lub bezprzetargowym obniża się o 50 %. Starosta Opolski może za zgodą odpowiednio Wojewody Opolskiego lub Rady Powiatu Opolskiego podwyższyć albo obniżyć tę bonifikatę.

W przypadku nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu Starosta Opolski może nałożyć (w miarę potrzeby) na jednostkę organizacyjną obowiązek odbudowy lub remontu położonych na tej nieruchomości zabytkowych obiektów budowlanych w terminie określonym w decyzji.

Dla nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, opłaty z tytułu trwałego zarządu obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio Wojewody Opolskiego albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

2. W zakresie budownictwa

Wydanie decyzji pozwolenia budowlanego przez Starostę Opolskiego odnoszącego się do obiektu zabytkowego wpisanego do rejestru udzielone zostaje w przypadku:

- a) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- b) wykonywania robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- c) prowadzenia badań archeologicznych;
- d) dokonywania podziału zabytku nieruchomości wpisanej do rejestru;
- e) zmiany przeznaczenia zabytku wpisanej do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- f) podejmowania innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanej do rejestru;

poprzedzone uzyskaniem pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Uzyskanie takiego pozwolenia na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia.

Zgodnie z art. 29. Ustawy prawo budowlane decyzji pozwolenia na budowę wymaga:

- budowa obiektów budowlanych piętrzących wodę i upustowych o wysokości piętrzenia poniżej 1 m na obszarze parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych oraz ich otulin;
- budowa znaków geodezyjnych, a także obiektów triangulacyjnych, na obszarach parków narodowych i rezerwatów przyrody;
- wykonanie robót budowlanych polegających na remoncie istniejących obiektów budowlanych i urządzeń budowlanych wpisanych do rejestru zabytków;
- wykonanie robót budowlanych polegających na instalowaniu tablic i urządzeń reklamowych usytuowanych na obiektach wpisanych do rejestru zabytków w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- wykonanie robót budowlanych polegających na wykonywaniu urządzeń melioracji wodnych szczegółowych usytuowanych w granicach parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych oraz ich otulin;

3. W zakresie ochrony środowiska

W zakresie ochrony środowiska do zadań Powiatu Opolskiego należą:

- a) zawarcie w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Opolskiego zapisów odnośnie celów w zakresie ochrony i rozwoju systemu obszarów chronionych, ochrony zagrożonych siedlisk oraz ochrony krajobrazu kulturowego w powiecie opolskim,
- b) przekazywanie właściwym organom, w których zakresie jest wydawanie wszelkich pozwoleń, warunków, opinii dotyczących terenów szczególnej ochrony przyrody i krajobrazu, spraw bezpośrednio dotyczących ww. terenów,
- c) możliwość przyznawania, na wniosek uprawnionej instytucji, środków z przeznaczeniem na zadania związane z ochroną środowiska i gospodarką wodną.

Do zadań tych, według ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) należą między innymi:

- działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- opracowywanie planów ochrony dla obszarów podlegających ochronie na podstawie przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) oraz prowadzenie monitoringu przyrodniczego,
- przedsięwzięcia związane z ochroną przyrody, w tym urządzenie i utrzymanie terenów zieleni, zadrzewień, zakrzewień oraz parków,
- edukacja ekologiczna oraz propagowanie działań proekologicznych i zasady zrównoważonego rozwoju.

4. Obowiązki Powiatu Opolskiego jako właściciela obiektów zabytkowych

W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami Powiat Opolski posiadając tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych należących do Powiatu Opolskiego jest zadaniem własnym Powiatu.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków poprzez wydanie decyzji może nakazać właścicielowi zabytku wpisanego do rejestru przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku, jeżeli istnieje zagrożenie zniszczenia lub powstania istotnych uszkodzeń tego zabytku. Wykonanie tej decyzji nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia robót budowlanych.

Zmiana stanu prawnego zabytku zobowiązuje jego właściciela do zawiadomienia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w terminie miesiąca od dnia wystąpienia tej zmiany.

Powiat Opolski będąc właścicielem tudzież posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadając taki zabytek w trwałym zarządzie może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Dotacja może być udzielona przez:

- a) Ministra właściwego do spraw Kultury i Dziedzictwa Narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa "Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego",
- b) Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Opolski.

Rada Powiatu Opolskiego może udzielać dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru nie będącego własnością Powiatu na zasadach określonych w podjętej przez Radę Powiatu uchwale. Dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Łączna kwota dotacji udzielonych przez Ministra właściwego do spraw Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków bądź organ stanowiący Gminy, Powiatu lub Województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Realizując ten cel powyżej wymienione organy sporządzają wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.

Zgodnie z art. 12 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Starosta Opolski może, po wcześniejszym uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,

umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).



Rys. 1. Wzór znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

IV. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004 -2013

„Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów” – w taki sposób sformułowano misję Narodowej Strategii Rozwoju Kultury.

Przystępując do prac związanych z przygotowaniem Programu oraz zadań Powiatu Opolskiego w zakresie ochrony dóbr kultury należy dążyć do osiągnięcia wyżej wymienionej misji.

Główne tezy Narodowej Strategii zakładają zwiększenie poziomu aktywności na szczeblu regionalnym w sferze kultury. Dotyczy to „umiejętnego wkomponowania zadań z obszarów kultury w plan rozwojowy regionu, przy założeniu, iż rozwój kultury wspiera poprawę jakości potencjału regionu w dziedzinie kapitału intelektualnego oraz kapitału społecznego”. Przygotowanie regionów (władz samorządowych oraz partnerów społecznych i instytucjonalnych) do tej aktywności jest ważne dla pozyskiwania funduszy Unii Europejskiej.

W założeniach państwo polskie powinno być partnerem dla jednostek samorządu terytorialnego i wspólnie z nimi kształtować kulturę w regionach. Do tego celu „niezbędne jest zinstytucjonalizowanie platformy współpracy pomiędzy państwem a samorządami, a także w większym stopniu wykorzystanie możliwości tworzenia i prowadzenia wspólnych instytucji i wspólnych inwestycji w sferze kultury. Samorządy terytorialne powinny zyskać motywację w kształtowaniu instytucjonalnego zaplecza dla rozwoju kultury, w tym do wypełniania założonych w lokalnych strategiach rozwoju celów w sferze kultury, a rola państwa powinna sprowadzać się do badań naukowych i monitorowania tej sfery oraz do skutecznego zapobiegania sytuacjom kryzysowym. Jednocześnie Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego powinien posiadać odpowiednie środki na sprawowanie mecenatu nad działalnością instytucji kultury oraz instrumenty o charakterze motywującym, za pomocą których możliwa będzie realizacja polityki kulturalnej państwa w regionach”.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury wskazuje bardzo ważną przemianę w kształtowaniu podejścia do sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego. Współczesna ochrona zabytków powinna skupiać się na aktywnym działaniu ze względu na „rosnące znaczenie powiązania kultury z rozwojem gospodarczym i dochodami regionów”. Elementy

naszego dziedzictwa kulturowego powinny zostać wykorzystane dla podjęcia działań w kształtowaniu zintegrowanych produktów turystycznych.

Strategicznymi obszarami w okresie programowania 2007–2013 są m.in. ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków. Misją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednostek samorządu terytorialnego jest motywowanie społeczności do partycypacji w funkcjonowaniu sfery kultury, w tym do dobrowolnego udziału w finansowaniu instytucji i wydarzeń kulturalnych oraz twórców za pomocą stworzonych narzędzi.

W związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej w równym stopniu zadaniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jednostek samorządu terytorialnego i instytucji kultury staje się pozyskanie środków na kulturę z funduszy strukturalnych oraz innych środków europejskich.

Celem częściowym Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest m.in. zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.

Jednostki samorządu terytorialnego zostały określone jako partnerzy w finansowaniu wdrażania Narodowej Strategii Kultury.

Dokumentem służącym wdrażaniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 jest **Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”**.

Jego głównym celem jest „poprawa stanu i dostępności zabytków” poprzez:

- a) tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- b) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- c) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- d) tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- e) promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą,
- f) wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- g) podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- h) zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

Podstawowym źródłem finansowania ochrony dziedzictwa kultury są środki publiczne i prywatne. Prywatne nakłady na ochronę zabytków są bardzo trudne do oszacowania, ponieważ żadna instytucja nie zbiera takich danych z terenu całej Polski. Środki finansowe na ochronę zabytków wydatkowane są na wszystkich szczeblach administracji publicznej.

Ponadto obok środków własnych jednostek samorządu terytorialnego dodatkowym źródłem finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego jest budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz funduszy strukturalnych. W dziedzinie kultury największy wpływ mają Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejski Fundusz Społeczny (ESF).

Możliwości EFRR dla sektora kultury dotyczą przede wszystkim tworzenia, modernizacji i rozwoju infrastruktury na tym obszarze, w tym rewaloryzacji i adaptacji obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe lub przemysłowe. Odnosi się to przede wszystkim do tworzenia centrów kulturalnych, traktowanych jako miejsce spotkań, które odgrywają znaczną rolę w wymianie kulturalnej oraz otwarciu się regionu na zewnątrz. Szczególną kategorią w infrastrukturze kulturalnej są zabytki i muzea. Nie ma wątpliwości co do kulturalnej ich wartości, jednak także zwrócić uwagę na ich potencjał ekonomiczny. Mogą one stanowić atrakcję turystyczną, przyczyniając się do wzrostu zainteresowania regionem zarówno przez turystów, jak i inwestorów.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2000-2015 została przyjęta uchwałą nr XXXIX/350/2005 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 11 października 2005 r., obecnie trwają prace nad jej aktualizacją.

Zgodność Programu Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Opolskiego na lata 2012-2015 widoczne jest już w opracowanej misji województwa, która zakłada podejmowanie i wspieranie działań, które zapewnią dynamiczny i zrównoważony rozwój, konkurencyjność, spójność społeczno-gospodarczą i przestrzenną regionu **przy zachowaniu tożsamości, specyfiki dziedzictwa kulturowego** oraz walorów przyrodniczych Śląska Opolskiego.

W celu prawidłowego rozwoju regionu przyjęto następujące priorytety:

- a) wzmocnienie konkurencyjności województwa opolskiego,
- b) wyrównywanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie opolskim.

Program zgodny jest także z następującymi postulatami strategii:

- a) rewitalizacja miast i miasteczek;
- b) zachowanie i wykorzystanie zasobów kulturowych oraz przyrodniczych wsi, poprawa stanu środowiska;
- c) tworzenie warunków do rozwoju wielokulturowej tożsamości regionalnej.

Ważnym zadaniem jest ochrona regionu przed utratą zabytków i dóbr kultury oraz podejmowanie działań na rzecz przywrócenia obiektów utraconych. Ochrona zabytków

oraz całych zespołów zabytkowych jest obowiązkiem społeczności wobec przyszłych pokoleń.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2007-2013 został przyjęty uchwałą Zarządu Województwa nr 1070/2007 z dnia 27 października 2007 r. z późniejszymi zmianami.

Głównym celem Regionalnego Programu Operacyjnego jest zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa opolskiego, jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania.

Z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego przyjęto następujące cele:

- a) infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe – z naciskiem na rozwój kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego,
- b) aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych – jako rewitalizacja obszarów miejskich oraz zagospodarowanie terenów zdegradowanych.

Działanie 5.3. „Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego”

Wspieranie kultury należy traktować jako dźwignię społeczno-gospodarczą rozwoju regionu oraz jako sposób budowy stałych przewag konkurencyjnych w oparciu o wykorzystanie potencjału regionalnego, a zwłaszcza zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Program jest zgodny z założeniem Osi V, która podkreśla rozwój infrastruktury instytucji kultury, tworzenie urozmaiconej oferty kulturowej, ochronę zabytków, czy w końcu ochronę dziedzictwa kultury. Zapisy Osi V mówią także o realizacji działań zmierzających do zatrzymania postępującej degradacji i niszczenia obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ich pełnego wykorzystania w celu prowadzenia działalności kulturalnej.

Celami działania 5.3. „Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego” są wzrost znaczenia kultury w regionie poprzez poprawę warunków i jakości świadczonych usług kulturowych skutkujących zwiększeniem uczestnictwa społeczeństwa w życiu kulturalnym regionu, a także zachowaniu regionalnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Działanie 6.1 i 6.2 - Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych – jako rewitalizacja obszarów miejskich oraz zagospodarowanie terenów zdegradowanych

Celem rewitalizacji obszarów miejskich jest rozwój społeczno-gospodarczy obszarów miejskich oraz poprawa warunków życia mieszkańców miast. Osiągnięcie niniejszego celu jest możliwe m.in. przez:

- porządkowanie historycznych centrów miast w strefach ochrony konserwatorskiej poprzez odtworzenie, przebudowę lub uzupełnienie zabudowy (w tym także rozbiórki obiektów dysharmonizujących), wraz z nadaniem powyższym obiektom funkcji gospodarczych, społecznych, edukacyjnych, turystycznych lub kulturowych.
- prace restauratorskie i konserwatorskie budynków ujętych w rejestrze zabytków oraz budynków o potwierdzonej wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym (ujęte w ewidencji zabytków), w tym ich adaptacja na cele: gospodarcze, społeczne, edukacyjne, turystyczne lub kulturalne, przyczyniające się do tworzenia miejsc pracy.

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Opolskim na lata 2007-2013 zaakceptowana przez Komitet Monitorujący po poprawkach naniesionych w wyniku konsultacji społecznych, które odbyły się w 2006 roku.

Cel II Strategii – Rozwój produktu markowego – turystyka miejska i kulturowa, zakłada:

- a) rewaloryzację, restaurację i udostępnienie turystom zabytkowych układów przestrzennych;
- b) rozwinięcie oferty kulturalnej, rozrywkowej i widowiskowo-sportowej;
- c) większe udostępnienie stanowisk i obiektów archeologicznych i paleontologicznych;
- d) wykorzystanie w większym zakresie atrakcji historycznych w celach turystycznych;
- e) rozwój oferty turystyki pielgrzymkowej;
- f) rozwój turystyki przemysłowej.

Strategia włącza również miejsca i obiekty ważne kulturowo dla różnych form turystyki pod względem sposobu i celu podróżowania (Cel strategiczny I – Rozwój produktu markowego – turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna). Jako specyficzną, w największym stopniu opartą o dziedzictwo kulturowe regionu, strategia wymienia turystykę kulturową i sentymentalną, związaną z poszukiwaniem własnych korzeni. Ukierunkowana jest ona zwłaszcza na zwiedzanie miast i obiektów historycznych, zespołów

rezydencjonalnych, parków etnograficznych, skansenów, ośrodków twórczości ludowej oraz ośrodków kultu religijnego.

Oprócz wyznaczenia priorytetów (celów), Strategia określa, jakie działania powinny zostać podjęte w sferze społecznej, ekonomicznej i ekologicznej oraz przedstawia tendencje i prognozy dotyczące rozwoju i znaczenia turystyki kulturowej.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014 przyjęty uchwałą nr V/76/ 2011 z dnia 29 marca 2011 r.

Główne cele Programu

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 87 wymienia najważniejsze cele, których osiągnięcie umożliwić ma realizacja zadań nakreślonych w Programie.

Są to:

- a) utrzymanie i zarządzanie zasobami regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- b) ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- c) rozwój turystyki związanej z regionalnym dziedzictwem kulturowym i rozwój tożsamości regionalnej.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego przyjęto uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego nr XLVIII/505/2010 z dnia 28 września 2010 r.)

Rozdział 7.3 Planu poświęcony jest zagadnieniom z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, w którym określono m.in. cele polityki przestrzennej, zasady zagospodarowania przestrzennego, kierunki polityki przestrzennej i obszary realizacji polityki przestrzennej.

Głównymi celami polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego określonymi w Planie są:

- a) utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa,
- b) ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- c) promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego określone w Planie to:

- 1) Zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
 - a) wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,
 - b) wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
 - c) wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni,

- 2) Obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.) z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym,
- 3) Nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w m.p.z.p.
- 4) Kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
- 5) Wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem,
- 6) Oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy,
- 7) Harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji,
- 8) Zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast,
- 9) Ekspozowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego,
- 10) Inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

V. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Zgodnie z **Programem Ochrony Środowiska Powiatu Opolskiego na lata 2008-2011 z perspektywą do roku 2015**, który został przyjęty uchwałą Rady Powiatu nr XXIII/156/09 z dnia 25 czerwca 2009 r., najważniejszymi celami w zakresie ochrony i rozwoju systemu obszarów chronionych, ochrony zagrożonych siedlisk oraz ochrony krajobrazu kulturowego w powiecie opolskim są:

- a) objęcie ochroną prawną nowych obszarów, cennych przyrodniczo o znaczeniu regionalnym i międzynarodowym oraz korytarzy ekologicznych stanowiących powiązanie z najważniejszymi strukturami przyrodniczymi na terenie powiatu,
- b) ujmowanie w planach zagospodarowania przestrzennego konieczności ochrony cennych siedlisk przyrodniczych na terenie powiatu i krajobrazu kulturowego,
- c) przeprowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej poszczególnych obiektów na terenie powiatu, wskazanie obszarów i siedlisk najbardziej predysponowanych do ochrony prawnej,

- d) ochrona ekosystemów wodno-błotnych o kluczowym znaczeniu dla zachowania bioróżnorodności rzek i ich dolin (w szczególności doliny Odry, Nysy Kłodzkiej, Małej Panwi, Stobrawy), stawów (m.in. Stawy Tułowickie, Niemodlińskie, w dolinie Stobrawy), oczek wodnych i terenów wodno-błotnych,
- e) utrzymanie tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu lub przywrócenie różnorodnego użytkowania gruntów na terenach o intensywnej gospodarce rolnej,
- f) rozwój rolnictwa ekologicznego, tworzenie ekologicznych gospodarstw, wspieranie agroturystyki,
- g) ochrona i rewaloryzacja krajobrazu kulturowego, w szczególności na wyznaczonych obszarach rezerwatów i parków kulturowych,
- h) ochrona walorów kulturowych, parków kulturowych, zabytkowych założeń zieleni, między innymi jako rewaloryzacja parków, w tym podworskich i przypałacowych, pielęgnacja założeń zieleni, kształtowanie zieleni zabytkowej.

Niżej wyszczególnione gminy z terenu powiatu opolskiego przyjęły **Gminne Programy Opieki nad Zabytkami:**

- **Gmina Chrzastowice** – uchwałą Rady Gminy Chrzastowice nr XXXII/234/2009 z dnia 30 grudnia 2009 r. na lata 2010 – 2013.
- **Gmina Dąbrowa** – uchwałą Rady Gminy Dąbrowa nr XXXII/226/09 z dnia 26 listopada 2009 r. na lata 2009 – 2012.
- **Gmina Dobrzeń Wielki** – uchwałą Rady Gminy Dobrzeń Wielki nr VII/63/2011 z dnia 12 maja 2011 r. na lata 2011 – 2014.
- **Gmina Łubniany** – uchwałą Rady Gminy Łubniany nr VII/51/11 z dnia 27 czerwca 2011 r. na lata 2011 – 2014.
- **Gmina Niemodlin** – uchwałą Rady Miejskiej w Niemodlinie nr XXI/142/08 z dnia 29 kwietnia 2008 r. na lata 2008– 2011.
- **Gmina Ozimek** – uchwałą Rady Miejskiej w Ozimku nr XXIII/194/08 z dnia 1 lipca 2008 r. na lata 2008– 2011.
- **Gmina Popielów** – uchwałą Rady Gminy Popielów nr XXXI/201/2009 z dnia 23 kwietnia 2010 r. na lata 2009 – 2013.
- **Gmina Tułowice** – uchwałą Rady Gminy Tułowice nr XV/118/08 z dnia 17 czerwca 2008 r. na lata 2008 – 2012.

- **Gmina Turawa** – uchwałą Rady Gminy Turawa nr XI/75/2007 z dnia 17 czerwca 2008 r. r. na lata 2008 – 2014.

Niżej wymienione gminy nie posiadają obecnie gminnego programu opieki nad zabytkami:

- **Gmina Komprachcice** – w roku 2012 zamierza opracować ww. dokument i przyjąć uchwałą Rady Gminy do realizacji. Przypuszczalny termin to koniec 2012 roku.
- **Gmina Prószków** – program będzie opracowany w roku 2012.
- **Gmina Tarnów Opolski** – program będzie opracowany w roku 2012.
- **Gmina Murów** – program będzie opracowany w roku 2012.

VI. Charakterystyka dziedzictwa kulturowego i naturalnego powiatu opolskiego

6.1. Historia powiatu opolskiego

Charakter powiatu opolskiego ukształtowała historia Śląska, który przechodził różne koleje losu tak często jak zmieniali się jego władcy. Panujący nad Śląskiem zmieniali się średnio co 200 lat, w ten sposób że raz byli to gospodarze, którzy sprawiali, że opolska ziemia rozkwitała wraz z całym Śląskiem, a w innych okresach trudno było mówić o rozwoju.

Badania wykopaliskowe potwierdzają, że człowiek na terenach obecnego powiatu opolskiego pojawił się w okresie neolitu, 4500 lat p.n.e. W okresie prehistorycznym możemy mówić o wyraźnych śladach kultury przeworskiej i łużyckiej.

W VIII w. n.e. na Śląsku Opolskim pojawili się Słowianie, którzy jako jedna z pierwszych wspólnot plemiennych zaczęli prowadzić osiadły tryb życia. Wraz z nimi pojawiła się pierwsza struktura osadnicza, która z czasem przerodziła się w państwową.

W okresie panowania Piastów Śląsk znalazł się pod wpływami trzech państw: Królestwa Czech, Królestwa Polskiego i Cesarstwa Niemieckiego, które oddziaływały nań ze zmienną siłą. W XIII w., po bitwie pod Legnicą i spustoszeniu Śląska przez Mongołów, na zaproszenie książąt piastowskich przybyli tu czescy i niemieccy osadnicy. Wraz z nimi pojawiły się nowoczesne technologie, nowe sposoby gospodarowania i hodowli bydła, nowe formy prawne oraz inna forma organizacji miast. W 1335 r. Kazimierz Wielki w Trenczynie zrzekł się praw do Śląska na rzecz króla czeskiego. Cesarz niemiecki Maksymilian I Habsburg dzięki traktatowi dziedzicznemu z 1491 r. i układowi wiedeńskiemu z 1526 r. z Jagiellonami, jako król czeski, otworzył Habsburgom drogę do panowania nad Węgrami,

Czechami i Śląskiem. W XVI wieku Śląsk nie posiadał już jednolitej struktury administracyjnej. Podzielony został na kilkanaście księstw

W wyniku wojen śląskich nad regionem zapanowały Prusy. Zmianie tej towarzyszył rozwój gospodarczy i społeczny Śląska. Była to tzw. „praindustrializacja z XVIII w.” - opracowanie podstaw górnictwa i hutnictwa. Na terenie powiatu opolskiego wybudowano huty w Ozimku, Zagwizdzu oraz zakłady przemysłu metalowego w Osowcu. Drugim etapem była XIX-wieczna industrializacja, która wprowadziła duże zmiany cywilizacyjne. Zreformowano administrację, szkolnictwo, prawo, wprowadzono obowiązek szkolny. Po II wojnie światowej, na mocy układu poczdamskiego Śląsk, a z nim powiat opolski znalazł się w granicach Polski.

Powiat opolski w pierwszych latach powojennych, czyli od roku 1945 należał do województwa śląsko-dąbrowskiego. W ramach przeprowadzonej po zakończeniu II wojny światowej reformy terytorialnej w 1950 roku powiat opolski włączony został do utworzonego województwa opolskiego. W skład powiatu wchodziły miasta: Krapkowice, Opole i Ozimek oraz gminy wiejskie: Chróścina, Chrzastowice, Czarnowąsy, Dąbrówka Dolna, Dobrzeń Wielki, Gosławice, Groszowice, Komprachcice, Kup, Łubniany, Murów, Nowa Wieś Królewska, Ozimek, Pokój, Popielów, Prószków, Przywory, Tarnów Opolski, Turawa, Wójtowa Wieś, Wrzoski, Zagwizdzie. W roku 1975 nastąpiła reforma terytorialna, która likwidowała szczebel powiatu jako jednostkę samorządu terytorialnego.

Powiat opolski reaktywowano na mocy reformy terytorialnej w roku 1998, a oficjalnie funkcjonuje od 01.01.1999 r. Obejmuje on część terenu powiatu opolskiego sprzed reformy z 1975 roku oraz część byłego, istniejącego w latach 1945-1975 powiatu niemodlińskiego. Tworzą go miasta Niemodlin, Ozimek i Prószków oraz gminy wiejskie Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Łubniany Murów, Popielów, Tarnów Opolski, Tułowice i Turawa.

6.2. Krajobraz kulturowy powiatu opolskiego

Powiat opolski wraz z miastem Opole położony jest w środkowej części województwa opolskiego. Graniczy od północy z powiatem namysłowskim i kluczborskim, od zachodu z powiatem brzeskim, od południa z powiatami: nyskim, prudnickim i krapkowickim oraz od wschodu z powiatami: oleskim i strzeleckim. Zajmuje powierzchnię 1587 km², co stanowi 17% ogólnej powierzchni województwa. Zamieszkuje go 135 313 osób (dane z dnia 31.12 2010 r.), co daje średnią gęstość zaludnienia 85 osób na 1 km². W skład powiatu

wchodzą 3 miasta: Niemodlin, Ozimek, Prószków i 10 gmin wiejskich: Chrzastowice, Dąbrowa, Dobrzeń Wielki, Komprachcice, Łubniany, Murów, Popielów, Tarnów Opolski, Tułowice, Turawa. Siedzibą władz powiatu jest miasto Opole.

Przez powiat przebiegają szlaki komunikacyjne o znaczeniu międzynarodowym, ogólnokrajowym i regionalnym.

1. Drogi nr:

- A4** Olszyna – Wrocław – Strzelce Op. – Medyka
- 45** Racibórz – Opole – Kluczbork – Złoczew,
- 46** Nysa – Niemodlin – Opole – Ozimek – Częstochowa
- 94** Strzelce Op. – Opole – Karczów – Brzeg – Wrocław,
- 463** Bierdzany – Ozimek – Zawadzkie
- 461** Kup – Jełowa
- 459** Opole – Skorogoszcz
- 458** Skorogoszcz – Popielów
- 457** Brzeg – Dobrzeń Wlk.
- 454** Opole – Namysłów
- 435** Opole – Prądy – DK 46
- 429** DW 435 Wawelno – Komprachcice – Prószków – DK 45
- 423** Opole – Krapkowice
- 414** Opole – Biała – Lubrza
- 405** Niemodlin – Korfantów
- 385** Grodków - Jaczowice

2. Szlaki kolejowe:

Wrocław – Brzeg – Opole – Strzelce Op. (Kędzierzyn-Koźle) – Katowice,
Opole – Jelcz – Wrocław,
Nysa – Opole – Częstochowa,
Opole – Kluczbork.

Powiat opolski to region o charakterze rolniczo – przemysłowym, przy czym użytki rolne zajmują około 44% jego powierzchni. W okolicach Ozimka i Osowca (gmina Turawa) rozwinął się przemysł maszynowy i metalurgiczny, przemysł szklarski w Jedlicach i Murowie, a w gminie Dobrzeń Wielki przemysł energetyczny i remontowo budowlany. Na terenie całego powiatu doskonale prosperuje sieć małych zakładów rzemieślniczych wytwórczych i usługowych. Cechą wyróżniającą rzemiosło powiatu opolskiego są małe

rodzinne zakłady zdobienia porcelany i silna grupa rzemieślników specjalizujących się w produkcji okien i drzwi.

Teren powiatu położony w Dolinie Odry znajduje się na wysokości 135 m. n.p.m., a na na wzgórzach koło Ozimka, Niemodlina, Ligoty Turawskiej i Budkowic Starych dochodzi do 220 m n.p.m. W części środkowej powiatu opolskiego wyróżniamy Pradolinę Wrocławską, która obejmuje Dolinę Odry na wschodzie, Równinę Opolską na północy, Równinę Niemodlińską na południowym zachodzie i Dolinę Nysy Kłodzkiej w zachodniej części gminy Niemodlin. Wszystkie krainy geograficzne należą do Niziny Śląskiej. Jedyne niewielki fragment gminy Tarnów Opolski należy do Wyżyny Śląskiej.

Pod koniec epoki lodowcowej silnie wiejące wiatry wywiewały piasek z tworów polodowcowych i wyższych tarasów rzecznych, a przenosząc go tworzyły wydmy. W wyniku tej działalności w północnej i wschodniej części powiatu powstały pagórki wydmore, które wysokością sięgają 20-30 metrów, a długością nawet do kilku kilometrów. Największe na całym Śląsku obszary wydmore można spotkać w gminach: Murów, Łubniany, Popielów i Turawa. Ich wiek sięga 13 tysięcy lat.

Niemal 45% powierzchni powiatu zajmują lasy. Drzewostan na terenie gmin Komprachcice, Niemodlin, Prószków, Tułowice, Dąbrowa jest pozostałością pradawnej Puszczy Śląskiej. By chronić zwarty kompleks leśny z przewagą borów mieszanych powołano obszar chronionego krajobrazu pod nazwą „Bory Niemodlińskie”. W gminach: Popielów, Murów, Łubniany, Turawa i Chrzastowice rozległy kompleks leśny tworzą Lasy Stobrawsko – Turawskie, z doskonałymi warunkami bioklimatycznymi i bioterapeutycznymi.

W krajobraz kulturowy powiatu opolskiego wkomponowane są liczne zbiorniki wodne o znaczeniu turystyczno-rekreacyjnym oraz hodowlanym. Największym zbiornikiem wodnym powiatu jest Jezioro Turawskie, które jest jednym z największych sztucznych zbiorników wodnych w Polsce.

Długą tradycję na terenie powiatu opolskiego ma hodowla ryb. Najstarsze stawy hodowlane powstały tu ok. XVI w. Obecnie kompleksy akwenów do hodowli przede wszystkim karpia znajdują się w okolicach Niemodlina, Tułowic, Marszałek, Lubieni, Poliwody.

Środowisko przyrodnicze powiatu opolskiego charakteryzuje się bogatą różnorodnością biologiczną. W celu jej ochrony wybrane obszary lub obiekty objęte zostały szczególnymi formami ochrony. Należą do nich:

- a) rezerwaty przyrody („Jaśkowice”, „Przysiecz”, „Staw Nowokuźnicki”, „Prądy”, „Złote Bagna”, „Srebrne Źródła”, w fazie projektowania: „Stawy Niemodlińskie” i „Stawy Tułowickie”);
- b) parki krajobrazowe (Stobrawski Park Krajobrazowy);
- c) obszary chronionego krajobrazu (Lasy Stobrawsko – Turawskie, Bory Niemodlińskie oraz przylegający do obszaru Borów Niemodlińskich obszar o nazwie Grodziec),
- d) obszary NATURA 2000 (Bory Niemodlińskie, Dorzecze Stobrawy, Grądy Odrzańskie, łąki w okolicach Chrzastowic, łąki w okolicach Karłowic nad Stobrawą, Zbiornik Turawa);
- e) pomniki przyrody 136 szt.
- f) stanowiska dokumentacyjne (Trias);
- g) użytki ekologiczne (Torfowisko Dębska Kuźnia, Jełowa, Żurawie Bagno, Dzicze Bagno, Antoniów, Gęsi Staw, Puchacz, Płaszczyna, Wodopój, Suchy Dół);
- h) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (Lipno).

Według danych GUS za 2009 rok obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, prawnie chronione, obejmują na terenie powiatu powierzchnię 88 464,7 ha (55,74% powierzchni powiatu). Zdecydowaną większość tych obszarów zajmują obszary chronionego krajobrazu (ponad 68%) i parki krajobrazowe (32%).

Powiat opolski dzięki swym walorom krajobrazowym i przyrodniczym oraz rozwiniętej infrastrukturze dysponuje ciekawą ofertą turystyczno-rekreacyjną. Licznych turystów przyciągają kompleksy Lasów Stobrawsko-Turawskich i Borów Niemodlińskich z ich bogactwem przyrodniczym i różnorodnością florystyczną i faunistyczną, a także atrakcyjne tereny rozciągające się wokół Jezior Turawskich, malownicze otoczenie kompleksów stawowych i piękne krajobrazy doliny Odry. Przyroda stanowi też wyjątkową oprawę dla wielu zabytków kultury materialnej, wśród której są zarówno stare, wybudowane w różnych stylach, drewniane i murowane kościoły z różnych epok, przydrożne kapliczki, krzyże, figury świętych, jak również obiekty architektury przemysłowej: pierwsze huty na Śląsku, piece wapiennicze, młyny wodne, wiatraki.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat na terenie powiatu wyznaczono i przygotowano liczne szlaki turystyczne, zarówno piesze jak i rowerowe. Należą do nich m.in.:

1. Szlak Śląskich Kapliczek (Opole – Kępa – Luboszyce - Kolanowice – Biadacz – Masów – Łubniana – Dąbrówka Łubniańska – Jełowa)

2. Szlak Śląskiej Ceres (Opole – Winów - Górki – Domecko – Nowa Kuźnia – Prószków – Przysiecz)
3. Szlak Trzech Jezior (Opole – Zawada – Turawa – Zakrzów Turawski – Bierdzany)
4. Szlak hutników (Opole – Czarnowąsy – Dobrzeń Wielki – Kup – Brynica – Murów – Zagwiździe)
5. Szlak zamków, pałaców i księdza dr Jana Dzierżona (Opole – Niewodniki – Narok – Popielów – Karłowice)
6. Szlak rowerowy wokół Niemodlina (Niemodlin – Gościejowice – Gościejowice Małe – Szydłowic Śl. – Molestowice – Rutki – Rogi – Tłustoręby – Krasna Góra – Grabin – Jakubowice – Lipno – Niemodlin)
7. Trasa turystyczna „Zakamarki” (Tułowice – Szydłów – Skarbiszewice – Tułowice Małe – Tułowice)

Szlaki turystyczne oraz ścieżki dydaktyczne pełnią na terenie powiatu opolskiego istotne funkcje poznawcze i edukacyjne, ponieważ są nową formą zwiedzania obszarów z dominacją elementów przyrodniczych oraz wkomponowanych w krajobraz powiatu obiektów o znaczeniu kulturowym i historycznym.

6.2.1. Rezerwaty przyrody

Rezerwaty przyrody to obszary obejmujące zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, stanowiska rzadkich gatunków roślin i zwierząt lub elementy przyrody nieożywionej. Ze względu na sposób ochrony wyróżniamy rezerwaty ścisłe i rezerwaty częściowe.

Na terenie powiatu opolskiego znajduje się 6 rezerwatów o łącznej powierzchni ok. 100 ha. W dwóch przypadkach ochroną objęte są ekosystemy leśne, w dwóch torfowiska, a w jednym ekosystem wodny. Dwa kolejne są na etapie projektowania.

Zlokalizowany w okolicach miejscowości Dębska Kuźnia (gm. Chrzastowice) rezerwat o nazwie „Srebrne Źródła”, ze względu na znaczne wartości krajobrazowe podlegał ochronie prawnej przed wybuchem II wojny światowej, a jego uroki zostały docenione przez okolicznych mieszkańców już w XVIII w. W niedziele i święta spotykano się w tym miejscu na wspólnych zabawach. Natomiast leśnicy oraz hutnicy pracujący w Hucie Małapanew w Ozimku organizowali tu uroczystości z okazji dnia św. Floriana.

Do dnia dzisiejszego pozostały w tym miejscu ślady tam i spiętrzeń wody, które niezbędne były do zarybienia strumienia pstrągiem. Gdy w 1856 r. powstała linia kolejowa relacji Opole – Tarnowskie Góry w pobliżu „Srebrnych Źródeł” zbudowaną niewielką stację letnią, na której w dni świąteczne zatrzymywał się pociąg z mieszkańcami Opola, wykorzystujących to miejsce do wypoczynku.

Wokół „Srebrnych Źródeł” powstało szereg wierzeń np. o cudownych właściwościach wody ze źródła, magicznej mocy rosnącej w sąsiedztwie sosny „św. Anny”, legend o szukających siebie dusz kochanków oraz bojach duchów kupców i zbójców sprzed wieków.

Niedaleko „Srebrnych Źródeł” jeszcze do lat 70. XX w. stały potężne sosny i jodły liczące po 180 lat.

6.2.2. Stobrawski Park Krajobrazowy

Stobrawski Park Krajobrazowy zajmuje obszar 52 636 ha i należy do największych parków krajobrazowych w Polsce. Zasięgiem obejmuje 12 gmin województwa opolskiego, z czego 5 należy do powiatu opolskiego. Od południa granica parku przebiega na Odrze i Nysie Kłodzkiej. Park znajduje się w północnej i zachodniej części powiatu opolskiego w gminach: Murów, Dobrzeń Wielki, Łubniany, Dąbrowa, Popielów. Nazwa parku związana jest z jego położeniem w dorzeczu rzek Stobrawy, Budkowiczanki, Brynicy i Smotrawy.

Park ma charakter nizinny z siedliskami wodno-błotnymi, chroni najcenniejsze obszary Niziny Śląskiej. Swoim zasięgiem obejmuje zwarte obszary lasów Stobrawsko – Turawskich z monokulturami sosnowymi i 200-letnimi starodrzewami. W dolinach rosną głównie lasy liściaste, są to: grądy, łągi jesionowo-olszowe, jesionowo-wiązowe oraz bardzo rzadki łąg wierzbowo-topolowy.

Jednym z najpiękniejszych miejsc Stobrawskiego Parku Krajobrazowego jest dorzecze Budkowiczanki. Na jednej ze ścieżek przyrodniczo-krajoznawczych prowadzącej wzdłuż rzeki Budkowiczanki znajdują się ślady XIII-wiecznego, średniowiecznego grodziska. Do naszych czasów przetrwały, otaczające budowlę słowiańskie wały, w niektórych miejscach podwójne.

6.2.3. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej,

krajoznawczej lub wyróżniające się twory np. okazałych rozmiarów drzewo, krzewy, wodospady i inne.

W powiecie opolskim do rejestru pomników przyrody ogółem wpisano 136 drzew, są wśród nich drzewa uznawane za najstarsze w Polsce:

- a) 570-letni dąb bezszypułkowy w miejscowości Szydłowiec Śląski (25 m wysokości i 865 cm w obwodzie pnia, jest to najstarsze i najokazalsze w kraju drzewo z tego gatunku)
- b) 550-letni cis pospolity w miejscowości Łubniany (13 m wysokości, bardzo szeroka korona, pień rozdwa się na wysokości 1,7 m.),
- c) 350-letni buk w miejscowości Lubienia koło Popielowa (28 m wysokości, obwód pnia 4 m),
- d) 380-letni dąb bezszypułkowy rosnący po lewej stronie drogi z Turawy do Rzędowa (25 m wysokości i 5,5 m w obwodzie pnia) .

6.2.4. Stanowisko dokumentacyjne „Trias” w Krasiejowie

Stanowiska dokumentacyjne są to ważne miejsca występowania nietypowych formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie, namuliska, wyrobiska powierzchniowe i podziemne.

Na terenie powiatu opolskiego istnieje jedno stanowisko dokumentacyjne chroniące odkrywkę geologiczną o pow. 0,2 ha w miejscowości Krasiejów (gm. Ozimek). Prowadzone są tam największe w Polsce wykopaliska paleontologiczne. W dwóch dolnych pokładach, w obrębie skał górnego triasu znaleziono masowe nagromadzenie dużych fragmentów szkieletów jeziornych i lądowych kręgowców sprzed 230 mln lat. Wykopaliska zyskały światowy rozgłos dzięki odkryciu, przez zespół profesora Jerzego Dzika, licznych szczątków pradinozaura nazwanego jaszczurem spod Opola – *silesaurus opolensis*. Występują tu także szczątki płazów z grupy labiryntodontów i gady z grupy tekodontów. Odkryto także hetterie, ryby, bezkręgowce i rośliny. Szkielety znalezione w Krasiejowie są zazwyczaj kompletne lub prawie kompletne. Dzięki temu utworzono tu dwa muzea. Jedno w Krasiejowie w dawnej szkole, a drugie na złożu kostnym. To ostatnie prezentuje odsłonięty i nienaruszony przez badaczy pokład iltu z zachowanymi kośćmi i fragmentami szkieletów. Główna ekspozycja znaleziska znajduje się w Muzeum Ewolucji w Warszawie.

Najciekawszym krasiejowskim znaleziskiem jest szkielet, który należał do praprzodka dinozaurów roślinożernych w Europie *silesaurusa opolensis*. Obfity materiał kostny

pradinozaura pozwolił na wykonanie pełnej rekonstrukcji szkieletu, a następnie odtworzenie przypuszczalnego wyglądu przeżyciowego. Na uwagę zasługuje również aetozaur. Nagromadzenie i różnorodność materiału kostnego pozwoliły naukowcom postawić tezę, że krasiejowskie szczątki należą do najstarszego przedstawiciela tego gatunku na świecie. Aetozaurowy były gadami naczelnymi, które żyły na lądzie i żywiły się roślinami. Mierzyły trzy metry długości, a ich ciało chronił pancerz kostny.

Znalezisko w Krasiejowie ma dodatkową wartość ponieważ pozwoliło na odtworzenie wodnego i kontynentalnego krajobrazu triasowego. W krasiejowskich złożach, które są największym w Europie materiałem obrazującym triasowy krajobraz naszej planety, spoczywają tysiące nienaruszonych szkieletów.

6.2.5. Zespół przyrodniczo krajobrazowy – Lipno

Zespół przyrodniczo krajobrazowy Lipno jest fragmentem krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujący na ochronę ze względu na walory widokowe, przyrodnicze i estetyczne.

Zespół przyrodniczo krajobrazowy Lipno jest zespołem parkowym o charakterze parku dendrologicznego. Ogród dendrologiczny zajmuje obszar 4,18 ha. Miejsce to wiąże się z działalnością Jana Nepomucena Karola Praschmy i jego ogrodnika z Wirtembergii. Rośnie tu także wiele okazów drzew także egzotycznych. Do najciekawszych należy ambrowiec amerykański, azalia japońska, grójecznik japoński, różanecznik fioletowy, mahonia pospolita.

Wiele okazów zakwalifikowano do najstarszych w Polsce, wśród z nich tulipanowiec amerykański (prawie 200-letni okaz mierzy w obwodzie 418 cm i ma 30 m wysokości). Jednym z pierwszych nasadzonych tu drzew jest prawdopodobnie pomnikowy żywotnik olbrzymi zasadzony w 1782 roku.

Obiekty dawnego parku i Zespołu przyrodniczo – krajobrazowego:

- a) **basen** wybudowany w 1935 r. przed Igrzyskami Olimpijskimi w Berlinie i głównej jego części nadano wymiary olimpijskie.
- b) **kapliczka** – wybudowana w piaskowcu, ufundowana przez Elżbietę z d. Stolberg żonę Fryderyka Praschmy. Wewnątrz figurka Madonny z Dzieciątkiem dłuta śląskiego rzeźbiarza Roberta Bednorza. Całość najprawdopodobniej zaprojektował niemiecki architekt Hans Polzig.
- c) **brama niemodlińska** – między ścianą lasu a ogrodzeniem basenu, po prawej stronie parkowego domostwa przez pozostałości jednej z pięciu bram, znajduje się wejście do

starego Zwierzyńca. Od końca XIX w. teren Parku dostępny był w sezonie letnim w niedziele i święta dla szerokiej publiczności. Otwierała się wtedy zbudowana z czerwonej cegły w stylu neogotyckim Brama Niemodlińska zwana też Bramą Czarną.

- d) **zabudowania parkowe** – pierwszy budynek to dawna letnia gospoda z ogrodem, dalej leśniczówka, obydwaj budynki o konstrukcji szachulcowej, czyli z tzw. muru pruskiego, zabudowania gospodarcze i niewielki, drewniany budynek mieszkalny.
- e) **stawy Zofia i Hubertus** – Zofia zajmuje powierzchnię 13 ha, natomiast Hubertus 3 ha. Przekopane rowy na terenie parku są powiązane ze sobą i stawami tworząc system nawadniający, dzięki czemu wytworzył się mikroklimat. Rosną tu liczne gatunki roślin i żyją rzadko spotykane zwierzęta np. orzeł bielik, bocian czarny, perkoz, łabędź niemy czy dzikie kaczki. Wśród roślinności pojawia się strzałka wodna, grzybień wodny, kosaciec wodny i inne. W XIX w. Hubertus pełnił funkcję kąpieliska zamkowego, a Zofia (poprzednia nazwa Kurpiec) służyła jako staw hodowlany.
- f) **głaz narzutowy** – pomnik przyrody nieożywionej, pozostałość zlodowacenia (obwód 851 cm). Znajduje się na drodze do kapliczki zwanej Pustelnią.
- g) **kapliczka Pustelnia** – drewniana kapliczka z gankiem i czworoboczną latarnią – dzwonnica, zwieńczona wysokim krzyżem zwana też Chatką Pustelnika. Według legendy zbudowana w XVIII w. przez francuskich emigrantów, którzy w okresie rewolucji francuskiej 1789 r. znaleźli schronienie w dobrach Praschmy. Obok niej mogiła, która prawdopodobnie kryje szczątki budowniczego. Miejsce żywego kultu ponieważ wiosną i latem odbywają się tu nabożeństwa.
- h) **Źródło Fryderyka** – pozostałość po najdawniejszych XVIII wiecznych założeniach krajobrazu parkowego. Była to studnia, która otrzymała imię na cześć pierworodnego syna Karola Fryderyka I (1786–1860). Studnia była nieodłącznym elementem romantycznego krajobrazu parkowego.
- i) **Uroczysko Piekiełko** – pozostałość po urządzeniach parkowych z XVIII w. Był tam zespół kanałów i wysp połączonych ze sobą tak, by uatrakcyjnić spacerów pieszych i umożliwić przejażdżki gondolą. Tajemne przejścia prowadziły do miejsc nazwanych Niebo, Piekło, Pola Elizejskie. W pobliżu znajdował się amfiteatr, Plac Herbaciny i Wenecki Most. Uroczysko położone było w centrum dawnego parku. Przypuszcza się, że stąd rozchodziły się leśne drogi w kierunku takich obiektów jak: Pustelnia, Świątynka Węża, Chiński Pawilon, Kolumnada i wieża widokowa.

6.3. Zabytki nieruchome

Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych z terenu powiatu opolskiego wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego – stan na dzień 31 maja 2011 r.

LP	GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT I ADRES OBECNY	DATA POWSTANIA	NR DECYZJI O WPISIE DO REJESTRU
1.	Chrzastowice	Lędziny - Zbicko	budynek dawnego nadleśnictwo, ul. Leśna 2 w Zbicku	1830	2012/74 z 23.11.1974
2.	Chrzastowice	Lędziny - Zbicko	park dworski z aleją dojazdową w Zbicku	2 ćw. XIX, 1900	296/94 z 09.12.1994
3.	Dąbrowa	Chróścina	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła	XIV-XVIII	633/59 z 13.11.1959
4.	Dąbrowa	Chróścina	dzwonnica przy kościele	XVI	634/59 z 13.11.1959
5.	Dąbrowa	Chróścina	cmentarz parafialny	2 poł. XIX	225/89 z 06.11.1989
6.	Dąbrowa	Chróścina	wiatrak drewniany	XIX	635/59 z 13.11.1959
7.	Dąbrowa	Ciepielowice	dwór	1800	1010/65 z 07.05.1965
8.	Dąbrowa	Ciepielowice	spichlerz	1 poł. XIX	1010/65 z 07.05.1965
9.	Dąbrowa	Ciepielowice	park pałacowy	2 poł. XIX	303/98 z 29.12.1998
10.	Dąbrowa	Dąbrowa	kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca	XVII	552/59 z 24.02.1959
11.	Dąbrowa	Dąbrowa	zamek	1615, 2 poł. XIX	159/55 z 11.07.1955
12.	Dąbrowa	Dąbrowa	park		71/83 z 01.08.1983 169/49 z 29.04.1949
13.	Dąbrowa	Dąbrowa	aleja dojazdowa		211/89 z 28.07.1989
14.	Dąbrowa	Dąbrowa	dom zgromadzenia sióstr św. Elżbiety, ul. Polna 4	1895	2275/91 z 01.07.1991
15.	Dąbrowa	Karczów	dwór	XVII/XVIII, 1880	1012/65 z 07.05.1965
16.	Dąbrowa	Karczów	park dworski		79/83 z 08.09.1983
17.	Dąbrowa	Karczów	pawilon chiński	XVIII	910/64 z 26.05.1964
18.	Dąbrowa	Narok	pałac	1865	2021/76 z 23.08.1976
19.	Dąbrowa	Narok	spichlerz		2021/76 z 23.08.1976
20.	Dąbrowa	Narok	cmentarz parafialny rzymsko - katolicki		224/89 z 06.11.1989
21.	Dąbrowa	Niewodniki	zespół pałacowy: pałac	XIX	2020/76 z 23.08.1976
22.	Dąbrowa	Niewodniki	zespół pałacowy: spichlerz	XIX	2020/76 z 23.08.1976 1655/66 z 22.09.1966
23.	Dąbrowa	Niewodniki	park	1. 70-te XIX	256/90 z 27.06.1990
24.	Dąbrowa	Nowa Jamka	dwór		1014/65 z 8.05.1965
25.	Dąbrowa	Skarbiszów	park dworski wraz z folwarkiem (dom mieszkalny, owczarnia, budynek gospodarczy, obora)	I poł. XVIII	301/98 z 6.08.1998 zmiana decyzji z dn. 22.12.1998
26.	Dąbrowa	Sławice	park dworski wraz z		302/98 z 28.12.1998

			folwarkiem (dom mieszkalny, obora, kuźnia, czworak, aleja jesionowa)		
27.	Dąbrowa	Żelazna	spichlerz, ul. Opolska 30	XVIII/XIX	2123/86 z 20.05.1986
28.	Dobrzeń Wielki	Borki	kaplica-dzwonnica	XIX	636/59 z 13.11.1959
29.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	dawny klasztor Norbertanek: klasztor	1682-8	762/64 z 02.04.1964
30.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	dawny klasztor Norbertanek: kościół pw. św. Norberta	XIII, XVIII	762/64 z 02.04.1964
31.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	cmentarz wyznaniowy	XVII, XIX	219/89 z 28.09.1989
32.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki	kościół odpustowy pw. św. Rocha	XVII/XVIII	105/54 z 02.06.1954
33.	Dobrzeń Wielki	Kup	kościół rzymskokatolicki - parafialny		148/2011 z 24.05.2011
34.	Dobrzeń Wielki	Kup	kościół poewangelicki		147/2011 z 30.05.2011
35.	Dobrzeń Wielki	Kup	cmentarz parafialny, ul. Ligonia	1899	287/92 z 06.11.1992
36.	Dobrzeń Wielki	Kup	cmentarz ewangelicki ul. Brynicka	1857	286/92 z 06.11.1992
37.	Komprachcice	Chmielowice	park podworski, ul. Nyska-Ogrodowa	XIX, 1 poł. XX	294/94 z 08.12.1994
38.	Komprachcice	Domecko	dwór	1800, poł. XIX	2006/74 z 24.04.1974
39.	Komprachcice	Domecko	park		73/83 z 01.08.1983
40.	Komprachcice	Komprachcice	mogiła zbiorowa ofiar II wojny światowej, ul. Cmentarna		174/88 z 20.06.1988
41.	Komprachcice	Ochodze	kościół parafialny p.w. św. Marcina	1702, 1940	108/54 z 05.06.1954
42.	Łubniany	Brynica	kościół parafialny p.w. św. Szczepana	XIX w.	642/59 z 13.11.1959
43.	Łubniany	Brynica	kaplica	XIX w.	643/59 z 13.11.1959
44.	Łubniany	Dąbrówka Łubniańska	lamus, ul. Oleska 30	XVIII/XIX	1793/66 z 14.10.1966
45.	Łubniany	Dąbrówka Łubniańska	lamus, ul. Oleska 67	XVIII/XIX	1794/66 z 14.10.1966
46.	Łubniany	Grabie	kościół ewangelicko- augsburski, ob. rzymskokatolicki		117/2010 z 6.05.2010
47.	Łubniany	Jełowa	kościół parafialny	XIX	632/59 z 13.10.1959
48.	Łubniany	Kobylno	kościół filialny pw. św. Mateusza	XVIII	1128/66 z 09.02.1966
49.	Łubniany	Kolanowice	kościół parafialny pw. św. Barbary	XVIII	759/64 z 01.04.1964 106/54 z 2.06.1954
50.	Murów	Radomierowice	kościół filialny pw. św. Wniebowzięcia NMP	XVIII	760/64 z 01.04.1964
51.	Murów	Stare Budkowice	kościół parafialny pw. św. Rocha	XIX w.	637/59 z 13.11.1959
52.	Murów	Zagwizdzie	kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa wraz z kaplicą i otoczeniem w granicach ogrodzenia	1920 - 1921	87/2009 z 24.03.2009

53.	Murów	Zagwóździe	huta żelaza wraz z kanałami i przepustami: odlewnia	1839, XIX, XX	1879/67 z 26.05.1967
54.	Murów	Zagwóździe	huta żelaza wraz z kanałami i przepustami: magazyn przy odlewni	I poł. XIX	1879/67 z 26.05.1967
55.	Murów	Zagwóździe	huta żelaza wraz z kanałami i przepustami: młotownia	1806	1879/67 z 26.05.1967
56.	Murów	Zagwóździe	huta żelaza wraz z kanałami i przepustami: magazyn przy młotowni	1802	1879/67 z 26.05.1967
57.	Murów	Zagwóździe	huta żelaza wraz z kanałami i przepustami: pozostałości przycinarki		1879/67 z 26.05.1967
58.	Murów	Zagwóździe	budynek, ul. Grabicka 3		2206/90 z 11.01.1990
59.	Niemodlin	Gościejowice	dawny młyn wodny	1846	1650/66 z 22.09.1966
60.	Niemodlin	Grabin	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	XVI - XVIII	1069/66 z 20.01.1966
61.	Niemodlin	Grabin	spichlerz dworski	XIX	1651/66 z 22.09.1966
62.	Niemodlin	Grabin	Park	XVIII	77/83 z 01.08.1983
63.	Niemodlin	Gracze	kościół parafialny pw. św. Trójcy	1696, 1824	624/59 z 13.11.1959
64.	Niemodlin	Jakubowice	dzwonnica wiejska	XIX	1652/66 z 22.09.1966
65.	Niemodlin	Jakubowice	park		78/83 z 01.08.1983
66.	Niemodlin	Krasna Góra	dwór	II poł. XVIII, poł. XIX	1013/65 z 08.05.1965
67.	Niemodlin	Krasna Góra	spichlerz	XVIII/XIX	1013/65 z 08.05.1965
68.	Niemodlin	Krasna Góra	park	XIX	98/84 z 02.02.1984
69.	Niemodlin	Lipno	kaplica leśna	XVIII	1654/66 z 22.09.1966
70.	Niemodlin	Lipno	park		P/1/54 z 17.04.1954
71.	Niemodlin	Niemodlin	stare miasto		56/50 z 12.03.1950
72.	Niemodlin	Niemodlin	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP	II poł. XIII-XIX	300/58 z 20.02.1958
73.	Niemodlin	Niemodlin	zespół zabudowań plebanii: plebania	XV	856/64 z 08.05.1964
74.	Niemodlin	Niemodlin	zespół zabudowań plebanii: organistówka	XIX	856/64 z 08.05.1964
75.	Niemodlin	Niemodlin	zespół zabudowań plebanii: budynek gospodarczy	XVIII	856/64 z 08.05.1964
76.	Niemodlin	Niemodlin	zamek		20/50 z 22.05.1950
77.	Niemodlin	Niemodlin	oficyna i stajnia zespołu zamkowego	II poł. XVIII, I poł. XIX	848/64 z 08.05.1964
78.	Niemodlin	Niemodlin	budynek bramny zamku	II poł. XVIII	849/64 z 08.05.1964
79.	Niemodlin	Niemodlin	most zamkowy nad dawną fosą	I poł. XVIII	850/64 z 08.05.1964
80.	Niemodlin	Niemodlin	mur z bastcją w parku	XVI/XVII	852/64 z 08.05.1964

			zamkowym		
81.	Niemodlin	Niemodlin	park		87/83 z 13.10.1983 852/64 z 8.05.1964
82.	Niemodlin	Niemodlin	mury obronne	XIV	403/58 z 15.06.1958
83.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 3	XVIII/XIX	1342/66 z 25.04.1966
84.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 5	XVIII/XIX	1343/66 z 25.04.1966
85.	Niemodlin	Niemodlin	arsenał, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7	XII	322/58 z 10.03.1958
86.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 10	XIX	1344/66 z 25.04.1966
87.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 11	XVIII	1345/66 z 25.04.1966
88.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13	XVIII	1346/66 z 25.04.1966
89.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 18	XIX	1347/66 z 25.04.1966
90.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Brzeska 1	XIX	1340/66 z 25.04.1966
91.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Drzymały 4	1800	1341/66 z 25.04.1966
92.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 1	XVIII	1318/66 z 16.04.1966
93.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 2	1 poł. XIX	1319/66 z 16.04.1966
94.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 3	XVIII	1320/66 z 16.04.1966
95.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 10	1 poł. XIX	1321/66 z 16.04.1966
96.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 11	1 poł. XIX	1322/66 z 16.04.1966
97.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 18	XVIII-XIX	1323/66 z 16.04.1966
98.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 20	XVIII-XIX	1324/66 z 18.04.1966
99.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 21	1 poł. XIX	1325/66 z 18.04.1966
100.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 23	XVIII-XIX	1326/66 z 18.04.1966
101.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 34	XIX	1327/66 z 18.04.1966
102.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 39	XVIII	1328/66 z 18.04.1966
103.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 41	XIX	1329/66 z 23.04.1966
104.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 43	XVIII	1330/66 z 23.04.1966
105.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 45	XIX	1331/66 z 23.04.1966
106.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 46	XIX	1332/66 z 23.04.1966
107.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 47	XVIII/XIX	1333/66 z 23.04.1966
108.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 48	XIX	1335/66 z 23.04.1966
109.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 49	XIX	1336/66 z 23.04.1966
110.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 50	XVIII	1337/66 z 23.04.1966
111.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 53	XIX	1338/66 z 23.04.1966
112.	Niemodlin	Niemodlin	dom, Rynek 54	XVIII	1339/66 z 25.04.1966
113.	Niemodlin	Niemodlin	dom, ul. Szewska 1	XIX	1334/66 z 23.04.1966
114.	Niemodlin	Rogi	folwark (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora)	1 poł. XIX	966/65 z 27.01.1965
115.	Niemodlin	Rogi	park		85/83 z 01.10.1983
116.	Niemodlin	Szydłowiec	kościół filialny pw. Imienia Marii	1616-1617	853/64 z 08.05.1964
117.	Niemodlin	Szydłowiec	ruina dworu	XVII	1017/65 z 08.05.1965
118.	Niemodlin	Szydłowiec	ruina kaplicy grobowej	XVII	1017/65 z 08.05.1965
119.	Niemodlin	Szydłowiec	park	XIX	106/84 z 05.03.1984
120.	Ozimek	Antoniów	budynek mieszkalny,	ok. 1840	1942/69 z 22.03.1969

			ul. Młyńska 161		
121.	Ozimek	Grodziec	kościół pw. MB Częstochowskiej i św. Wojciecha	1891	88/2009 z 27.03.2009
122.	Ozimek	Jedlice	dwór Beatka	1780	1144/66 z 12.02.1966
123.	Ozimek	Jedlice	pozostałości dawnego osiedla hutniczego: okrągły plac z kręgiem starych i studnią		1948/70 z 7.12.1970
124.	Ozimek	Jedlice	pozostałości dawnego osiedla hutniczego: zespół budynków mieszkalnych nr 2,3,4,5		1948/70 z 7.12.1970
125.	Ozimek	Jedlice	pozostałości dawnego osiedla hutniczego: kanał roboczy nawadniający		1948/70 z 7.12.1970
126.	Ozimek	Jedlice	pozostałości dawnego osiedla hutniczego: budynek huty	1805	1948/70 z 7.12.1970
127.	Ozimek	Krasiejów	kościół parafialny pw. św. Małgorzaty wraz z ogrodzeniem		52/2007 z 18.05.2007
128.	Ozimek	Krasiejów	zbiorowa mogiła powstańców śląskich na cmentarzu rzym.- kat.		260/90 z 12.07.1990
129.	Ozimek	Ozimek	kościół ewangelicki	XIX	1177/66 z 01.03.1960
130.	Ozimek	Ozimek	most żelazny nad rz. Mała Panew	1827	1940/69 z 30.01.1969
131.	Popielów	Karłowice	kaplica zamkowa	XV	658/60 z 23.01.1960
132.	Popielów	Karłowice	zamek wraz z założeniem parkowym	1 poł. XIV, XVI- XX	685/63 z 16.10.1963 657/60 z 23.01.1960r
133.	Popielów	Karłowice	park		657/60 z 23.01.1960 r. 54/81 z 09.06.1981
134.	Popielów	Karłowice	dom ks. Jana Dzierżona, ul. Kościelna 5	1864	2049/80 z 23.05.1980
135.	Popielów	Kurznie	kościół filialny pw. św. Judy Tadeusza	XIX	1075/66 z 21.01.1966
136.	Popielów	Popielów	kościół cmentarny pw. Matki Boskiej i św. Andrzeja	1654, 1889	110/54 z 10.06.1954
137.	Popielów	Popielów	dom, ul. Opolska 14	XIX	1804/66 z 15.10.1966
138.	Popielów	Popielów (Stary)	spichlerz, ul. Kościuszki 13	1840	1803/66 z 15.10.1966
139.	Popielów	Stare Siołkowice	wiatrak drewniany typu koźlak, poza wsią	1848	2047/80 z 16.04.1980
140.	Popielów	Stare Siołkowice	wiatrak drewniany typu paltrak, ul. Boczna 6		2045/80 z 28.02.1980
141.	Popielów	Stare Siołkowice	młyn wodny, ul. Młyńska 21	XIX	1808/66 z 17.10.1966
142.	Popielów	Stare Siołkowice	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	1825-1830	145/2011 z 10.02.2011
143.	Prószków	Boguszyce	ruina wapiennika	XIX	1786/66 z 14.10.1966

144.	Prószków	Chrząższczyce	kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej wraz z otoczeniem w granicach muru z cmentarzem przykościelnym i zielenią, mur ogrodzeniowy z bramkami północną i południową		60/2008 z 11.03.2008
145.	Prószków	Chrząższczyce	dawne prezbiterium, obecnie kaplica przy kościele	XIV	1127/66 z 09.02.1966
146.	Prószków	Ligota Prószkowska	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	1 poł. XVIII	1129/66 z 09.02.1966
147.	Prószków	Prószków	kościół parafialny pw. św. Jerzego	1687, XIX	113/54 z 12.07.1954
148.	Prószków	Prószków	plebania	XVII/ XVIII	1806/66 z 15.10.1966
149.	Prószków	Prószków	zamek, ob. DPS	XVI/XVII, XVIII/XIX	114/54 z 12.07.1954
150.	Prószków	Prószków	park	k. XIX	82/83 z 15.09.1983
151.	Prószków	Prószków	dom, ul. Korfantego 1	XVIII	1807/66 z 15.10.1966
152.	Prószków	Prószków	dom, pl. gen. Zawadzkiego 36	1 poł. XVIII, XIX	1968/72 z 17.11.1972
153.	Prószków	Prószków - Pomologia	budynek, dawny zajazd, ul. Opolska 9	pocz. XX	2097/84 z 28.09.1984
154.	Prószków	Prószków - Pomologia	park - arboretum		81/83 z 15.09.1983
155.	Prószków	Zimnice Małe	spichlerz (wybudowany jako zamek)	XVI, XIX	2009/74 z 29.04.1974
156.	Prószków	Zimnice Wielkie	kościół parafialny pw. św. Jana Chrzyciciela,	XVI, XVIII	146/55 z 19.01.1955
157.	Tarnów Opolski	Raszowa	kościół parafialny pw. Opatrzności Bożej	1791, 1938	1130/66 z 09.02.1966
158.	Tarnów Opolski	Tarnów Opolski	kościół parafialny pw. św. Marcina	1 poł. XV, 1653-64, 1913-14	1989/73 z 15.01.1973
159.	Tułowice	Ligota Tułowicka	dom nr 21	XIX	1653/66 z 22.09.1966
160.	Tułowice	Skarbiszowice	zabudowania folwarczne	XIX	1661/66 z 23.09.1966
161.	Tułowice	Szydłów	zespół obiektów stacji kolejowej: budynek dworca, budynek nastawni wykonawczej, budynek parowozowni, wiadukt kolejowy przy nastawni wykonawczej wraz z infrastrukturą	1887	48/2006 z 29.05.2006
162.	Tułowice	Tułowice	zespół pałacowy: pałac	1879	1018/65 z 08.05.1965
163.	Tułowice	Tułowice	zespół pałacowy: dawny młyn wodny	1763	1018/65 z 08.05.1965
164.	Tułowice	Tułowice	zespół pałacowy: czworak	XVIII, XIX/XX	1018/65 z 08.05.1965

165.	Tułowice	Tułowice	zespół pałacowy: stajnia	I poł. XIX	1018/65 z 08.05.1965
166.	Tułowice	Tułowice	park	II poł. XIX	1018/65 z 08.05.1965 108/84 z 28.05.1984 225/52 z 03.05.1952
167.	Tułowice	Tułowice	dom, ul. Pocztowa 6	I poł. XIX	1662/66 z 23.09.1966
168.	Tułowice	Tułowice	budynek administracyjny w zespole Fabryki Porcelany „RS Tilowitz”, ul. Świerczewskiego 2E	1904	2374/97 z 10.12.1997
169.	Tułowice	Tułowice	willa dzierżawcy fabryki porcelany, tzw. „Stara Willa”, ul. Parkowa 7	1. 90-te XIX	02/2001 z 11.05.2001
170.	Turawa	Bierdzany	kościół parafialny pw. św. Jadwigi	1711	103/54 z 28.05.1954
171.	Turawa	Bierdzany	dawny zajazd, ob. dom, ul. Opolska 15	2 poł. XIX	2172/87 z 11.09.1987
172.	Turawa	Kotórz Wielki	kościół par. pw. św. Michała Arch.	XVIII, XIX	631/59 z 13.11.1959
173.	Turawa	Turawa	pałac, ob. Dom Dziecka	1728-30, XIX	194/56 z 12.04.1956
174.	Turawa	Turawa	budynek gospodarczy: stajnia i wozownia	poł. XIX	1957/72 z 18.03.1972
175.	Turawa	Turawa	park	poł. XIX	109/84 z 12.06.1984
176.	Turawa	Węgry	kościół pw. św. Józefa Robotnika		156/2011 z 4.03.2011
177.	Turawa	Zakrzów Turawski	kościół filialny pw. śś. Piotra i Pawła	1759	58/53 z 26.11.1953

W ewidencji obiektów mostowych Zarządu Dróg Powiatowych w Opolu, który jest jednostką organizacyjną Powiatu Opolskiego, znajdują się dodatkowo mosty figurujące jako zabytki.

Należą do nich:

Lp.	Nr ewidencji	Nr drogi / relacja / kilometraż	Gmina	Przeszkoda	Rok budowy	Rodzaj konstrukcji
1.	31	Nr 1344 O / Wołczyn – Murów – DK 454/ 19+916	Murów	kanał ulgi	XVIII w.	Kamienny beton. cegl.
2.	32	Nr 1344 O / Wołczyn – Murów – DK 454/ 19+935	Murów	kanał ulgi	XVII w.	Kamienny beton. cegl.
3.	39	Nr 1352 O / Krzywa Góra - Murów / 5+796	Murów	rów melioracyjny	1908	Kamienny beton. cegl.
4.	40	Nr 1352 O / Krzywa Góra - Murów / 6+424	Murów	rów melioracyjny	1908	Kamienny beton. cegl.
5.	53	1703 O / Opole – Łubniany / 3+665	Łubniany	kanał ulgi	1912 r.	Kamienny beton. cegl.
6.	58	1705 O / Zawada – Turawa – Zębówice – Szemrowice / 6+188	Turawa	rzeka Mała Panew	1929 r.	Kamienny beton. cegl.
7.	59	1705 O / Zawada –	Turawa	rów	1904 r.	Kamienny

		Turawa – Zębówice – Szemrowice / 6+188		odwadniająca		beton. cegl.
8.	61	1711 O / DK 46 – Chrzastowice – DK 46 / 1+663	Chrzastowice	rzeka Swornica	1911 r.	Kamienny beton. cegl.
9.	62	1711 O / DK 46 – Chrzastowice – DK 46 / 1+663	Chrzastowice	rzeka Imielnica	1911 r.	Kamienny beton. cegl.
10.	66	1712 O / Ozimek – Przywory / 6+235	Chrzastowice	rzeka Cienka	1925 r.	Kamienny beton. cegl.
11.	67	1712 O / Ozimek – Przywory / 6+362	Chrzastowice	rzeka Imielnica	1925 r.	Kamienny beton. cegl.
12.	69	1712 O / Ozimek – Przywory / 12+448	Tarnów Opolski	rzeka Sucha	1925 r.	Kamienny beton. cegl.
13.	101	1770 O / DK 45 – Osowiec – DK 45 / 1+740	Turawa	rzeka Mała Panew	1903 r.	Kamienny beton. cegl.
14.	102	1807 O / Strzelce Opolskie – Krasiejów / 16+675	Ozimek	rów odwadniająca	1913 r.	Żelbetowy
15.	103	1807 O / Strzelce Opolskie – Krasiejów / 16+850	Ozimek	rzeka Mała Panew	913 r.	Kamienny beton. cegl.

Źródło: Ewidencja obiektów mostowych Zarządu Dróg Powiatowych w Opolu

6.4. Zabytki ruchome

Wykaz obiektów zabytkowych ruchomych z terenu powiatu opolskiego wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego – stan na dzień 23 stycznia 2012 r.

LP	GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	Nr rejestru
1.	Chrzastowice	Dębie	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Ks.B.t.V-716/1-7/79 z 14.02.1979 r.
2.	Chrzastowice	Dębie	Rzeźba - św. Jana Nepomucena w kapliczce	Ks.B.t.V-821/90 z 10.05.1990 r.
3.	Chrzastowice	Dębska Kuźnia	Rzeźba - św. Jana Nepomucena w kapliczce	Ks.B.t.V-820/90 z 07.05.1990 r.
4.	Chrzastowice	Lędziny	Wyposażenie kaplicy	Ks.B.t.V-730/1-5/82 z 30.08.1982 r.
5.	Chrzastowice	Suchy Bór	Kapliczka przy sanatorium (dz. Nr 243/24 a.m.3)	Ks.B.t.III-211/10 z 29.12.2010 r.
6.	Dąbrowa	Chróstcina	Rzeźba - św. Jan Nepomucen umieszczona wewnątrz kapliczki	Ks.B.t.V-805/90 z 30.01.1990 r.
7.	Dąbrowa	Chróstcina	Kapliczka przy ul. Niemodlińskiej (wewnątrz rzeźba św. Jana Nepomucena)	Ks.B.t.III-195/10 z 19.05.2010 r.
8.	Dąbrowa	Dąbrowa	Rzeźba św. Jana	Ks.B.t.I-264/63 z 31.01.1966 r.

			Nepomucena (k. parku zamkowego)	
9.	Dąbrowa	Dąbrowa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Wawrzyńca	Ks.B.t.IV-636/1-17/76 z 13.03.1976 r.
10.	Dąbrowa	Skarbiszów	Wyposażenie kościoła filialnego pw. św. Katarzyny	Ks.B.t.V-746/1-10/88 z 10.08.1988 r. Ks.B.t.VI-923/94 z 25.02.1994 r.
11.	Dąbrowa	Wrzoski	Dzwonek z kapliczki, ul. Kolejowa 2	Ks.B.t.V-712/79 z 24.01.1979 r.
12.	Dąbrowa	Żelazna	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Ks.B.t.V-714/1-40/79 z 06.02.1979 r. Ks.B.t.II-145/1-2/08 z 12.11.2008 r.
13.	Dąbrowa	Żelazna	Krzyż pokutny	Ks.B.t.III-627/75 z 25.01.1975 r.
14.	Dąbrowa	Żelazna	Rzeźba św. Jana Nepomucena, w kapliczce ul. Opolska 64	Ks.B.t.V-711/79 z 24.01.1979 r.
15.	Dobrzeń Wielki	Chróścice	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi	Ks.B.t.III-209/1-26/10 z 27.12.2010 r.
16.	Dobrzeń Wielki	Chróścice	Figura – św. Jana Nepomucena, z kapliczki przy ul. 1-go Maja i św. Jana	Ks.B.t.VI-966/99 z 30.01.1999 r.
17.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	Rzeźba Matki Boskiej, ul. Wolności 94	Ks.B.t.IV-691/77 z 15.09.1977 r.
18.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.IV-692/77 z 15.09.1977 r.
19.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	Obraz Madonna z Dzieciątkiem	Ks.B.t.I-13/57 z 04.09.1957 r.
20.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	Wyposażenie kościoła odpustowego pw. św. Anny	Ks.B.t.III-605/72 z 07.10.1972 r. Ks.B.t.V-872/91 z 02.12.1991 r.
21.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Bożego Ciała i św. Norberta	Ks.B.t.III-606/72 z 10.10.1972 r.
22.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki	Wyposażenie kościoła odpustowego pw. św. Rocha	Ks.B.t.III-603/72 z 07.09.1972 r.
23.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki	Rzeźba św. Jana Nepomucena w kapliczce	Ks.B.t.V-800/89 z 04.12.1989 r.
24.	Dobrzeń Wielki	Kup	Prospekt organowy wraz z instrumentem	Ks.B.t.III-212/10 z 29.12.2010 r.

			z kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	
25.	Dobrzeń Wielki	Świerkle	Organy z kościoła filialnego pw. Niepokalanego Serca NMP	Ks.B.t.III-222/11 z 11.02.2011 r.
26.	Komprachcice	Ochodze	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.IV-694/1-11/77 z 14.10.1977 r.
27.	Komprachcice	Polska Nowa Wieś	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Nawiedzenia NMP	Ks.B.t.V-732/1-13/82 z 30.08.1982 r.
28.	Łubniany	Brynica	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. św. Szczepana	Ks.B.t.III-561/72 z 28.02.1972 r. Ks.B.t.II-128/08 z 08.04.2008 r.
29.	Łubniany	Jełowa	Zespół zabytków ruchomych w kościele parafialnym pw. św. Bartłomieja	Ks.B.t.IV-641/1-16/76 z 07.06.1976 r.
30.	Łubniany	Kępa	plaskorzeźba w domu przy ul. Opolskiej 23	Ks.B.t.I-10/55 z 25.09.1955 r.
31.	Łubniany	Kolanowice	Wyposażenie kościoła filialnym pw. św. Barbary	Ks.B.t.IV-674/1-41/77 z 08.03.1977 r.
32.	Łubniany	Kolanowice	rzeźba Matki Bożej z Dzieciątkiem przy ul. Wiejskiej 63	Ks.B.t.IV-690/77 z 15.09.1977 r.
33.	Łubniany	Luboszyce	Rzeźba „Wniebowzięcie NMP” w kościele parafialnym pw. św. Antoniego Padewskiego	Ks.B.t.V-722/81 z 02.01.1981 r.
34.	Murów	Murów	Rzeźba – św. Jan Nepomucen w kapliczce	Ks.B.t.V-799/89 z 04.12.1989 r.
35.	Murów	Nowe Budkowice	Wyposażenie kapliczki	Ks.B.t.VI-901/1-8/93 z 05.03.1993 r.
36.	Murów	Stare Budkowice	Zespół zabytków ruchomych z kościoła parafialnego pw. św. Rocha	Ks.B.t.IV-698/1-10/77 z 24.09.1977 r.
37.	Niemodlin	Grabin	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Ks.B.t.I-10/55 z 25.09.1955 r. Ks.B.t.V-893/92 z 18.08.1992 r.
38.	Niemodlin	Gracze	Wyposażenie z	Ks.B.t.I-265/63 z 31.01.1963 r.

			kościół parafialny pw. Trójcy Św.	Ks.B.t.VI-962/97 z 02.06.1997 r.
39.	Niemodlin	Krasna Góra	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.V-891/92 z 29.08.1992 r.
40.	Niemodlin	Krasna Góra	Wyposażenie kościoła filialnym pw. Macierzyństwa NMP	Ks.B.t.V-890/92 z 24.06.1992 r.
41.	Niemodlin	Niemodlin	Zespół zabytków ruchomych w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP	Ks.B.t.II-421/69 z 24.11.1969 r.
42.	Niemodlin	Niemodlin	Wyposażenie i wystrój zamku	Ks.B.t.IV-663/1-7/77 z 09.12.1977 r.
43.	Niemodlin	Niemodlin	Zespół rzeźb w parku zamkowym (na moście)	Ks.B.t.I-182/59 z 29.10.1959 r. Ks.B.t.I-183/59 z 28.10.1959 r. Ks.B.t.I-184/59 z 28.10.1959 r. Ks.B.t.I-185/59 z 28.10.1959 r.
44.	Niemodlin	Niemodlin	Rzeźba św. Floriana, Rynek	Ks.B.t.I-181/59 z 29.10.1959 r.
45.	Niemodlin	Niemodlin	Latarnia, Rynek	Ks.B.t.IV-659/76 z 29.12.1976 r.
46.	Niemodlin	Rogi	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Narodzenia NMP	Ks.B.t.I-337/64 z 31.01.1964 r. Ks.B.t.I-374/67 z 23.10.1967 r.
47.	Niemodlin	Szydłowiec Śl.	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Imienia Maryi	Ks.B.t.I-302/63 z 12.06.1963 r. Ks.B.t.I-412/66 z 17.12.1966 r. Ks.B.t.III-626/1-4/75 z 23.01.1975 r.
48.	Niemodlin	Szydłowiec Śl.	Pomnik rycerza – granitowy głaz narzutowy, 1867 r.	Ks.B.t.II-179/10 z 15.01.2010 r.
49.	Ozimek	Grodzic	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Częstochowskiej i św. Wojciecha	Ks.B.t.V-731/1-6/82 z 30.08.1982 r. Ks.B.t.V-169/1-4/09 z 16.09.2009 r.
50.	Ozimek	Krasiejów	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Małgorzaty	Ks.B.t.V-713/1-8/79 z 31.01.1979 r.
51.	Ozimek	Ozimek	Dwa obrazy w budynku administracji Huty Mała Panew	Ks.B.t.V-733/1-2/82 z 30.08.1982 r.
52.	Popielów	Karłowice	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.I-249/63 z 24.01.1963 r.
53.	Popielów	Karłowice	Wyposażenie	Ks.B.t.I-360/64 z 20.02.1964 r.

			kaplicy ewangelickiej w zamku	
54.	Popielów	Popielów	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. NMP Królowej Aniołów	Ks.B.t.IV-687/77 z 02.07.1977 r. Ks.B.t.II-144/08 z 05.11.2008 r.
55.	Popielów	Popielów	Rzeźba św. Jana Nepomucena, na cmentarzu parafialnym	Ks.B.t.IV-687/77 z 03.07.1977 r. Ks.B.t.III-617/1-20/73 z 06.01.1973 r.
56.	Popielów	Stare Siołkowice	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.III-238/1-4/11 z 01.08.2011 r.
57.	Popielów	Stare Siołkowice	Rzeźba – św. Jan Nepomucen w kapliczce przy kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.V-834/90 z 27.08.1990 r.
58.	Popielów	Stare Siołkowice	Rzeźba – św. Jan Nepomucen w kapliczce przy ul. Michała	Ks.B.t.V-836/90 z 31.08.1990 r.
59.	Popielów	Stare Siołkowice	Kapliczka przy ul. Michała 41; dz. Nr 1018/2 k.m. 6	Ks.B.t.II-82/06 z 25.07.2006 r.
60.	Prószków	Chrzążczyce	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. MB Szkaplerznej	Ks.B.t.II-482/70 z 16.03.1970 r.
61.	Prószków	Górki	Wyposażenie kapliczki – dzwonnicy, ul. Szeroka	Ks.B.t.V-897/92 z 18.11.1992 r.
62.	Prószków	Ligota Prószkowska	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	Ks.B.t.III-614/1-11/73 z 06.01.1973 r.
63.	Prószków	Prószków	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	Ks.B.t.III-558/1-12/72 z 15.02.1972 r. Ks.B.t.III-199/10 z 17.08.2010 r.
64.	Prószków	Prószków	Wyposażenie i wystrój zamku	Ks.B.t.III-551/1-14/72 z 17.02.1972 r.
65.	Prószków	Prószków	Rzeźba Pomony, przy zamku	Ks.B.t.V-717/80 z 14.05.1980 r.
66.	Prószków	Prószków	Rzeźba św. Jana Nepomucena, w kapliczce, przy	Ks.B.t.V-822/90 z 28.05.1990 r.

			drodze na Ochodze	
67.	Prószków	Przysiecz	Organy z kościoła filialnego pw. MB Bolesnej	Ks.B.t.III-198/10 z 16.08.2010 r.
68.	Prószków	Zimnice Wielkie	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jana Chrzciciela	Ks.B.t.VI-908/1-25/93 z 13.05.1993 r.
69.	Tarnów Opolski	Kąty Opolskie	Kapliczka słupowa, ul. Odrzańska i Szeroka	Ks.B.t.VI-963/97 z 19.11.1997 r.
70.	Tarnów Opolski	Przywory	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.I-187/59 z 29.11.1959 r.
71.	Tarnów Opolski	Raszowa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Opatrzności Bożej	Ks.B.t.IV-695/1-15/77 z 14.10.1977 r.
72.	Tarnów Opolski	Tarnów Opolski	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.IV-679/1-20/77 z 03.05.1977 r.
73.	Tułowice	Tułowice	Płyta nagrobna z kościoła parafialnego pw. św. Rocha	Ks.B.t.V-802/89 z 15.12.1989 r.
74.	Tułowice	Tułowice	Rzeźba św. Jana Nepomucena, w kapliczce	Ks.B.t.V-806/90 z 30.01.1990 r.
75.	Tułowice	Tułowice	Żyrandol, willa przy ul. Parkowej 7	Ks.B.t.VI-970/01 z 17.04.2001 r.
76.	Tułowice	Tułowice	Kolekcja porcelany i wyrobów porcelitowych z wzorcowni Fabryki Porcelitu „Tułowice”	Ks.B.t.I-4/1-744/02 z 03.09.2002 r.
77.	Turawa	Bierzany	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi Śląskiej	Ks.B.t.IV-666/1-30/77 z 04.01.1977 r.
78.	Turawa	Kotórz Wielki	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.IV-709/1-16/79 z 22.01.1979 r.
79.	Turawa	Ligota Turawska	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Ks.B.t.III-601/72 z 06.09.1972 r.
80.	Turawa	Turawa	Rzeźba św. Leonarda z kapliczki przy zamku	Ks.B.t.V-710/79 z 22.01.1979 r.
81.	Turawa	Węgry	Rzeźba św. Jana	Ks.B.t.V-837/90 z 31.08.1990 r.

			Nepomucena, w kaplicze- dzwonnicy przy ul. Opolskiej	
82.	Turawa	Zakrzów Turawski	Wyposażenie z kościółki filialnego pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.V-892/1-10/92 z 17.08.1992 r.
83.	Turawa	Zakrzów Turawski	Organy z kościoła filialnego pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.III-192/10 z 05.05.2010 r.

6.5 Zabytki archeologiczne

Wyciąg z rejestru zabytków archeologicznych województwa opolskiego odnoszący się do terenu powiatu opolskiego (stan na dzień 31.05.2011r.).

Lp.	Gmina	Miejscowość	Nr stanowiska	Typ stanowiska	Chronologia	Nr rejestru zabytków
1.	Chrzastowice	Daniec	35	osada	kultura przeworska	A - 682/86
2.	Chrzastowice	Dąbrowice	1	punkt osadniczy	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), XIV - XV w.	A - 1111/99
3.	Chrzastowice	Dębie	3	osada i cmentarzysko ciałopalne	okres wpływów rzymskich	A - 275/70
4.	Chrzastowice	Lędziny	1	grodzisko	wczesne średniowiecze (VIII - X w.)	A - 49/66
5.	Dąbrowa	Karczów	4	osada produkcyjna	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich)	A - 627/84
6.	Dąbrowa	Narok	3	osada produkcyjna	nieokreślona	A - 340/72
7.	Dąbrowa	Niewodniki	1	stanowisko nieokreślone	neolit, kultura łużycka, średniowiecze	A - 360/73
8.	Dąbrowa	Wrzoski	5	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), wczesne średniowiecze (X - XI w.), późne średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 628/84
9.	Dobrzeń Wielki	Chróścice	10	osada produkcyjna	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 617/84
10.	Dobrzeń Wielki	Chróścice	6	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka (późny okres epoki brązu / halsztat)	A - 618/84
11.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	1	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka (V okres epoki brązu)	A - 20/65
12.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	27	osada	okres wpływów rzymskich (IV w.)	A - 419/76
13.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	28	osada	kultura łużycka	A - 425/76

14.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	32	osada	okres wpływów rzymskich, wczesne średniowiecze, średniowiecze	A - 626/84
15.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	38	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich	A - 420/76
16.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	39	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich	A - 426/76
17.	Dobrzeń Wielki	Czarnowąsy	40	osada	neolit, średniowiecze	A - 788/88
18.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Mały	2	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka (halsztat)	A - 329/71
19.	Dobrzeń Wielki	Dobrzeń Wielki	1	cmentarzysko ciałopalne	kultura łużycka (IV - V okres epoki brązu)	A - 23/65
20.	Komprachcice	Domecko	3	grodzisko	XIII - XIV w.	A - 346/72
21.	Komprachcice	Ochodze	8	grodzisko	XV w.	A-58/2007
22.	Łubniany	Brynica	3	grodzisko	średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 504/78
23.	Łubniany	Jelowa	37	osada	późna epoka brązu, okres halsztacki	A - 613/84
24.	Murów	Murów	8	grodzisko	średniowiecze (XIII - XV w.)	A - 409/75
25.	Niemodlin	Góra	1	grodzisko stożkowate	średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 401/75
26.	Niemodlin	Grabín	2	grodzisko	wczesne średniowiecze, średniowiecze	A - 453/77
27.	Niemodlin	Grodziec	1	grodzisko	wczesne średniowiecze (IX - X w.)	A - 50/66
28.	Niemodlin	Grodziec	4	osada, punkt osadniczy	kultura przeworska (okres wędrówek ludów), VI - IX w.	A-69/2009
29.	Niemodlin	Krasna Góra	1	grodzisko	średniowiecze	A - 356/73
30.	Niemodlin	Magnuszowiczki	2	grodzisko stożkowate	średniowiecze (XIII - XIV w.)	A - 400/75
31.	Niemodlin	Molestowice	1	grodzisko	średniowiecze	A - 361/73
32.	Niemodlin	Roszkowice	2	grodzisko	średniowiecze (XIV-XVI w.)	A - 547/80
33.	Niemodlin	Rzędziwojowice	1	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich	A - 557/80
34.	Niemodlin	Tarnica (Tarnice)	1	grodzisko stożkowate	XIII-XIV w.	A-60/2007
35.	Niemodlin	Tarnice	6	stanowisko nieokreślone	neolit, kultura łużycka	A - 543/80
36.	Niemodlin	Tarnice	7	stanowisko nieokreślone	okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A - 561/80
37.	Niemodlin	Tarnice	9	stanowisko nieokreślone	neolit, okres lateński, średniowiecze	A - 542/80
38.	Niemodlin	Tłustoręby	1	stanowisko nieokreślone	neolit, średniowiecze	A - 576/80
39.	Niemodlin	Tłustoręby	2	grodzisko	wczesne średniowiecze (XI - XII w.), późne średniowiecze (XIV-XV w.)	A - 7/2001
40.	Niemodlin	Tłustoręby	6	stanowisko nieokreślone	neolit, kultura łużycka, wczesne średniowiecze	A - 560/80
41.	Popielów	Karłowice	12	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A - 623/84
42.		Karłowice	2	nieokreślone	mezolit	A - 85/68
43.	Popielów	Karłowice	4 i 5	osada	mezolit, kultura łużycka	A - 83/68

					(epoka brązu)	
44.	Popielów	Kuźnica Katowska	3	grodzisko	średniowiecze ?	A - 334/72
45.	Popielów	Popielów	C	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A - 579/80
46.	Popielów	Rybna	1	osada	okres wpływów rzymskich	A - 27/65
47.	Popielów	Rybna	4	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), średniowiecze	A - 786/88
48.	Popielów	Rybna	5	osada	kultura łużycka (halsztat)	A - 784/88
49.	Popielów	Siołkowice Stare	3	osada	kultura łużycka (halsztat)	A - 276/70
50.	Popielów	Siołkowice Stare	6	osada i cmentarzysko ciałopalne	mezolit, kultura łużycka	A - 480/78
51.	Popielów	Stare Kolnie	10	osada	kultura łużycka, okres wpływów rzymskich (kultura przeworska)	A - 773/87
52.	Popielów	Stare Kolnie	4	ruiny zamku	XIV - XV w.	A - 332/72
53.	Popielów	Stare Kolnie	8	osada	V okres epoki brązu/ okres halsztacki (kultura łużycka), XI - XII w.	A - 779/87
54.	Popielów	Stare Kolnie	9	stanowisko wielokulturowe	epoka kamienia, epoka brązu (kultura łużycka)	A - 84/68
55.	Popielów	Stobrawa	24	osada	kultura łużycka, późny okres wpływów rzymskich (kultura przeworska), wczesne średniowiecze, średniowiecze	A - 785/88
56.	Popielów	Stobrawa	25	cmentarzysko ciałopalne	IV - V okres epoki brązu / halsztat C	A - 568/80
57.	Prószków	Boguszyce	5	osada	kultura łużycka, kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 790/88
58.	Prószków	Chrzaszczycy	2	grodzisko	średniowiecze	A - 371/73
59.	Prószków	Chrzowice	2	osada	kultura łużycka (halsztat), średniowiecze (XIV-XV w.)	A - 926/91
60.	Prószków	Chrzowice	5	osada	kultura łużycka	A - 379/73
61.	Prószków	Nowa Kuźnia	4	osada hutnicza	kultura przeworska (faza B2 / C1 - C2)	A - 984/94
62.	Prószków	Winów	5	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), wczesne średniowiecze (IX - X w.), późne średniowiecze (XIV - XV w.)	A - 924/91
63.	Prószków	Ziemnice Małe	4	osada	średniowiecze	A - 580/80
64.	Prószków	Ziemnice Wielkie	13	osada	epoka kamienia, okres wpływów rzymskich, średniowiecze	A - 702/86
65.	Prószków	Ziemnice Wielkie	3	stanowisko nieokreślone	epoka brązu, okres halsztacki, średniowiecze	A - 538/80
66.	Prószków	Żlinice	1	grodzisko	wczesne średniowiecze (X-XI w.)	A - 140/68
67.	Prószków	Żlinice	7	osada	kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), wczesne średniowiecze (X - XI w.), późne średniowiecze	A - 780/87

					(XIV - XV w.)	
68.	Tarnów Opolski	Kąty Opolskie	8	osada produkcyjna	okres wpływów rzymskich	A - 366/73
69.	Tarnów Opolski	Kosorowice	12	osada	kultura łużycka (V okres epoki brązu/ halsztat)	A - 877/90
70.	Tarnów Opolski	Kosorowice	17	osada	kultura przeworska (późny okres rzymski), późne średniowiecze	A - 875/90
71.	Tarnów Opolski	Kosorowice	8	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich), średniowiecze	A - 748/87
72.	Tarnów Opolski	Miedziana	3	osada	kultura przeworska (faza D)	A - 749/87
73.	Tarnów Opolski	Raszowa	12	osada	kultura przeworska (okres wpływów rzymskich)	A - 685/86
74.	Turawa	Kotórz Mały	12	osada, punkt osadniczy	epoka kamienia, kultura przeworska (późny okres wpływów rzymskich), XIV - XV w.	A - 1110/99

6.6. Zabytki zlokalizowane na terenie powiatu opolskiego

6.6.1. Kościoły drewniane w powiecie opolskim

Kościół drewniane stanowią największą i najważniejszą grupę w zespole budownictwa drewnianego.

Kościół pw. św. Jadwigi w Bierdzanach

W Bierdzanach znajduje się drewniany kościół pw. św. Jadwigi, datowany na rok 1711. Świątynia znajduje się w centrum wsi na niewielkim podwyższeniu i jest jednym w powiecie opolskim, drewnianym kościołem parafialnym.

Kościół o charakterze barokowym, orientowany, konstrukcji zrębowej, z wieżą konstrukcji słupowej, nakrytej baniastym hełmem zakończonym wieżyczką z latarnią. Nad skrzyżowaniem transeptu i nawy umieszczono sześcioboczną wieżyczkę na sygnaturkę zakończoną hełmem baniastym z latarnią.

Krótkie prezbiterium zamknięte trójbocznie, przy nim zakrystia z lożą kolatorską na piętrze. Nieco szersza nawa z transeptem. Wewnątrz stropy płaskie, w prezbiterium ze skośnymi odcinkami po bokach. Chór muzyczny wsparty na 4 słupach. Okna w zakrystii zamknięte odcinkowo, w prezbiterium koliste. Barokowy ołtarz główny zdobią rzeźby św. Mikołaja i św. Marcina oraz rzeźby aniołów. W północnym ramieniu nawy poprzecznej mieści się ołtarz boczny z 1718 r., wykonany przez mistrza Kaspra Żołądka z Opola. W 1961 roku w czasie remontu kościoła odkryto piękną polichromię z kompozycjami figuralnymi

o tematyce ze Starego i Nowego Testamentu. Ciekawostką jest namalowana przy bocznych drzwiach wyjściowych postać śmierci, tzw. „bierdzka śmierć” z klepsydrą czasu życia.

Kościół posiada dwa zabytkowe dzwony: z 1503 r. i 1521 r. z inskrypcjami minuskułowymi. Stacje drogi krzyżowej z przełomu XVIII i XIX w. ludowe, w ramach rokokowych.

Kościół p.w. św. Rocha w Dobrzeniu Wielkim

Drewniany kościół odpustowy usytuowany na cmentarzu w północnej części wsi na naturalnym wzniesieniu, zbudowany około 1658 r. Kilkakrotnie odnawiany (1752, 1928, 1958). Konstrukcja zrębowa, krótkie prezbiterium, zamknięte trójbocznie, zwrócone ku północy. Przy prezbiterium zakrystia. Nawa dużo szersza prostokątna, ze skośnymi ścianami w przejściu do prezbiterium. Wnętrze nakryte stropem płaskim. Tęcza o wykroju świętego trójliścia. Boczne ściany naw wzmocnione lisciami. Chór muzyczny wsparty na 4 słupach. W wejściach do zakrystii i nawy odrzwia prostokątne z podwójnym wałkiem w kluczu. W wejściach bocznych do nawy drzwi klepkowe, éwiekowane. Kościół otoczony na zewnątrz sobotami wspartymi na słupach z zastrzałami. Ściany ponad sobotami szalowane. W elewacji frontowej ponad sobotami, ganek wsparty na 4 słupach, umożliwiający dostęp do chóru muzycznego. Dachy siodłowe oraz pulpitarne, zadaszenia sobót i ganku kryte gontem. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę, zakończona złożonym baniastym, podwójnym hełmem z sześcioboczną latarnią, pobita gontem. Ołtarz główny barokowy z ok. 1700 r. W centralnej części ołtarza znajduje się współczesny, przemalowany obraz Adoracji Św. Rocha, otoczony ramą o bogatej dekoracji akantowej z rzeźbami świętych i aniołów, oraz w zwieńczeniu z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Ołtarze boczne, również barokowe, powstały w II połowie XVII w. Barokowa ambona z początku XVII w. Posiada bogatą dekorację akantową z rzeźbami czterech ewangelistów, powyżej znajduje się rzeźba Dzieciątka Jezus na globie ziemskim w otoczeniu aniołów.

Kościół p.w. św. Barbary w Kolanowicach

Początki stojącego w Kolanowicach (gm. Łubniany) drewnianego kościoła sięgają roku 1473 r. Wybudowano go w Opolu, jako kościół klasztorny oo. Bernardynów. Pierwotnie usytuowany był w pobliżu tzw. Bramy Bytomskiej (współczesne okolice Placu Wolności). Na przełomie XVI i XVII wieku kościółek św. Barbary, znajdował się w Opolu. Był w bardzo złym stanie. Ponadto w czasie wojny 30-letniej przechodzące przez Śląsk wojska dokonały dodatkowych dewastacji. Kościół św. Barbary był zniszczony – jak wynika

ze źródeł historycznych, do 1666 roku. W 1678 roku Opolanie przystąpili do budowy nowego drewnianego kościoła wyposażając go w wieżę, a wewnątrz: w trzy ołtarze (św. Barbary, św. Wawrzyńca i Matki Bożej), ambonę oraz szereg obrazów i rzeźb Świętych. Budowniczym miał być eremita Adamus Areb, który opiekował się o nim do 1691 roku. Na początku XIX wieku opolski kościół św. Barbary znów chylił się ku ruinie. W 1811 roku władze miejskie nie chcąc pokryć kosztów remontu postanowiły sprzedać świątynię do Kolanowic. W dniu 19 grudnia 1812 roku odbyło się uroczyste poświęcenie przeniesionej tu świątyni.

Kościół orientowany, konstrukcji zrębowej. Prezbiterium zamknięte trójbocznie z małą zakrystią. Na zewnątrz kościoła od zachodu znajduje się drewniana, wsparta na murowanej kruchcie galeria mieszcząca dostęp do chóru. Dach świątyni kryty gontem. W prezbiterium sklepienie kolebkowe, w nawie strop belkowany-fazowany. Na belce tęczy rzeźba św. Marii Magdaleny, klęczącej pod krzyżem malowanym na blasze. Wejścia do nawy i zakrystii zamknięte łukiem. Okna zwieńczone odcinkami łuku. Chór muzyczny wsparty na 2 słupach przedłużony jest do połowy ściany bocznej. Parapet chóru i empory są ozdobione 12 scenami z życia św. Barbary (z ok. 1700 r.). Kościół otoczony na zewnątrz sobotami wspartymi na słupach z zastrzałami, z wyjątkiem strony zachodniej. Ściany powyżej sobót pobite gontem. Zadaszenie sobót nad wejściem lekko podwyższone. Nad zakrystią i galerią dach pulpitowy. Nad nawą sześcioboczna wieżyczka na sygnaturkę z latarnią, zwieńczona ostrosłupem pobitym gontem. Ołtarz główny pochodzi z 1680 r. (barokowy). Są na nim rzeźby świętych: Franciszka, Antoniego, Jadwigi, Michała Archanioła. U góry ołtarza obraz Ukrzyżowanie. Dwa boczne ołtarze (barokowe) Matki Bożej i św. Bartłomieja. Ambona barokowa, 2 ławy kolatorskie z XVIII w.

Kościół w Kolanowicach kryje niezwykle bogatą dekorację malarską z XVIII w. o motywie wici roślinnej, która obejmuje strop w nawie, obramienie tęczy, odrzwia i podniebie chóru muzycznego. Jest to jeden z najciekawszych tego typu zabytków w powiecie opolskim.

W 1978 roku dobudowano dzwonnice obok kościoła, a w roku 1989, dzięki staraniom mieszkańców, został wymieniony gontowy dach i ogrodzenie. Kościół w roku 2001 został okradziony.

Kościół p.w. św. Marcina i Matki Bożej Królowej Świata w Ochodzach

Drewniany kościół p.w. św. Marcina zbudowany w 1702 r. w Komprachcicach, staraniem miejscowego proboszcza Tomasza Kalety, poświęcony rok później. W 1942 r. przeniesiony do Ochodzy, w związku z wybudowaniem murowanego kościoła

w Komprachcicach. Jest to obiekt konstrukcji zrębowej z wieżą konstrukcji słupowej na kamiennym podmurowaniu. Prezbiterium zamknięte trójbocznie, przy nim zakrystia. Nawa szersza z kruchtą i kwadratową wieżą. Wnętrze nakryte stropami płaskimi. W tęczy zamkniętej łukiem półkolistym znajduje się późnogotycki krucyfiks z XVI w. z rzeźbami świętych Piotra i Pawła z połowy XVII w. Wejścia pod wieżą i w kruchcie zwieńczone łukiem. Chór muzyczny wsparty na 6 słupach. Ściany od zewnątrz pobite gontem. Wieża o ścianach pionowych, nakryta dachem czterospadowym. Dachy siodłowe kryte gontem. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę zakończona cebulastym hełmem. Ołtarz główny z XVIII w. z figurami świętych: Marcina, Mikołaja i Grzegorza oraz Floriana i Jana Nepomucena. Ambona z I poł. XVIII w., wsparta na 2 słupach. Chrzcielnica barokowo-ludowa z XVIII w. Na pokrywie chrzcielnicy rzeźba chrztu w Jordanie. Dzwon z 1735 r. odlany w Nysie. W 1960 r. kościół otrzymał drugiego patrona – Matkę Bożą Królową Świata.

Kościół pw. św. Andrzeja w Popielowie

Początki Popielowa sięgają XIII w. Stojący na cmentarzu drewniany kościół p.w. św. Andrzeja (pierwotnie parafialny) został zbudowany w 1654 r. W 1884 r. cieśla Frach ze Starych Kolni rozebrał drewniany kościół i przeniósł go na cmentarz. Od ponad stu lat pełni funkcję kościoła pogrzebowego. Jest to obiekt konstrukcji zrębowej wzmocniony konstrukcją słupową. Prezbiterium zwieńczone trójbocznie, przy nim zakrystia. Nawa szersza z dużą kruchtą i składzikiem. W nawie i prezbiterium stropy płaskie. Chór muzyczny wsparty na 8 słupach. We wnętrzu zachowane we fragmentach polichromie m.in. fragment z postacią Matki Boskiej. Barokowy ołtarz i ambona z XVII w., a w niektórych oknach znajdują się stare, kowalskiej roboty, kraty. Obok kościoła figura św. Jana Nepomucena z 1865 r. wykonana przez kamieniarza Jerzego Marka z Mokrego.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Radmierowicach

Radmierowicki kościół drewniany posiada konstrukcję szkieletową, wypełnioną murem ceglany, otynkowany. Zbudowany w latach 1786 – 1790 przez mistrza ciesielskiego Petzera według projektu architekta Chrystiana Isemara. Został zbudowany na skraju wsi dla kolonistów niemieckich, sprowadzonych przez Fryderyka II w celu zagospodarowania leśnych obszarów wokół Opolą. Jest to kościół halowy, z czterospadowym dachem, krytym gontem. Od strony zachodniej znajduje się prostokątna wieża, również konstrukcji szkieletowej, nieco wyższa od budynku świątyni, nakryta hełmem dzwonowatego kształtu, na którym wspiera się ośmioboczna latarnia. Nad latarnią wznosi się również dzwonowaty,

wysoki hełm zakończony chorągiewką z datą 1790. Płaski, belkowany strop wnętrza wsparty jest na 8 słupach wzmocnionych zastrzałami. Wzdłuż ścian nawy, wsparte na słupach szerokie empory przechodzące w chór muzyczny od zachodu. Okna prostokątne w dwóch rzędach. Przy kościele znajduje się cmentarz, na którym rosną okazałe, pomnikowe dęby szypułkowe. Do 1945 roku służył ewangelikom, obecnie jest kościołem katolickim.

Kościół pw. św. Piotra i Pawła Zakrzów Turawski

W latach 1754-1759 r. cieśla Florian Kowalczyk z Jełowej zbudował na cmentarzu w Zakrzowie Turawskim drewniany kościół. Jest orientowany, konstrukcji zrębowej z wieżą budowaną na słup. Prezbiterium zwieńczone trójbocznie, przy nim zakrystia z lożą na piętrze. Jego wnętrze nakryte jest stropem z kasetonami, a w zakrystii i loży stropem belkowanym. W oknach znajdują się stare, ręcznie kute kraty. Ściany kościoła na zewnątrz otoczone sobotami, w części oszalowanymi, z zadaszaniem krytym gontem. Nad nawą wieżyczka na sygnaturkę z latarnią, zwieńczona baniastym hełmem. Ściany wieży, nakryte dachem czterospadowym przekształconym w niski cebulasty hełm, kryty gontem. We wnętrzu kościoła uwagę zwraca rokokowa ambona z XVII w. oraz barokowa chrzcielnica z XVIII w. Ołtarze boczne o charakterze barokowo-klasycystycznym. Cztery obrazy ludowe z polskimi inskrypcjami: Chrystus na Górze Oliwnej, Wjazd do Jerozolimy, Ostatnia Wieczerza, Matka Boska Bolesna. Stacje drogi krzyżowej z XIX w. Gotycka rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Na cmentarzu znajdują się liczne, dobrze zachowane, okazałe nagrobki z przełomu XIX i XX w.

Przy drodze prowadzącej do niego usytuowane są zabudowania gospodarcze i domy mieszkalne o konstrukcji szkieletowej, czyli wypełnionej murem ceglanym, charakterystyczne dla osadników kolonizacji fryderycjańskiej.

6.6.2. Kościoły murowane w powiecie opolskim

Kościół pw. św. Szczepana w Brynicy

Kościół pod wezwaniem św. Szczepana wybudowano pod koniec XVII wieku w miejscu wcześniejszej kaplicy. Był to kościół drewniany. Z powodu złego stanu technicznego i niedostatku miejsca w latach 1901-1904 wzniesiono obecny, neogotycki kościół, zachowując część wyposażenia z poprzedniej świątyni.

Kościół pw. św. Jadwigi w Chróścicach

Kościół wzmiankowany w 1687 r. jako kościół filialny Siołkowic. Obecny kościół zbudowany został około 1804 r., a rozbudowany w latach 1936-1937 w formie trójnawowej bazyliki. Z poprzedniego kościoła barokowo-klasycystycznego zachowała się wieża z przybudówkami po bokach. Wewnątrz znajduje się ołtarz główny-neobarokowy i tabernakulum barokowe z XVIII w. Dwa barokowe ołtarze boczne pochodzą z początku XVIII wieku. W otoczeniu kościoła położone są trzy kwatery cmentarne z nielicznymi nagrobkami i układem ścieżek.

Kościół pw. św. Piotra i Pawła w Chróscinie

Pierwsze wzmianki pochodzą z 1371r. Został odbudowany po pożarze w latach 1792-1793 z wykorzystaniem starych murów uzyskał obecny klasycystyczny wygląd. Kościół murowany z cegły, otynkowany i orientowany na wschód. Jego prezbiterium zbliżone jest do kwadratu i zamknięte prostą ścianą o ściętych narożach. Warto zwrócić uwagę na dwie barokowe rzeźby, św. Barbary i Jadwigi usytuowane w prawym bocznym ołtarzu oraz XVIII-wieczną chrzcielnicę. Dzwonnica – zbudowana prawdopodobnie ok. XV w., utrzymana w stylu gotyckim o trzech kondygnacjach rozdzielonych odsadzkami. Została odnowiona w wieku XX. Wykonano wtedy rekonstrukcję hełmu i schodów na górną kondygnację. Usytuowana tuż przy drodze, stanowi jednocześnie bramę na cmentarz i dziedziniec przykościelny. W dwóch dolnych kondygnacjach murowana jest głównie z rudy darniowej, a w trzeciej z cegły o układzie polskim. Wzniesiona została na rzucie kwadratu.

Kościół pw. Matki Boskiej Szkaplerznej w Chrzęszczycach

Wybudowany na początku XX w. po I wojnie światowej. Wewnątrz kościoła należy wyróżnić trzy części główne: prezbiterium, nawę główną oraz kaplicę św. Stanisława. Ozdobą wieży kościelnej, w której wisi 100 kg dzwon, jest duży zegar. W obecnym kościele parafialnym zachowała się chrzcielnica z misą z X-XI w. zdobiona rzeźbionym ornamentem. Jest ona obecnie jednym z najcenniejszych zabytków sakralnych Opolszczyzny. W przeszłości chrzcielnica była częścią wyposażenia starego kościoła, na temat którego wzmianki pochodzą z II poł. XIII w. Pełniejsze informacje o kościele w Chrzęszczycach pochodzą z 1687 r., które opisują świątynię jako murowaną, krytą dachówką, z murowaną do połowy dzwonnica, która wieńczyła prowadzącą na cmentarz południową bramę (obecnie jest to brama północno-zachodnia). Wspomniany kościół spłonął w 1814 r., a ocalało jedynie prezbiterium z XIV w., które stanowi obecnie kaplicę gdzie znajduje się barokowy ołtarz

z pierwszej połowy XVII w. z namalowanym w 1820 r. obrazem ze sceną zabójstwa św. Stanisława. Kaplica jest murowana, prostokątna w rzucie, nakryta dachem dwuspadowym, otwarta ostrołukową arkadą dawnej tęczy do nowego kościoła.

Razem z kościołem do rejestru zabytków wpisany został plac kościelny z otaczającym go murem, postawionym w XV i XIX w., dwie bramki w starej części muru zwieńczone szczykami i sterczyną oraz cmentarz.

Zespół klasztorny w Czarnowasach

Pierwsze wzmianki o miejscowości Czarnowasy pochodzą z 1228 r., kiedy to książę opolski Kazimierz I przeniósł do Czarnowas zakon Norbertanek z Rybnika. Klasztor został opuszczony przez zakonnice podczas wojny trzydziestoletniej. Spalony w 1643 r. przez wojska szwedzkie. Obecny został powtórnie wybudowany na miejscu średniowiecznego w 1648 r., po powrocie konwentu. Budynki kościoła, klasztoru i tzw. prałatury otoczone są częściowo zachowanymi fortyfikacjami z około 1600 r.; to pierwsze wybitne dzieło barokowe w powiecie opolskim.

Dom Zakonnicy w zespole klasztornym został wzniesiony w 1682 r. przez Johanna Fröhlicha z Opawy. Odnawiany w latach 1869 r. i 1927-28 r. zachował barokowy wygląd. Jest to monumentalny, dwuskrzydłowy, murowany z cegły i otynkowany budynek, który został wzniesiony na rzucie litery L, z długim korpusem na osi północ-południe i krótszym ramieniem od północnego-zachodu, przylegający bocznym skrzydłem do kościoła p.w. św. Norberta.

Późnobarokowa tzw. Prałatura w zespole klasztornym została wzniesiona w latach 1727-30. Podobnie jak Dom Zakonnicy murowana z cegły i otynkowana, została odnowiona w latach 1923-28 i w 2005 r. Prałatura jest piętrowa i częściowo podpiwniczona, przyległa od wschodu do Domu Zakonnicy, trójskrzydłowa, obejmująca wewnętrzny prostokątny dziedziniec, którego jeden bok zamyka Dom Zakonnicy. Układ wewnątrz jest jednotraktowy, z korytarzami. Wokół klasztoru zachowany został częściowo mur obronny wzmocniony pierwotnie szeregiem baszt ze strzelnicami, wzniesionych zapewne ok. 1600 r. Po zniszczeniach w czasie wojny trzydziestoletniej został odbudowany w II połowie XVII wieku. Od południa i częściowo wschodu zachowane są mury otaczające klasztor, obejmujące dawny ogród oraz folwark. W miejscowości Czarnowasy zachowały się zespoły zabytkowej zieleni – ogrody zespołu klasztornego.

Barokowy kościół p.w. św. Norberta z pozostałościami wczesnogotyckimi, został zbudowany w XIII w. W roku 1643 został on prawdopodobnie uszkodzony lub spalony,

a odbudowany około 1653 r. W tym też czasie nastąpiła nadbudowa wieży. Po 1777 r. kościół został gruntownie przebudowany w stylu barokowym z zachowaniem murów obwodowych. Złożony z prostokątnego prezbiterium, z wieżą od północy oraz nawy zbliżonej do kwadratu, pierwotnie prostokątnej. Wewnątrz barokowa, bogata dekoracja na sklepieniach, na ścianach dodatkowo ożywiona pilastrami. Bogaty jest również wystrój kościoła, późnobarokowo-klasycystyczny z końca XVIII w. z licznymi rzeźbami i obrazami, na uwagę zwraca m.in. konfesjonał z figurą św. Jana Nepomucena.

Kościół pw. św. Wawrzyńca w Dąbrowie

Pierwsza świątynia w Dąbrowie powstała prawdopodobnie w pierwszej poł. XIII w. Obecny kościół został zbudowany w stylu późno-renesansowym na początku XVII w. Częściowo przebudowany w 1822 i 1852 r. Odnowiony w 1948 r. Usytuowany jest na wzniesieniu, otoczony kręgiem starych lip. We wnętrzu prezbiterium jednoprzęsłowe zaokrąglone, przy nim od północy znajduje się zakrystia z lożą na piętrze, przy której czworoboczna przybudówka mieści kręconą klatkę schodową. Szersza i nieco wyższa nawa dwuprzęsłowa, przy niej od północy kwadratowa kaplica, od południa kruchta z 1822 r. Od zachodu, nad głównym wejściem, znajduje się kwadratowa wieża z dzwonem z XVI w., przy której od północy dobudowano ćwierćkolistą przybudówkę schodową. W nawie i prezbiterium sklepienia kolebkowe z lunetami, na nich dekoracja z listew stiukowych podkreślających szwy lunet i tworzących płyciny o urozmaiconym wykroju. Kaplica ma sklepienie kopulaste, zakrystia kolebkowe, na piętrze wieży kolebkowe z lunetami. W loży i kruchcie sufity. Tęcza zamknięta jest łukiem lekko zaostrzonym, ozdobiona w podniebiu płycinami w obramieniach stiukowych. Podziały ścian prezbiterium i nawy pilastrami. W północnej ścianie prezbiterium znajduje się wnęka zamknięta segmentowo. Loża otwarta do prezbiterium arkadą zamkniętą półkoliście. Kaplica do nawy otwarta analogiczną arkadą, ponad którą znajduje się płaskorzeźba kamienna Ukrzyżowania z początku XVII w. W ścianach kaplicy płytkie arkady zamknięte półkoliście, ujęte w narożnikach pilastrami, zwieńczone gzymsem, natomiast na pendentywach kopuły dekoracja stiukowa z motywem wstęg i muszli. Pomieszczenie na piętrze wieży (mieszczące organy) otwarte jest na całą szerokość na chór muzyczny. Okna zamknięte są łukiem koszowym, głęboko rozglifione. Na zewnątrz kościół opięty szkarpami. Dachy są siodłowe, zakrystii pulpitarowy, kryte dachówką. Wieża o trzech kondygnacjach zwężających się uskokowo, z nich najwyższa jest ośmioboczną o podziałach ramowych. Okna są okrągłe i zamknięte półkoliście w prostych obramieniach. Hełm ośmioboczny z latarnią, kryty łupkiem. Na ścianie południowej nawy

znajduje się zegar słoneczny z datami 1822, 1852 i 1948. Drzwi do zakrystii i kruchty posiadają okucia i zamki z XVIII/XIX w. na empore, klepkowe z I połowy XIX wieku.

Ołtarz główny i dwa boczne w stylu klasycystycznym z początku XIX wieku. Główny ołtarz posiada rzeźby św. Piotra i Pawła oraz płaskorzeźbione popiersie Boga Ojca w zwieńczeniu, w nim współczesny obraz św. Wawrzyńca. W lewym bocznym ołtarzu znajduje się obraz Chrystusa na krzyżu, natomiast w prawym współczesny obraz "Jezu Ufam Tobie". Ambona wykonana została w stylu rokoko, w II połowie XVIII w. Relikwiarzyk w stylu rokokowym, lampa wieczna regencyjna. Chór muzyczny drewniany z II poł. XVIII w., wsparty na 2 kolumnach, z prostym parapetem ozdobionym płycinami i rozetami. Pośrodku parapetu kartusz herbowy w obramieniu rokokowym oraz po bokach rzeźby św. Jana Nepomucena i Anny na konsolkach w kształcie muszli. W kościele znajduje się także rzeźba barokowa Chrystusa Zmartwychwstałego, a na zewnętrznej ścianie prezbiterium późnorenesansowa płyta nagrobna z I połowy XVII w., z kartuszami herbowymi i zatartą inskrypcją. Kartusz herbowy datowany jest na wiek XVII/XVIII.

Kościół pw. św. Mikołaja w Grabinie

Zbudowany w XVI w., przedłużony ku zachodowi i wzbogacony o wieżę w 1728 r. Mocno uszkodzony w 1945 r., a odbudowany w 1958 r. W latach 1977-1980 świątynia została odnowiona. Obiekt orientowany, murowany, jednonawowy, częściowo oskarpowany, wzbogacony nową zakrystią, kaplicą i kruchtami, nakryty dachami dwuspadowymi. Wnętrze przykryte sufitem ozdobionym fasetą. Zachowało się wyposażenie kościoła pochodzące z I poł. XVIII w.

Kościół augsbursko-ewangelicki w Grabiu (obecnie rzymskokatolicki)

W Grabiu na uwagę zasługuje znajdujący się jedyny w gminie Łubniany kościół ewangelicki. Wybudowano go w 1920 r. w stylu neogotyckim z cegły, nietynkowany założony na planie prostokąta z wieżą usytuowaną centralnie od strony południa. Jednonawowy, jednoprzestrzenny z drewnianą emporeą obejmującą ścianę zachodnią, północną i wschodnią. W kościele znajduje się wyposażenie z czasów jego powstania tj. drewniana ambona, ołtarz główny, tablica na ścianie bocznej, witraże ze scenami figuralnymi w prezbiterium. Kościół w 2009 r. został nieodpłatnie przekazany przez Parafię Augsbursko-Ewangelicką w Kluczborku Parafii Rzymskokatolickiej św. Bartłomieja Ap. w Jełowej.

Kościół pw. Trójcy Świętej w Graczech

W części prezbiterialnej został wzniesiony prawdopodobnie w 1696 r. W roku 1824 kościół rozbudowany o nawę z wieżą i nową zakrystię. Świątynia odnowiona w roku 1959. Jest orientowany murowany, jednonawowy, nakryty dachem dwuspadowym. Wieża oskarpowana w górnej części, zwieńczona ostrosłupowym hełmem. We wnętrzu, po lewej stronie od zakrystii, znajduje się renesansowa płyta nagrobna Gabriela von Schmoltz.

Kościół pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny w Grodźcu

W neogotyckim kościele z 1891 r. w Grodźcu p.w. Nawiedzenia N.M.P znajduje się Sanktuarium Centralnego Związku Sybiraków. Grodziec założony został w 1751 r. w ramach kolonizacji fryderycjańskiej. Po II wojnie światowej, w miejsce wysiedlonej stąd ludności niemieckiej przybyli repatrianci z dawnych Kresów Wschodnich. Głównie z Biłki Szlacheckiej koło Lwowa oraz Jezierniej koło Tarnopola. Ponieważ była to ludność katolicka, dotychczasowa świątynia protestancka w Grodźcu stała się kościołem katolickim. W głównym ołtarzu kościoła znajduje się umieszczony w 1961 r. obraz Matki Boskiej z kościoła parafialnego w Biłce Szlacheckiej.

Kościół pw. św. Bartłomieja w Jełowej

Pierwsza wzmianka na temat kościoła pochodzi z 1399 r. W 1645 r. wzniesiono świątynię w całości z drewna. Obecny kościół powstawał etapami na miejscu drewnianego. W 1751 r. wybudowano murowane prezbiterium dwuprzęsłowe zamknięte ścianą prostą z witrażami. Narożniki prezbiterium proste, zewnętrzne, zaokrąglone., W latach 1842-1844 całkowicie rozebrano część drewnianą. W jej miejsce wybudowano korpus – nawę główną oraz kaplicę. W roku wzniesiono wieżę, a w 1912 r. zakrystię. Prezbiterium w skromnej barokowej stylistyce, wieża klasycystyczna. Trzy kondygnacje wieży rozdzielone gzymsami. Kopuła wieży i kaplicy przykryta blachą miedzianą, nawa główna i prezbiterium pokryte dachówką ceramiczną karpiówką.

W dniu 16.12.2010 r. w kościele wybuchł pożar na skutek którego zniszczeniu uległa konstrukcja dachowa, pokrycie dachu, gzymsy wieńczące oraz obróbki blacharskie. Natomiast podczas akcji gaśniczej częściowo zniszczone zostały malowidła sufitowe i naścienne. Obecnie dokonano już wszystkie niezbędne prace naprawcze i kościół został ponownie oddany do użytku.

Kościół pw. św. Michała Archanioła w Karłowicach

W Karłowicach znajduje się kościół p.w. św. Michała Archanioła. Pierwsze wzmianki na jego temat pochodzą z 1500 r. Obecny zbudowany, jako ewangelicki u schyłku XIX w. w stylu neogotyckim. Wystrój i wyposażenie wnętrza neogotyckie. Warto tu zwrócić uwagę na dwudzielne stalle z końca XVI wieku (pozostałość po władcach tutejszego zamku). Kilkadziesiąt metrów od kościoła pozostałości cmentarza ewangelickiego.

Kościół pw. św. Mateusza Ewangelisty w Kobylnie

Pierwsze wzmianki pochodzące z 1679 r. świadczą o tym, że pierwotnie świątynia była wybudowana z drewna. Obecny murowany, wybudowany został w stylistyce barokowo – klasycystycznej w 1798 r. z fundacji hrabiny von Gaschin. Kościół został konsekrowany w 1800 r. Jednoprzęsłowe prezbiterium zamknięte jest ścianą prostą i kryte sklepieniem żaglastym. Korpus dwuprzęsłowy, z wieżą nadbudowaną po stronie wschodniej. Ściany elewacji rozcłonkowane płaskimi, szerokimi lizenami, otwory okienne zamknięte łukiem. Chór muzyczny wsparty na dwóch filarach o przekroju trapezu, podpierających arkady – środkową o łuku odcinkowym i boczne o łuku koszowym. Stolarka drzwiowa masywna, drewniana, częściowo z zachowanymi zamkami skrzynkowymi.

Kościół pw. św. Michała Archanioła w Kotorzu Wielkim

Kościół, wzniesiony w latach 1782-1784 przez mistrza budowlanego Christopha Worbsa ze Strzelec Opolskich, restaurowany w XIX w., oraz w latach 1948 i 1965. Obiekt późnobarokowy, orientowany, murowany, jednonawowy, z wieżą od frontu, nakryty dachami dwuspadowymi z sygnaturką na kalenicy. Wieża występująca nieznacznie przed lico fasady, ujęta po bokach murami attykowymi ze spływami, a zwieńczona baniastym hełmem z latarnią. Wnętrze przykrywa sklepienie żaglaste na zdwojonych gurtach ozdobionych dekoracją sztukatorską.

Kościół pw. św. Małgorzaty w Krasiejowie

W Krasiejowie znajduje się piękny neobarokowy kościół p.w. św. Małgorzaty, zbudowany w latach 1911–1912. Krasiejowska świątynia jest bogato zdobiona w malowidła i freski przedstawiające sceny biblijne oraz ornamentykę i złocenia charakterystyczne dla baroku. Równie bogaty jest ołtarz główny, którego kolumny i obramowania obrazów zdobią złoczone, stylizowane motywy roślinne wykonane z drewna lipowego. Organy, ołtarze i ambona zostały wykonane w bawarskiej Ratyźbonie. W zabytkowym bocznym ołtarzu

znajduje się kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej z XVII wieku. Właściwie trudno ustalić pochodzenie obrazu. Być może obraz został tu sprowadzony ok. 1687 roku. Według badań chemicznych farby wynika, że obraz pochodzi z II połowy XVII w. W późniejszym czasie nadal brak jest jakichkolwiek wzmianek na jego temat. Akta wizytacyjne z 1720 r. podają informację, że w kościele znajdowały się obrazy „dla pobożności ludu”. Wiadomo, że pierwszy kościół drewniany spłonął w 1804 r., a w trakcie prac konserwatorskich nad obrazem stwierdzono, że pierwotna warstwa malarska na sukni Dzieciątka była pomarszczona i pofałdowana, co mogło być skutkiem wysokiej temperatury podczas pożaru kościoła. Najprawdopodobniej po tym czasie obraz został przemalowany i umieszczony w ołtarzu głównym nowego kościoła, który przetrwał do 1911 r. Po wybudowaniu obecnego obraz trafił na ołtarz boczny gdzie znajduje się do dzisiaj. Prawdopodobne jest również sprowadzenie obrazu bezpośrednio z Częstochowy w czasie jednej z licznych pielgrzymek. Krasiejów leży, bowiem blisko historycznego traktu z Opola do Częstochowy. Jak było naprawdę, najprawdopodobniej nie dowiemy się już nigdy. Wiadomo tylko, że jest to jedna z najwcześniejszych kopii Cudownego Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej na Śląsku Opolskim.

Kościół pw. św. Jerzego w Kup - parafialny

Świątynia wzniesiona w latach 1897-1898 według projektu architekta Ludwiga Schneidera z Wrocławia. Remontowany w latach 1963-1964 i 1981-1984. Obiekt neogotycki, murowany, trzynawowy o układzie bazylikowym, z transeptem i krótkim prezbiterium od zachodu, z wieżą od wschodu. Bryła oskarpowana, jest nakryta dachami dwu- i jednospadowymi. Wieżę wieńczy wysmukły, ostrosłupowy hełm. Kościół we wnętrzu przykryty sklepieniami krzyżowo-żebrowymi i gwiaździstymi. Wyposażenie neogotyckie.

Kościół pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Kup - filialny

Wzniesiony ok. 1894 r. jako kościół ewangelicki od 1974 r. katolicki. Świątynia w stylu neoromańskim, skierowana na północ, murowana, na planie krzyża greckiego wydłużonego kruchtą od południa. Elewacje są ujęte narożnymi lizenami połączonymi fryzem arkadowym. Bryła nakryta jest dachami dwuspadowymi, ujętymi w trójkątne szczyty, zwieńczona w centrum ośmioboczną wieżyczką z ostrosłupowym hełmem. Wnętrze z kondygnacją empor, strop płaski. Zachowały się fragmenty eklektycznego wyposażenia.

Kościół pw. św. Judy Tadeusza w Kurzniach

Obecna świątynia wzniesiona jako ewangelicka w 1813 r. Klasycystyczna, murowana, salowa, na planie prostokąta z symetrycznymi przybudówkami zakrystii i kruchty przy krótszych bokach. Nakrywa go dach czterospadowy z ośmioboczną sygnaturką z 1887 na kalenicy. Elewacje zdobią podziały ramowe. We wnętrzu strop belkowy oparty na czterech słupach z zastrzałami, analogicznych do słupów podtrzymujących chór muzyczny i empory usytuowane wzdłuż ścian bocznych.

Kościół pw. św. Mikołaja w Ligocie Prószkowskiej

Wzniesiony w I poł. XVIII w., restaurowany w 1960 r. Barokowy, orientowany, murowany, jednonawowy, z fasadą ozdobioną pilastrami i szczytem o wolutowych spływach, nakryty dachem dwuspadowym z sygnaturką na kalenicy. Nad prezbiterium rozpięte jest sklepienie kopulaste z plafonem, nad nawą kolebka z lunetami. Ściany wnętrza są dzielone uproszczonymi pilastrami ozdobionymi dekoracją sztukatorską. Wewnątrz kościoła zachowało się wyposażenie regencyjne z XVIII w.

Kościół pw. św. Antoniego w Luboszczach

W Luboszczach znajduje się kościół p.w. św. Antoniego utrzymany w stylu romańskim. Wybudowany w latach 1918-1920. Na głównej i bocznych ścianach prezbiterium znajduje się mozaika przedstawiająca m.in. patrona kościoła, św. Antoniego oraz św. Urbana, św. Pawła, św. Piotra i św. Floriana.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Niemodlinie

Gotycki kościół p.w. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie wznoszony był stopniowo, na miejscu wcześniejszego. Prezbiterium powstało na początku XIV w., nawa główna i wieża w II połowie XV w. Następnie został rozbudowany renesansowo w XVI i XVII w., w XVIII w. przebudowany barokowo wewnątrz w części nawowej wraz ze sklepieniami. Odnowiony w 1865 r. z uzupełnieniem elewacji zachodniej i nadbudową wieży. Świątynia murowana z cegły i kamienia w przyziemiu, otynkowany z wyjątkiem części zachodniej, na zewnątrz opięty szkarpami. Złożony z wydłużonego prezbiterium zamkniętego prostą ścianą, z zakrystią i kaplicami po bokach oraz szerszej i wyższej nawy z dwoma kruchtami i kwadratową wieżą w północno – zachodnim narożniku, mieszczącą w przyziemiu kaplicę. Prezbiterium sklepienie kolebkowo-krzyżowe, z dekoracyjnymi renesansowymi żebrami stiukowymi z czasu przebudowy w 1574 lub 1619 r. W nawie sklepienie kolebkowe

z lunetami. Wnętrza przekształcone w stylu barokowym, o ścianach ożywionych pilastrami. W prezbiterium zachowały się gotyckie sedilia (miejsce dla duchownego sprawującego liturgię i służby liturgicznej), ostrołukowe okno i kamienne ostrołukowe portale gotyckie z XIV w. Wystrój kościoła jest późnobarokowy, a ołtarz główny z połowy XIX w. z wcześniejszymi elementami. Na zewnątrz prezbiterium Ogrojec z barokowymi rzeźbami Chrystusa i apostołów z XVIII w. Kościół otoczony jest częściowo ceglano-kamiennym murem z XVII w.

Kościół augsbursko-ewangelicki w Ozimku

W Ozimku znajduje się późnoklasycystyczny kościół ewangelicki p.w. św. Jana. Został on zbudowany, według projektu znanego architekta Karola Fryderyka Schinckla, autora wielu monumentalnych budowli Berlina, w latach 1819-1821. Natomiast w 1840 r. dobudowana została do kościoła wieża. Kościół miał unikalne żeliwne wyposażenie także według projektu Schinckla, odlane w Pruskiej Królewskiej Hucie Malapane w Ozimku, m.in. ołtarz, ambona, chór, ramy okienne, dzwony. Do dziś ocalała jedynie balustrada chóru i ramy okienne.

Kościół pw. św. Jerzego w Prószkowie

Pierwsza wzmianka o prószkowskim kościele katolickim pochodzi z 1447 r. Obecny, barokowy został zbudowany do 1687 r. Fundatorem był hrabia Jerzy Prószkowski, a pierwszym proboszczem ks. Melchior Cebulla. Jego bardzo bogate wnętrze z licznymi rzeźbami i obrazami pochodzi z okresu baroku, m.in. ambona o bogatej dekoracji akantowej z rzeźbami aniołków na parapecie oraz czterech Ojców Kościoła na baldachimie. Na wschodniej ścianie prezbiterium znajdują się dwie płyty marmurowe, w tym jedna z kartuszem herbowym rodziny von Proskau. Przy kościele znajduje się kamienna, barokowa figura św. Jana Nepomucena z 1756 r.

Zagładę kościołowi przyniosła wojna trzydziestoletnia. Prace przy odbudowie świątyni zakończyły się w roku 1687, a uczestniczyli w nich florency mistrzowie - Jan Sergno wraz z synami. Prawdopodobnie to z ich warsztatu pochodzą zachowane do dziś dwie XVII-wieczne stiukowe rzeźby św. Piotra i Pawła.

Kościół ewangelicki i cmentarz w Prószkowie

Kościół ewangelicki w Prószkowie. Niewielka, protestancka gmina wyznaniowa istniała w Prószkowie już w XVII w. Dziś po ewangelikach w gminie pozostał pusty zbór,

budynek plebanii, przedszkola i malutki cmentarzyk. Leżą na nim radca Leopold, pastor Hirsch i inni możni z czasów, gdy w Prószkowie, na wieczorne przechadzki wybierali się pospół katolicki ksiądz i protestancki pastor. Zachowały się tu liczne nagrobki z XVIII i XIX w. Część z nich oraz krucyfiks w centralnej części cmentarza odlane zostały z żeliwa w Pruskiej Królewskiej Odlewni Żeliwa w Gliwicach, powstałej w 1791 r., Jej misterne, artystyczne, przeważnie żeliwne odlewy, znane były w całej ówczesnej Europie, a dziś są bardzo cenionym obiektem kolekcjonerskim.

Kościół pw. Opatrzności Bożej w Raszowej

Pierwszy kościół został wybudowany w II poł. XIII w. Był to kościół drewniany i przetrwał około 400 lat. Około 1680 r. zbudowano drugą, również drewnianą świątynię, ta spłonęła wraz z plebanią w 1781 r. Obecny kościół jest trzecim z kolei. Został wybudowany na niewielkim wzniesieniu w centrum wsi w latach 1791-1792 w stylu barokowym. W roku 1938 dostawiono nawę boczną od strony południowej i zakrystię. Wyremontowany w roku 1970. Obiekt późnobarokowy, częściowo przebudowany, orientowany, murowany, dwunawowy, z wieżą od zachodu, nakryty dachami trzyspadowymi i cebulastym hełmem na wieży. Elewacje opięte pilastrami wspierającymi belkowanie z gzymsem koronującym, a wolutowe spływy fasady ujmują wieżę. We wnętrzu zachowały się sufity z fasetą ora wyposażenie rokokowo-klasycystyczne z końca XVIII w. Kościół otoczony jest zabytkowym cmentarzem.

Kościół pw. św. Rocha w Starych Budkowicach

W centrum miejscowości Stare Budkowice (gm. Murów) na niewielkim wzniesieniu usytuowany jest kościół p.w. Św. Rocha. Jego budowę prowadził mistrza budowlany z Opoła o nazwisku Schwarz. W 1847 r. kościół został poświęcony. Świątynia zbudowana jest w stylu neoromańskim. Jest orientowana – prezbiterium na wschód. Wnętrze o charakterze halowym, trójnawowe. Na piętrze chór muzyczny i loże. Ołtarze boczne mają charakter barokowy. Po konserwacji kościół otrzymał sufit kasetonowy i polichromię.

Kościół pw. św. Michała Archanioła w Starych Siołkowicach

Budynek kościoła wzniesiony w 1830 r. W 1933 r. przedłużony i przebudowany. Usytuowany w południowej części wsi, po zachodniej stronie ul. Michała. Murowany z cegły, obustronnie tynkowany. Wnętrze przykryte stropem z drewnianą okładziną imitującą strop wenecki. Zbudowany na osi północ – południe, jednonawowy, z węższym prezbiterium

zamkniętym prostokątnie, skierowanym ku północy, przy którym od wschodu i zachodu usytuowane są przybudówki. Od południa przyległa kwadratowa wieża, pięciokondygnacyjna, przykryta dachem namiotowym, w jej zwieńczeniu lula i krzyż. Korpus i prezbiterium przykryte wysokimi dachami dwuspadowymi. Chór muzyczny wsparty na 2 parach doryckich, kanelowanych kolumn. Balustrada chóru dekorowana drewnianą okładziną.

Kościół pw. Imienia Najświętszej Marii Panny w Szydłowcu Śląskim

Kościół filialny należący do Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie. Pierwszy kościół w tej miejscowości wzmiankowany był już w 1335 r. Obecny kościół zbudowany został w latach 1616-1617 jako świątynia protestancka. Kościół ufundowali właściciele Szydłowca – Hans Pückler z Grodzca i jego żona Helena. W kościele zachowało się pierwotne, manierystyczne jego wyposażenie: ołtarz główny, krucyfiks, ambona i chrzcielnica, dzieło artystów z Nisy, rzeźbiarza - Hermana Fischera i malarza polichromii – Caspra Wincklera, ustawione symetrycznie w prezbiterium. Sprzęty te, o formie inspirowanej pośrednio sztuką Saksonii, tworzą tzw. liturgiczny trójdźwięk luteranckiego kościoła, odpowiadający dwóm zachowanym przez zwolenników Lutra sakramentom (ołtarza i chrztu) oraz randze Słowa Bożego. W świątyni znajduje się również tablica erekcyjna, epitafia dzieci Hansa Pücklera, płyta nagrobna rycerza z rodu von Pückler oraz epitafium Heleny von Pückler.

Kościół pw. św. Marcina w Tarnowie Opolskim

Pierwsze wzmianki o tarnowskim kościele pw. św. Marcina bpa pochodzą z roku 1447. Obecnie istniejąca świątynia została zbudowana prawdopodobnie na początku XV w. W latach 1653-1664 dobudowano w nim nawę oraz wieżę, natomiast w latach 1913-1914 rozbudowano samą nawę. Z pierwotnego kościoła zachowało się późnogotyckie prezbiterium, które zamienione zostało na kaplicę. Znajduje się w nim XVII-wieczny barokowy ołtarz z kolumnami, dekoracjami o motywach chrząstkowych i bramkami po bokach. W ołtarzu barokowe rzeźby świętych; Józefa, Michała i Jadwigi, natomiast w bramkach bocznych św. Piotra i Pawła oraz XIX-wieczny obraz św. Jana Chrzciciela i Marcina bpa. W najwyższej niszy znajduje się kopia figury patronki Górnego Śląska – św. Anny.

Kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Zagwizdzu

Kościół wybudowany został przez pierwszego proboszcza, ks. Franciszka Ogórka, w typie trójnawowej bazyliki stropowej w latach 1920-21. Nieorientowany, murowany, otynkowany. Kościół zachował pierwotną bryłę, formę architektoniczną a także historyczną dyspozycję wnętrza i oryginalną konstrukcję więźby dachowej. We wnętrzu zachowały się elementy zabytkowego wyposażenia m.in.: oryginalne posadzki, kasetonowy sufit, dekoracja sztukatorska ścian, empora chóru organowego, ołtarz główny, ambona, drzwi, schody. Zachowało się także historyczne ukształtowanie otoczenia kościoła wraz z ogrodzeniem.

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Zimnicach Wielkich

Kościół zbudowany w XV w., przebudowany w XVIII w. kiedy to m.in. dobudowano wieżę. W prezbiterium świątyni znajduje się późnogotyckie sklepienie krzyżowo-żebrowe ze zwornikiem w kształcie tarczy z malowanym orłem śląskim oraz kamiennymi wspornikami. W nawie sklepienie barokowe z ozdobnym plafonem stiukowym pośrodku. W ścianie prezbiterium znajduje się dawne sakramentarium w kształcie wnęki zamkniętej ostrym łukiem z drzwiczkami z żelaznej, ręcznie kutej kraty. W wejściu do starej zakrystii drzwi z XVI w. ze starymi okuciami i zasuwą. W dawnym prezbiterium zachowały się polichromie z poł. XVI oraz z przełomu XVI i XVII w. Zostały one odsłonięte podczas rozbudowy kościoła w latach 1932-1934. Starsza, gotycka znajdująca się na sklepieniu złożona jest z dekoracyjnych pasów, wici roślinnej, ptaków, rozet. Druga, późnorenesansowa przedstawiająca Chrystusa Sędziego między Matką Boską i św. Janem Chrzcicielem w otoczeniu adorujących aniołów, św. Michała Archanioła oraz popiersie Chrystusa Salvatora i Matki Boskiej w obramieniach w kształcie wieńców z dekoracją roślinną. We wnętrzu kościoła znajdują się również bogato zdobione późnobarokowe ołtarze. Dawny ołtarz główny w starym prezbiterium z rzeźbami śś. Jana Nepomucena i Jacka oraz obrazem Świętej Rodziny. Na uwagę zasługuje również znajdujący się w kościele kartusz herbowy rodziny von Proskau wykonany około roku 1600.

6.6.3. Kapliczki na terenie powiatu opolskiego

W Dąbrówce Łubiańskiej tuż obok wydm polodowcowych, liczących sobie około 130.000 lat, znajduje się miejsce kultu maryjnego zwane „Studzionką”. Nazwa pochodzi od źródła, które podobno ma uzdrawiającą moc.

Na drodze z Prószkowa do Ochódz stoi ponad 100 letni "Krzyż Pscełnika". Nie można ustalić daty postawienia ani nazwiska fundatora. Zachowała się natomiast opowieść o "pscełniku". Jego obowiązkiem było zaopatrywanie pszczelich pni i pozyskiwanie miodu oraz dostarczanie wosku na świece do prószkowskiej parafii. Prószkowski "Krzyż Pscełnika" być może jest jedyną na Opolszczyźnie pamiątką po tych ludziach.

Krzyż przy stawie „Nadymac” to krzyż – drogowy, ustawiony na drodze wiodącej z kościoła w Przysieczy do Prószkowa. Pierwotnie był drewniany. Obecny, metalowy pochodzi z roku 1927.

W 1813 roku w Prószkowie wybudowano "Kapliczkę św. Anny". Najprawdopodobniej powstała dla upamiętnienia miejsca pochówku żołnierzy napoleońskich, stacjonujących w miasteczku podczas wojny francusko-pruskiej (1806-1807).

Nieopodal mostku nad Prószkowskim Potokiem stoi rzeźba św. Nepomucena z 1877 r., która niegdyś umieszczona była bezpośrednio na drzewie. Obecnie rzeźba schowana jest w kapliczce.

Na terenie Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego w Lipnie znajdują się dwie kapliczki: „Kapliczka Pustelnika” - zbudowana w końcu XVIII wieku przez francuskich emigrantów, którzy w okresie rewolucji francuskiej znaleźli schronienie w dobrach Jana Nepomucena Praschmy. Mogiła, znajdująca się tuż obok prawdopodobnie kryje szczątki budowniczego. Druga znajduje się w pobliżu Bramy Niemodlińskiej. Jest to kapliczka z figurą Madonny z Dzieciątkiem dłuta Roberta Bednorza, absolwenta Królewskiej Akademii Sztuki i Rzemiosła Artystycznego we Wrocławiu. Ufundowana w 1909 r. przez Elżbietę żonę Fryderyka II Praschmy. Kapliczka wykuta jest z piaskowca, ozdobiona kratą o roślinnym ornamentem.

W Zakrzowie Turawskim warto zwrócić uwagę na kapliczkę Matki Boskiej z 1874 r. Budowla nie wyróżnia się architektonicznie. Mieszkańcy twierdzą jednak, że zawieszony tam obraz posiada szczególną moc, a Matka Boska nie zostawia nikogo w potrzebie.

6.6.4. Zabytki industrializacji

Żelazny most wiszący w Ozimku

Jedną z najstarszych hut w naszym kraju jest Huta Małapanew w Ozimku (dawniej Huta „Malapane”), założona przez króla Prus Fryderyka II. W 1753 r. po zdobyciu Śląska Fryderyk II podpisał rozporządzenie o rozpoczęciu budowy huty, a już rok później został w niej uruchomiony pierwszy wielki piec. W sąsiedztwie huty zachował się odlany w niej

w 1827 r. żelazny most wiszący nad rzeką Mała Panew, który jest obecnie najstarszym tego typu zabytkiem w Europie. Projektantem tego obiektu był inspektor maszynowy Georg Schottelius, natomiast budowniczymi ówcześni pracownicy huty. Do budowy konstrukcji mostu zużyto ponad 115 tys. funtów żeliwa i ponad 28 tys. funtów stali. Cała konstrukcja kosztowała około 4000 talarów. Nośność mostu przewidziano na 60 cetnarów, czyli ponad 3 tony. Jest to most wiszący, jednoprzęsłowy, z przęsłem zawieszonym na cięgnach łańcuchowych oraz z pomostem wykonanym z poprzecznic oraz drewnianych podłużnic i warstw dyliny. Jego podporami są dwa przyczółki, na których ustawione są żeliwne, ażurowe pylony. W 1945 r. podczas zajmowania Ozimka przez Armię Czerwoną, przez most próbował przejechać radziecki czołg, uszkadzając cięgno łańcuchowe i jeden z pylonów. Od tego czasu obiekt został zamknięty dla ruchu kołowego. Most był dostępny dla ruchu pieszego do początku lat 70. XX w., kiedy został wcielony do majątku trwałego huty, znajdując się na terenie zamkniętym. W 1969 r. most został wpisany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu do rejestru zabytków techniki, a ze względu na unikalność tego zabytku, powinien być wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO.

Huta żelaza w Zagwizdzu

Huta żelaza w Zagwizdzu została założona przez króla pruskiego Fryderyka II pod nazwą „Kreuzburgerhütte” w 1745 r. wraz z budową wielkiego pieca i kolonii robotniczej. Największy rozkwit tej huty przypadł na koniec XVIII w. W późniejszym czasie produkuje przede wszystkim na potrzeby wojska, jednakże jej znaczenie stopniowo maleje w związku z rozbudową pobliskiej Huty Malapane w Ozimku. W 1869 r. przechodzi na własność prywatną. Obecnie obiekt ten obejmuje zespół murowanych klasycystycznych budynków odlewni, młotowni, magazynów, dwóch kanałów hutniczych i dwóch zbiorników retencyjnych nad rzeką Budkowiczanką. Odlewnia z wielkich piecem pośrodku i wieżą gichtową pochodzi z 1839 r. W obramieniach jej drzwi i okien częściowo zachował się lany detal żeliwny. Młotownia powstała w 1806 r. i składa się z dwóch równoległych budynków z większym i mniejszym młotem. Tu także częściowo zachowały się żeliwne ozdoby, m.in. w postaci rozet w nadprożach i zamknięciach okien. W wyremontowanym budynku magazynu powstałego z połowie XIX w. znajduje się obecnie izba regionalna, w której można zobaczyć, m.in. urządzenia używane w młotowni, produkowane w hucie wyroby, a także różnego rodzaju sprzęty używane dawniej w okolicznych gospodarstwach. Przy obecnej

ul. Grabownickiej 6 zachował się budynek, który prawdopodobnie pełnił rolę szpitala huty. Został wybudowany w I poł. XIX w.

Dawne osiedle hutnicze w Jedlicach

Zostało zaprojektowane w 1775 r. przez inspektora budowlanego Johanna Martina Pohlmana w ramach kolonizacji fryderycjańskiej. Rozplanowane na rzucie koła z koncentrycznymi ulicami zbiegającymi się na centralnie położonym placu. Jeden z sektorów zajmowały budynki huty żelaza, rozdzielone kanałem wodnym, zasilanym z Małej Panwi, pozostałe sektory mieściły domy robotnicze. Do chwili obecnej zachował się jeden z budynków huty, wzniesiony w 1805 r., a po 1945 r. przebudowany na magazyn huty szkła „Jedlice”. Jest murowany, na planie prostokąta, parterowy, nakryty dachem naczółkowym. Na obrzeżu założenia przetrwały trzy z pięciu pierwotnych domów robotniczych, które są murowane, parterowe, dwutraktowe, z przelotowymi sieniami, nakryte wysokimi dachami czterospadowymi z powiekami.

Do zabudowań dawnego osiedla hutniczego należy również dworek zwany „Beatka”. Był on wzniesiony ok. 1780 r. Murowany, parterowy z mieszkalnym poddaszem, na planie prostokąta, dwutraktowy, z sienią na osi, nakryty jest dachem naczółkowym z facjatkami i powiekami.

Tułowicki fajans

W 1813 r. w przyzamkowych stajniach w Tułowicach ówczesny właściciel tych dóbr Johann Nepomuk von Praschma, który posiadał w dobrach złoża białych i czerwonych glin ceramicznych założył pierwszą wytwórnię tułowickiego fajansu. W tym celu wybudowano piec do wypalania ceramiki, a urodzony w Opolu malarz i modelarz Johann Degotschon stał się kierownikiem technicznym tego zakładu. W późniejszym czasie Degotschon odkupił wytwórnię od Praschmy. Zatrudnił 10 pracowników i produkował rocznie 30 tysięcy sztuk naczyń fajansowych i kamionkowych. W 1835 r. dobra tułowickie zakupił hrabia Ernst von Frankenberg-Ludwigsdorf, a w roku 1842 od spadkobierców Degotschona wytwórnię ceramiki. W tym samym roku zainicjował tu produkcję delikatnego fajansu pokrytego czarno-brunatną polewą, zwanego „czarną porcelaną”. Tułowicką porcelaną na całym świecie rozświetlił ród Schlegelmilchów, właściciele fabryki porcelany w Suhl w Turyngii, którzy kupili w 1889 r. tułowicki zakład od Frankenberga. Wybudowali nowy zakład ceramiczny i umiejscowili go w pobliżu dworca uruchomionej w 1887 r. linii kolejowej Opole-Nysa. Rozpoczęła się wtedy produkcja porcelany na masową skalę. Słynna na całym świecie

fabryka Schlegelmilcha, produkowała porcelanę do 23 stycznia 1945 r., dziś cenioną wśród kolekcjonerów, sprzedawaną na aukcjach i zdobiącą muzea i galerie Europy i świata. Po wojnie zakład działał jako Fabryka Porcelitu „Tułowice”, która ogłosiła upadłość w roku 2001.

Browar "Krombholza" w Prószkowie

W 1870 roku Juliusz Krombholz założył w Prószkowie browar (rejon dzisiejszej ulicy Zamkowej). Inwestycja rozwijała się znakomicie, miesięczna produkcja sięgała 800 hektolitrów piwa. Prosperity nie zachwiał nawet pożar, który zniszczył miasteczko. Browar szybko odbudowano i wznowiono produkcję. Warzone w Prószkowie piwo cieszyło się dużym uznaniem, eksportowane było nawet do USA. Obecnie znajduje się tu budynek B Domu Pomocy Społecznej w Prószkowie.

Arsenał i rynek w Niemodlinie

W Niemodlinie zachował się dawny arsenał (obecnie ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7). Jeden z nielicznych tego typu obiektów na Śląsku Opolskim, zbudowany w XVII w. W 1960 został częściowo odbudowany po zniszczeniach II wojny światowej. Zrekonstruowano schody z gankiem i słupami. Obiekt murowany, piętrowy, założony na planie prostokąta, jednotraktowy, nakryty dachem czterospadowym.

Niemodlin znany jest także z nietypowego rynku. Rynek niemodliński to rzadko spotykany przykład tzw. ulicówki, czyli rynku "rozłożonego" wzdłuż jednej ulicy, a nie jak to zwykle bywa na planie kwadratu. Obydwie pierzeje niemodlińskiego rynku tworzy zespół malowniczych kamieniczek wznoszonych jako murowane już od XVIII w. na działkach od frontu rynku z oficynami gospodarczymi od ulic obwodowych. Jedno- lub dwupiętrowe, o zróżnicowanym ustawieniu, szczytowym lub kalenicowym, często ze sklepieniami sieniowymi, nakryte dachami dwuspadowymi lub naczółkowymi.

Dawny ratusz (obecnie Rynek 49) został wzniesiony w na początku XIX w. Jest murowany, piętrowy, o dwutraktowym układzie wewnątrz, z sienią na osi, nakryty dwuspadowym dachem ustawionym kalenicą do rynku.

6.6.5 Pałace, zamki i dwory z terenu powiatu

Dwór w Ciepeliowicach

Zbudowany ok. roku 1800. W I poł. XIX wieku został powiększony o skrzydło północne. Dwór ma charakter klasycystyczny, murowany, piętrowy z mieszkalnym poddaszem, nakryty dachem łamanym z naczółkami i niewielką facjatką z lukarnami od frontu. Dwutraktowy układ wnętrza z sienią na osi i sklepionymi kolebką pomieszczeniami parteru. Na osi dworu zachowała się aleja dojazdowa, a obok niej murowany spichlerz z I poł. XIX w.

Zamek w Dąbrowie

W XV wieku właścicielami zamku w Dąbrowie byli Joannici, natomiast 100 lat później ród von Mettich. To Joachim von Tschetschau - Mettich postawił tu w latach 1615-1617 późnorenesansowy zamek. Kolejne przebudowy i rozbudowy w latach 1894-1897 spowodowały znaczne zmiany w wyglądzie, nadając mu charakter neorenesansowy. Z XVI-wiecznej budowli pozostało jedno skrzydło i wieża wjazdowa. Obecnie pałac jest budynkiem piętrowym, z dziedzińcem otoczonym krużgankami. W kilku miejscach na zamkowych ścianach zachowane fragmenty dekoracji sgraffitowej z połowy XVII w. Wewnątrz sklepienia kolebkowe ozdobione późnorenesansową dekoracją stiukową. W zamkowej sieni znajduje się kamienna tablica fundacyjna z inskrypcją dotyczącą budowy oraz herbem fundatorów. Zamek otacza park założony w XVII w., a całkowicie przekształcony w krajobrazowy w XIX w. Obecnie występują na jego terenie przede wszystkim rodzime gatunki drzew i krzewów oraz drzewa owocowe.

Dwór w Domecku

Klasycystyczny dwór w Domecku (gm. Komprachcice) został zbudowany około 1800 r. Budynek murowany z cegły, potynkowany, wzniesiony na rzucie prostokąta, na sklepionych piwnicach, dwukondygnacyjny, nakryty dachem naczółkowym wykonany z dachówki. Fasada (elewacja północna) siedmioosiowa, z centralnie usytuowanym głównym wejściem. Do elewacji wschodniej dostawiona niewielka dobudówka, nakryta dachem dwuspadowym. Elewacja tylna ośmioosiowa. Obecnie elewacje budynku pozbawione ozdobnych detali architektonicznych, jeszcze w latach sześćdziesiątych XX w. okna posiadały obramowania uszate z kluczami, pomiędzy oknami pierwszej i drugiej kondygnacji znajdowały się stiukowe festony, a część elewacji ozdabiał boniowanie. Układ wnętrza

dwutraktowy, z korytarzem pomiędzy traktami. Na osi budynku sień ze zabiegową klatką schodową. Pomieszczenia nakryte płaskimi stropami. Obecnie dwór w Domecku wykorzystywany jest jako wielorodzinny budynek mieszkalny.

Pałac w Naroku

W Naroku stoi pałac, którego początki sięgają XVIII wieku. Jego właścicielką była hrabina Luisa Eleonora von Beess z domu von Skerbrnsky. W 1858 r. kupił go Friedrich von Wichelhaus, który przebudował pałac w stylu anglikańsko – bizantyjskim, piętrowy, niewielki ganek dźwigający balkon. Dach czterospadowy kryty dachówką. Jest to jeden z niewielu tego typu obiektów na Śląsku Opolskim. Obecnie pałac znajduje się rękach prywatnego właściciela. Jego stan określa się jako bardzo zły.

Pałac w Niewodnikach

W 1870 r. kupił Niewodniki 24-letni Julius Wichelhaus, a dwa lata później postawił tu rezydencję na planie prostokąta, nakrytą mansardowym dachem. Obok starego dworu wybudował nowy pałac w stylu francuskim i otoczył go parkiem. Gospodarz wybudował jeszcze dom dla czeladzi, wozownię, owczarnię, oborę; upiększył park.

Zespół zamkowy w Niemodlinie

Pierwsze wzmianki o Niemodlinie pochodzą z 1313 roku. Zespół zamkowy w Niemodlinie usytuowany jest na wzniesieniu w centrum miasta przy wschodniej części rynku. Składa się z zamku oraz części gospodarczej z oficynami i zabudowaniami gospodarczymi wokół dziedzińca gospodarczego, zamkniętego budynkiem bramnym. Zamek został zbudowany na miejscu pierwotnego, wzniesionego około 1313 r. przez księcia niemodlińskiego Bolesława. Od 1572 r. własnością m.in. rodziny Pücklerów, a od 1779 r. rodziny Praschmów. Rozbudowany w XVI i XVII w., a następnie przebudowany w stylu barokowym w XVIII w. i neogotyckim w latach 1869-1873. Obecny późnorenansowy z zachowanymi gotyckimi fragmentami oraz przekształceniami późnobarokowymi i neogotycką kaplicą. Czworoboczny, z prostokątnymi wieżami w narożach arkadowego dziedzińca i wysuniętą wieżą bramną pośrodku elewacji frontowej. Brama przejazdowa z ozdobnym portalem, nad którym znajduje się kartusz herbowy i data 1859. Wewnątrz zamku na sklepieniach niektórych pomieszczeń zachowana dekoracja stiukowa renesansowa, rokokowa i neogotycka w kaplicy. Na zamkowej wieży znajduje się zrekonstruowana dekoracja sgraffitowa i strzelnice kluczowe. Krużganki dziedzińca trójkondygnacyjne

(filarowe i kolumnowe). Portale późnobarokowe z końca XVIII w. oraz zrekonstruowane w XIX w. według pierwotnych renesansowych. Za budynkiem bramnym z poł. XVIII w. rozciąga się dziedziniec gospodarczy, z którego do zamku prowadzi barokowy most, ozdobiony wykutymi w kamieniu Św. Florianem, Janem Chrzcicielem, Antonim i Janem Nepomucenem na balustradzie. Budynek bramny zbudowano II poł. XVIII w., odnowiony w II poł. XIX w. Późnobarokowy, na rzucie prostokąta. Brama przejazdowa ujęta w ozdobne portale, zwieńczona ośmioboczną latarnią. W otoczeniu zamku rozciąga się park krajobrazowy założony w poł. XIX w. na miejscu dawnej fosy, o nieregularnym układzie, odgradzony od ulicy murem z przełomu XVI i XVII w.

Dwór w Karczowie

Wzniesiony na przełomie XVII i XVIII w. został gruntownie przebudowany w latach 1831, 1862 i 1905. Barokowy z elementami neobarokowymi, murowany na planie prostokąta, dwupiętrowy, nakryty wysokim dachem mansardowym ze świetlikami. Elewacje ozdobione neobarokowymi podziałami z końca XIX w. Na parterze, o dwutraktowym układzie pomieszczeń, z obszerną sienią i klatką schodową z podestami, zachowały się sale nakryte sufitami w większości z fasetami. Po stronie północnej zachowany niewielki, zabytkowy park.

Zamek w Karłowicach

Gotycki zamek w Karłowicach, zbudowany na planie trapezu, powstał około 1350 r. Wzniósł go rycerski ród von Tschammer, panujący w Karłowicach w latach 1329-1440. Od 1493 r. karłowickie dobra należały do Adama Beessa, marszałka, później namiestnika księstwa brzeskiego. Karłowickie dobra kupił od Beessów książę brzeski Jerzy II. Od tego czasu jest to zamek myśliwski brzeskich Piastów. W 1715 r. dobudowano skrzydło południowo-zachodnie oraz barokową kaplicę, w której modlili się okoliczni katolicy. W XIX w. zamek powiększony o budynek mieszkalny od wschodu. Zamek odnawiany w roku 1930. Jest murowany, częściowo pozbawiony cech stylowych, z dziedzińcem w kształcie trapezu. W części północnej elewacji frontowej skrzydła zachodniego mieści się cylindryczna wieża średniowiecznego zamku, w części południowej brama przejazdowa pochodząca z II poł. XVI w. i z około 1930 r. Dalej wznosi się budynek mieszkalny z XVIII w. powiększony ku wschodowi w XIX w. i dostawiony po zewnętrznej stronie średniowiecznego muru. Skrzydło wschodnie mieści budynek gospodarczy, parterowy, przesklepiony kolebką, z zachowanym późnogotyckim portalem kamiennym. Skrzydło północne zajmuje kaplica z 1715 r.

zbudowana w rzucie prostokąta, z półkolistą apsydą od wschodu, przykryta trzyprzęsłowym sklepieniem kolebkowym z lunetami i gurtem akcentującym tęczę. Wnętrze kaplicy dzielone pilastrami. Całość nakryta dachem dwuspadowym z naczółkami. Sąsiadująca wieża nadbudowana w XVI w. zamknięta jest stożkowym hełmem z XIX-XX w. Południowo-zachodni budynek mieszkalny, piętrowy, na planie litery L, jedno- i dwutraktowy, z obszerną sienią i bramą przejazdową od północnego zachodu, jest nakryty dachami dwuspadowymi z naczółkami. Zamek otoczony częściowo nawodnioną fosą, która obejmuje również niewielki park krajobrazowy.

Park krajobrazowy założony wokół zamku w I poł. XIX w., południową granicą sięgający kanału Młynówka. W obrębie założenia znajduje się taras ziemny, na którym wzniesiony jest zamek oraz dobrze zachowane zagłębienie fosy. Drzewostan parku jest głównie liściasty (lipy, buki, dęby, akacje), sporadycznie iglasty (świerki). Wśród starych drzew liczne samosiewy. Park podlega ścisłej ochronie konserwatorskiej.

W kaplicy karłowickiego zamku msze św. dla miejscowych katolików odprawiał ksiądz Jan Dzierżon, światowej sławy badacz pszczół i reformator pszczelarstwa. W Karłowicach do dziś zachował się zabytkowy dom, w którym mieszkał i tworzył ksiądz dr Jan Dzierżon. Usytuowany jest w centrum wsi, w pobliżu kościoła, na ul. Kościelnej. Murowany z cegły, obustronnie otynkowany, posyty dachówką karpiówką. Na planie prostokąta, o układzie kalenicowym, podpiwniczony, jednokondygnacyjny, przykryty wysokim dachem dwuspadowym. Widnieją na nim dwie tablice: niemiecka i polska, upamiętniające dzieło pszczelarza.

Dwór w Krasnej Górze

Wzniesiony w XVIII w. Przebudowany w XIX w., a modernizowany w I poł. XX w. Obiekt barokowy, pozbawiony częściowo cech stylowych, murowany, z frontem od wschodu, piętrowy, nakryty dachem naczółkowym. Wnętrze dwutraktowe z korytarzem w części południowej, z sienią na osi i klatką schodową na piętro otoczoną gankiem. Portal wejściowy od wschodu wieńczy archiwolta oparta na zdwojonych pilastrach kompozytowych i gzymsach. Po stronach zachodniej i południowej rozciąga się park krajobrazowy. Po stronie wschodniej stoi murowany spichlerz dworski pochodzący z przełomu XVIII i XIX w.

Ruiny dworu w Szydłowcu Śląskim

Dwór wzniesiony ok. 1570 r., przebudowany w XVII oraz w charakterze neogotyckim w XVIII w. dla Erdmanna Pücklera, uległ zniszczeniu w 1945 r. Było to założenie murowane,

prostokątne, niegdyś z narożnymi wieżami, piętrowe, zachowane obecnie w części piwnic z resztkami sklepień kolebkowych. Nieopodal ruin rozciąga się zabytkowy park krajobrazowy.

Spichlerz folwarczny w Zimnicach Małych (kiedyś zamek)

Obiekt wybudowano prawdopodobnie w XV lub XVI w. przez rodzinę von Proskau i pełnił rolę zamku. Został wzniesiony na wysokiej skarpie nad dawnym korytem Odry. W XIX w. założono tu folwark, a zamek przebudowano na spichlerz folwarczny. Zamek zbudowany był z cegły i kamienia na planie nieregularnym. Obecnie istniejący budynek główny ma kształt litery L, przykryty jest dachem dwuspadowym. Obiekt czterokondygnacyjny z niewielką piwnicą. Wjazd do zamku prowadził od zachodu. W niektórych miejscach zachowały się resztki sklepienia kolebkowo-krzyżowego z XVI w.

6.7. Zabytki, do których Powiat Opolski posiada tytuł prawny

Zespół pałacowo-parkowy – Dom Pomocy Społecznej w Prószkowie

Budowę zamku na tzw. surowym korzeniu podjęto w roku 1563 z inicjatywy ówczesnego właściciela Prószkowa Jerzego Prószkowskiego, podskarbiego, radcy cesarza Rudolfa II. Powstało wówczas założenie w typie palazzo in fortezza. Pałac wzniesiono na planie prostokąta z wewnętrznym arkadowym dziedzińcem i narożnymi ryzalitami bastionowymi. Całość otoczono fosą o skarpach licowanych cegłą. Elewacje rezydencji pokryto dekoracją sgraffitową zrealizowaną przez włoskich artystów. W roku 1613 zamek rozbudowano: powstała w nim między innymi biblioteka, sala koncertowa i teatralna.

Podczas wojny trzydziestoletniej, w roku 1644 zamek został spalony i ograbiony przez wojska szwedzkie pod dowództwem feldmarszałka Lenerta Torstenssona. W latach 1676-7 zamek został odbudowany z inicjatywy Jerzego Krzysztofa II Prószkowskiego. Pracami kierował włoski architekt Jan Seregno. Elewacje zamkowe otrzymały nowy, barokowy wystrój. Zamurowane zostały krużganki dziedzińca, skrzydło frontowe nadbudowano dwoma wieżami.

Na wschód i południe od zamku, częściowo na dawnych fortyfikacjach, znajduje się park o charakterze krajobrazowym. Został założony na przełomie XVIII i XIX wieku.

W roku 1769, po śmierci ostatniego z rodu prószkowskich – Leopolda, zamek przeszedł w ręce księcia Maksymiliana von Dietrichsteina. W roku 1783 rezydencję kupił król

pruski Fryderyk II. W latach 1845-1847 wnętrza częściowo przebudowano w związku z adaptacją zamku na Akademię Rolniczą.

W 1934 roku przeprowadzono gruntowny remont elewacji zamkowych, co wiązało się z częściowym odsłonięciem renesansowych dekoracji sgraffitowych. W trakcie tych prac spora część tych dekoracji uległa jednak zniszczeniu, w ich miejscu wykonane nowe, w swobodny sposób nawiązujące do pierwowzoru. Na parterze elewacji pd. odsłonięto ponadto renesansowe obramienia okienne.

W latach 1980-1981 prace konserwatorskie przy sgraffitach prowadził zespół konserwatorów krakowskich kierowany przez Jana Radłowicza. W zakresie prac znalazły się między innymi: czyszczenie i częściowa rekonstrukcja.

Zamek w Prószkowie uniknął losu wielu śląskich rezydencji, które po 1945 ograbione popadły w ruinę. Stało się tak, dlatego, że od blisko dwóch stuleci pełni on funkcję obiektu użyteczności publicznej. Niemal w pełni czytelna jest koncepcja pierwotnego założenia, a do naszych czasów obiekt przetrwał w formie, jaką nadano mu w wyniku barokowej przebudowy. Dziewiętnasto i dwudziestowieczne remonty wprowadziły niewiele zmian w wyglądzie zewnętrznym zabytku, gdyż koncentrowały się głównie na dostosowaniu wnętrza do nowych funkcji.

W roku 2010 zamek doczekał się gruntownej renowacji. Inwestycja obejmowała wykonanie prac modernizacyjnych i konserwacyjnych:

- elewacji – sgraffiti;
- kaplicy wraz z wyposażeniem (sztukateria, obrazy, złocenia, stacje drogi krzyżowej, rzeźby, ławki drewniane, drzwi z elementami metalowymi);
- Sali Rycerskiej wraz z wyposażeniem (sztukateria, odlewy gipsowe, portal kamienny).

Przeprowadzono również prace budowlane w pozostałej części elewacji zewnętrznej i wewnętrznej (dziedziniec) budynku. Wykonano także prace instalacyjne iluminacji obiektu. Szeroki zakres przeprowadzonych prac był możliwy dzięki otrzymanemu dofinansowaniu w ramach Działania 5.3 „Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego” Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, które pokryło 85% wydatków kwalifikowanych.

W planach na najbliższe lata jest renowacja dwóch wież zamku, na które wykonana została dokumentacja techniczna.

Stan obiektu pałacowo-parkowego określa się jako dobry.

Zespół pałacowo-parkowy – Zespół Szkół w Tułowicach

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1447 r. i mówi o istnieniu w Tułowicach parafii św. Rocha. Nazwa Tułowice pochodzi od imienia Tilo, niestety nie zachowały się żadne dane na jego temat. Jednym z nielicznych śladów po dawnych panach jest zachowana przy murze kościoła parafialnego płyta nagrobna Heinricha von Dreske, zmarłego w 1598r. Dobra tułowickie mają skomplikowaną historię rodową, były własnością górnośląskiej rodziny von Bischofsheimów, którzy posiadali jeszcze kilka sąsiednich majątków. W XVI wieku wieś przeszła w ręce Mikołaja Dobischowskiego, potem przejął ją Jan Pange z Sądów koło Niemodlina. W 1604 Polixena von Puckler kupiła Tułowice za 16.250 talarów. Dalej władali tu Praschmowie, by w 1835 r. oddać majątek Ernestowi von Frankenberg - Ludwigsdorf. Kolejny członek rodziny Ludwigsdorf zlecił przebudowę pałacu. Majątek tułowicki w latach trzydziestych XX wieku został odebrany von Frakenbergowi za to, że pozostawał w opozycji do reżimu hitlerowskiego. Ostatni dziedzic Konrad von Frankenberg zmarł bezpotomnie śmiercią samobójczą podczas ucieczki do Szwajcarii. Pałac przebudowany w 1879 r. przez hrabiego Fryderyka Frankenberg - Ludwigsdorf według projektu wrocławskiego architekta Carla Ludeckiego. Pochodzący z 1871 r. projekt reprezentacyjnego wystroju klatki schodowej odtwarzał zwycięstwo Niemiec w wojnie francusko - pruskiej. Pałac charakteryzuje się bogatym wystrojem architektonicznym, zbudowany jest na planie litery U z wieżą na środku głównego skrzydła. Pałac otoczony jest zabytkowym parkiem (wpisanym do Rejestru Zabytków Dóbr Kultury), a w nim rzadko spotykane okazy drzew m. in. cypryśnik błotny liczący 160 lat. W pobliżu dawny młyn wodny, czworaki, stajnia, bażanciarnia, cmentarz dla psów.

Obecnie na terenie pałacu znajduje się internat Zespołu Szkół.

W roku 2010 wykonano remont dachu na Zamku w Tułowicach. W ramach inwestycji zrealizowano następujące prace:

- remont elementów drewnianej więźby dachowej,
- wymianę pokrycia z blachy na pokrycie z łupka naturalnego i z blachy tytanowo-cynkowej,
- wymiana instalacji odgromowej,
- uzupełnienie ubytków w gzymsach,
- wymianę rynien.

Wykonanie prac było możliwe dzięki otrzymanemu dofinansowaniu w ramach Działania 5.3 „Rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego” Regionalnego

Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, które pokryło 85% wydatków kwalifikowanych.

Obecny stan zabytku określa się jako dobry. W przyszłych latach planowane są prace związane z odnowieniem elewacji zewnętrznej pałacu, odtworzeniem bramy wjazdowej wraz z całym ogrodzeniem zespołu pałacowo-parkowego, renowacją głównej klatki schodowej pałacu, zabytkowych sal (herbowa i ozdobiona głowami psów tzw. pieskowa) oraz zabytkowych kominków.

Zespół Szkół im. Józefa Warszawicza Prószkowie – park Arboretum

Początki założeń parkowych w Prószkowie sięgają czasów rozpoczęcia budowy Królewskiego Instytutu Pomologicznego, który uroczyście oddano do użytku w 1868 r. Zadaniem Instytutu było kształcenie ogrodników i sadowników. Na terenie nowo powstałego parku najprawdopodobniej rosły już drzewa, gdyż część z nich jest znacznie starsza od Pomologii, m.in. okazałe dęby szypułkowe. Sadzone drzewa i krzewy pochodziły z wielu szkółek europejskich i należały do roślin z różnych stref klimatycznych. Pochodziły m.in. z całej Europy, Bliskiego Wschodu, Chin, Indii, Ameryki Północnej, Ameryki Południowej, Afryki. Do 1895 r. w prószkowskim parku wysadzono 900 gatunków drzew i krzewów, a ogólna liczba ich odmian sięgała wtedy kilku tysięcy. Na potrzeby Królewskiego Instytutu Pomologicznego wybudowano na północ od wsi budynki dydaktyczne, założono ogrody, szklarnie i szkółki drzew owocowych. Naukę w Królewskim Instytucie Pomologicznym rozpoczęło 8 kursantów. Pierwszym dyrektorem Instytutu został Gustaw Stoll, gdy zmarł w 1897 roku, park przy Instytucie nazwany został jego imieniem. Uczniowie pochodzili z terenów Śląska, Poznania, Hanoweru, Schlezwigu - Holsztyna, a później znaleźli się także uczniowie z Rosji, Polski, Austrii i Szwecji a nawet z USA.

Kształcenie w szkole trwało dwa lata, a wykładowcami byli nauczyciele akademicy. Oprócz botaniki, chemii, mineralogii, sadownictwa, matematyki, księgowości w Instytucie wykładano również pszczelarstwo, prowadzono kursy hodowli jedwabników, działała stacja meteorologiczna, zoologiczna, botaniczna. Od roku 1934 w szklarniach Instytutu odbywały się coroczne wystawy chryzantem.

Stan aktualny parku jest zadawalający. Bieżące prace konserwacyjne wykonywane są co roku. Stworzona została również ścieżka dydaktyczna uwzględniająca walory przyrodnicze, a przede wszystkim osobliwości arboretum. Trasa ścieżki będzie biegła po istniejących alejach i drózkach parkowych.

Zamek w Turawie (obiekt przeznaczony do sprzedaży)

Późnobarokowy pałac w Turawie został zbudowany z fundacji Martina von Löwencrona w latach 1728-1730 w miejscu drewnianego zamku myśliwskiego. Następnie obiekt ten stał się siedzibą rodziny von Garnier. W roku 1761 dobudowano dodatkowe skrzydło boczne, a całość ozdobiono rokokowymi dekoracjami. Wewnątrz zachowały się dekoracje stiukowe z XVIII i XIX w., m.in. w Sali Balowej i Sali Kredensowej, neorokokowe marmurowe kominki z połowy XIX w., złożone, rzeźbione, dębowe drzwi w Sali Balowej, neorenesansowy kredens, barokowe szafy biblioteczne, złożone dekoracje ścian oraz dekoracyjne piece kaflowe. W odległości około 500 m od pałacu w kierunku Kotorza Wielkiego, na tzw. „Łysej Górze”, znajdowała się kaplica rodzinna Garnierów, która według podania jest połączona z pałacem podziemnym przejściem. W kaplicy umieszczone były trumny, a sama kaplica pełniła również funkcję kościołka. Otoczona była niewielkim, śródleśnym cmentarzem. W 1956 r. kaplica została wysadzona w powietrze.

Stan obecny pałacu można uznać jako zadawalający.

Dworek Chróścina – Zespół Szkół w Chróscinie

Budynek będący siedzibą Zespołu Szkół, był pierwotnie stodołą. Zbudowano ją w 1862 roku na rzucie wydłużonego prostokąta, z nieistniejącą już przybudówką od północy oraz z przybudówką od południa. W 1901 roku południową część właściciel przebudował na mieszkalną. Prawdopodobnie przy okazji tej przebudowy umieszczono na dachu wieżyczkę a w przedsionku nad drzwiami wstawiono witraż w stylu secesyjnym. Gruntowne remonty z 1955 i 1998 roku pozbawiły pokoje sztukaterii sufitowej. Ściany budynku są dzielone wydatnymi lizenami, a w szczytach i w elewacji, zwłaszcza strony wschodniej, występuje dekoracja ramowa, charakterystyczna dla tak zwanego pruskiego muru. Wejścia i okna są zdobione obramieniami opaskowymi. Dach nad dawną stodołą jest siodłowy z falistymi okapami nad wjazdami. W 1998 roku na całej powierzchni wymieniono dotychczas istniejące pokrycie dachowe na blaszane, imitujące brązową dachówkę. W części południowej wymieniono także czworokątną wieżyczkę.

Cały kompleks dworku jest jedną z najciekawszych, pod względem architektonicznym budowli w gminie Dąbrowa. Przed drugą wojną światową należał do rodu Gerstenbergów, którego ostatni właściciel został pochowany na miejscowym cmentarzu, obok wielkiego głazu z piaskowca. Za dworkiem znajdują się dwa stawy i teren parku.

Obecnie stan budynku uznać można za zadowalający. Prowadzone są bieżące prace konserwacyjne i remontowe. Teren parku został w ostatnich latach poddany rewitalizacji.

Park pofolwarczny w Chmielowicach – Dom Dziecka

Majątek w Chmielowicach, pochodzący przypuszczalnie z pierwszej połowy XIX wieku obejmował swym zasięgiem obok zespołu pałacowo-parkowego teren niewielkiego folwarku położonego po stronie północno - wschodniej pałacu. Południowo-wschodnia część majątku, która obejmuje pałacem oraz park, w którym drzewa mające ok. 80-150 lat rozmieszczone są swobodnie na obrzeżach parku w formie kęp, grup i sylgieltonów i wraz z niewielkimi polanami tworzą niewielki teren o charakterze krajobrazowo-naturalistycznym. Centralną częścią kompleksu jest budynek dawnego pałacu zlokalizowany w 1/3 długości i 1/2 szerokości prostokątnego parku, a osie budynku pałacu stanowią podstawę kompozycji przestrzennych założenia.

Majątek należał w latach 1861-1929 do rodziny von Donat. Właściciel – Richard von Donat, przemysłowiec z Opola oraz deputowany Rejencji opolskiej, przebudował budynek pałacu i wprowadził zmiany w parku czyniąc z całości zespół o charakterze rezydencjalnym. Budynek dawnego pałacu wzniesionego na planie prostokąta, murowany jest z cegły, pokryty tynkiem oraz przykryty dachem łamanym. W ryzalicie elewacji frontowej znajduje się wejście główne do budynku. Przy tylnej elewacji dobudowano przybudówkę, werandę i taras. W zaobserwowanych detalach architektonicznych budynku nawiązano do form neoklasycyzmu. W tym też okresie, tj. na początku XX wieku po stronie północnej pałacu wybudowano budynek garaży, a folwark uległ rozbudowie i przebudowie. W tym też czasie dokonano w parku nowych rozsadzeń gatunków drzew ozdobnych takich jak: kasztan jadalny i cyprysik groszkowy, których pojedyncze egzemplarze zachowały się do czasów obecnych we wschodniej części parku.

Po śmierci Richarda w 1901 roku zarząd nad majątkiem chmielowickim przejął jego syn Franz-Xavier. Z inicjatywy Xaverego powstała we wsi szkoła powszechna i remiza Ochotniczej Straży Pożarnej. Donatowie mieszkali w Chmielowicach do 1929 r., kiedy to Xavier sprzedał dwór i przeniósł się do Wiadrowa w powiecie jaworskim na Dolnym Śląsku.

Groby rodziny von Donat – Richarda, jego żony Adeli oraz dwóch ich córek Johanny i Luisy znajdują się na miejscowym cmentarzu. Ciekawostką jest fakt, że na grobach dziewczynek na tylnej stronie kamiennych krzyży znajdują się inskrypcje biblijne (List do Hebrajczyków oraz fragment Listu do Jeremiasza).

Układ przestrzenny zrealizowanego o charakterze rezydencji podmiejskiej zespołu pałacowo-parkowego zachował się do czasu drugiej wojny światowej. Po II wojnie światowej opustoszały dwór został zamieniony w I oddział szkoły podstawowej. Dwór został częściowo

przebudowany w latach siedemdziesiątych XX w. Przebudowa ta niestety pozbawiła go elementów zabytkowych.

W roku 1963 na mocy uchwały Prezydium Rady Narodowej w Opolu i Wydziału Oświaty tegoż urzędu w tym miejscu powstał Państwowy Dom Dziecka. W 2005 r. dwór przeszedł kolejny remont, zmienił się kolor elewacji zewnętrznej, dokonano remontu dachu i postawiono nowe ogrodzenie, natomiast w roku 2009 usunięto stare drzewa i posadzono nowy drzewostan.

Obecnie park pofolwarczny znajduje się w stanie dobrym. Bieżące prace konserwacyjne przeprowadzane są co roku.

VII. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego na terenie powiatu opolskiego – analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – korzystne położenie przy głównych trasach komunikacyjnych, kołowych, kolejowych, rzecznych (A 4, E 30, Odra), – różnorodność krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie powiatu, – różnorodność wartości przyrodniczo-krajoznawczych i obiektów zabytkowych, – duża ilość obiektów zabytkowych, w tym o znaczeniu ponadregionalnym, – dobry stan techniczny zespołów sakralnych, – duża aktywność parafii w zakresie ochrony zabytków, – niewielka liczba obiektów o nieustalonym stanie własnościowym, – dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu powiatu, – stała poprawa jakości środowiska naturalnego, – silne tradycje regionalne oraz wzrastająca świadomość znaczenia dziedzictwa kulturowego, – działalność stowarzyszeń, organizacji oraz wzrastająca liczba uczestników zaangażowanych w sprawy związane z pielęgnowaniem (kultywowaniem) wartości 	<ul style="list-style-type: none"> – degradacja krajobrazu kulturowego przez nową zabudowę, – zły stan techniczny zabytkowych obiektów mieszkalnych (przewaga budynków zabytkowych służących jako komunalne), – niezadawalająca sieć połączeń kolejowych i autobusowych umożliwiająca dojazd, – zły stan techniczny większości zespołów rezydencjonalno-parkowych i zespołów zabytkowej zieleni, zwłaszcza pozostałości parków krajobrazowych – niewłaściwe użytkowanie, niekontrolowana wycinka starodrzewu, – pogarszanie się stanu obiektów zabytkowych wskutek braku opieki, złej organizacji oraz braku środków finansowych (dotyczy głównie prywatnych właścicieli oraz obiektów należących do instytucji budżetowych), – zmienianie funkcji obiektów zabytkowych oraz ograniczanie do nich dostępności, – niska świadomość ekologiczna i wiedza o regionie, – mała świadomość podmiotów gospodarczych o korzyściach płynących z mecenatu kultury, – samowola budowlana w zakresie remontów

<p>historycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wysokie walory kulturowe terenu powiatu zabytkowe obiekty, historia, sławne postacie, – walory naturalne, mikroklimat, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, – dobrze przygotowane trasy pieszo rowerowe, szlaki turystyczne obejmujące swym zakresem elementy dziedzictwa kulturowego oraz bogactwo naturalne dla regionu, – opracowane programy opieki nad zabytkami w większości gmin z terenu powiatu, – lokalizacja wykopalisk archeologicznych i JuraParku na terenie powiatu opolskiego, – cykliczna organizacja imprez związanych z tradycją ludową (dożynki, przeglądy zespołów, festyny o charakterze kulturowym, jarmarki), – dziedzictwo kulturowe powiązane z kręgami kulturowymi Polski oraz państw sąsiadujących 	<p>obiektów zabytkowych nie odpowiadająca standardom konserwatorskim, wykonawstwo</p> <ul style="list-style-type: none"> - stosowanie niewłaściwych technologii i materiałów, – niewystarczające działania promujące zabytki jako towar turystyczny – podatność zabytków na zniszczenie (brak zabezpieczeń), – brak środków na opiekę nad zabytkami – brak imprez kulturalnych o zasięgu ponadregionalnym, – niedobór placówek muzealnych w regionie.
Szanse	Zagrożenia
<p>Wysoka aktywność ekonomiczna i społeczna w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stosunkowo wysoka kultura pracy, – stosunkowo wysoka dyscyplina społeczna w zakresie poszanowania mechanizmów życia zbiorowego, – aktywność własna mieszkańców w sferze kultury. 	<p>Mała ilość finansów przeznaczana na ochronę zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zbyt małe środki finansowe samorządu lokalnego przeznaczane na ochronę zabytków oraz edukację w tej dziedzinie, – niepełne wykorzystanie możliwości aby zapobiec ich niszczeniu i dewastacji ze względu na zbyt wysokie i kosztowne

<p>Dotacje zewnętrzne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – możliwość pozyskania środków finansowych z funduszy strukturalnych UE, od fundacji i z innych źródeł pozabudżetowych. <p>Regionalizm i współpraca :</p> <ul style="list-style-type: none"> – kreowanie indywidualnego, wyjątkowego wizerunku poszczególnych miejscowości, – powrót do korzeni, autentyczności, – integracja gmin powiatu opolskiego, – możliwość współpracy z sąsiednimi powiatami, przygranicznymi terenami Czech i partnerskimi powiatami z Niemiec, Ukrainy. 	<p>zakresy robót.</p> <p>Trudności z otrzymaniem pomocy zewnętrznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – brak zestawu profesjonalnych ofert inwestycyjnych związanych z obiektami zabytkowymi, – zbyt mało środków przeznaczonych na ochronę zabytków w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 – 2013 (I nabór w 2009 r.). <p>Mocny wpływ kultur zewnętrznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tendencja do zmniejszania zainteresowania młodzieży dorobkiem kulturowym regionu, – szerokie upowszechnianie się „płytkiej” kultury masowej, materializmu, snobizmu, – preferowanie kultury masowej, – zbyt powszechne utożsamianie kultury wyłącznie z rozrywką, – samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień konserwatorskich – brak szacunku dla tradycyjnych technik – fascynacja styropianem, – brak gotowych nowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji, które można by było wykorzystać przy realizacji kolejnych inwestycji. <p>Niewystarczająca promocja zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> – niewystarczające wykorzystanie
--	--

	<p>posiadanych obiektów zabytkowych na cele historyczne, kulturowe i turystyczne,</p> <p>– niewystarczająca dostępność obiektów dla potencjalnych użytkowników ze względu na brak atrakcyjnej oferty kulturalnej i turystycznej oraz niewyeksponowania tego, co wartościowe w budynkach,</p> <p>– niewystarczająca promocja obiektów pod kątem historycznym, kulturalnym i turystycznym.</p>
--	--

VIII. Założenia Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2012-2015

Ustawa z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.) wytycza w artykule 87 ust. 2 główne priorytety m.in. dla powiatowych programów opieki nad zabytkami:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Podstawą do określenia celów operacyjnych niniejszego programu opieki nad zabytkami dla Powiatu Opolskiego stanowiąc będą priorytety trzeci, czwarty i piąty, ponieważ priorytet pierwszy dotyczy programów opracowywanych na szczeblu wojewódzkim i nie wchodzi w zakres działania Powiatu Opolskiego, natomiast priorytet drugi jest postulatem dotyczącym sposobu realizacji innych dziedzin mających wpływ na stan krajobrazu kulturowego.

8.1. Cele operacyjne i podejmowanie w ich zakresie działania

I. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Lp.	Działanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1.	Prowadzenie prac pielęgnacyjnych, adaptacyjnych, rewitalizacyjnych, remontowo-budowlanych oraz konserwatorskich na obiektach zabytkowych znajdujących się w zasobach Powiatu Opolskiego	Powiat Opolski	Zespół Szkół w im. J. Warszawicza Prószkowie, Zespół Szkół w Tułowicach, Zespół Szkół w Chróście, Dom Dziecka w Chmielowicach, Dom Pomocy Społecznej w Prószkowie, Zarząd Dróg Powiatowych w Opolu	budżet Powiatu Opolskiego, budżet państwa, WFOŚiGW, środki UE, EOG	Działanie ciągłe
2.	Bieżące utrzymanie oraz opieka nad na obiektami zabytkowymi znajdujących się w zasobach Powiatu Opolskiego	Powiat Opolski	Zespół Szkół w im. J. Warszawicza Prószkowie, Zespół Szkół w Tułowicach, Zespół Szkół w Chróście, Dom Dziecka w Chmielowicach, Dom Pomocy Społecznej w Prószkowie, Zarząd Dróg Powiatowych w Opolu	budżet Powiatu Opolskiego	Działanie ciągłe

3.	Zabezpieczenie przed pożarem, zniszczeniem, kradzieżą (np. montaż systemu przeciwpożarowego, instalacji alarmowej)	Powiat Opolski odnośnie obiektów będących jego własnością, gminy oraz właściciele prywatni w pozostałych przypadkach	gminy oraz właściciele prywatni	budżet Powiatu Opolskiego, gmin, środki zewnętrzne oraz środki właścicieli prywatnych	Działanie ciągłe
4.	Aplikacja o uzyskanie środków zewnętrznych na prace przy obiektach zabytkowych	Powiat Opolski odnośnie obiektów będących jego własnością, Gminy oraz właściciele prywatni w pozostałych przypadkach	gminy oraz właściciele prywatni	budżet Powiatu Opolskiego, gmin, środki zewnętrzne oraz środki właścicieli prywatnych	Działanie ciągłe
5.	Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody w decyzjach ora innych aktach prawa lokalnego na terenie powiatu opolskiego	Powiat Opolski, gminy	----	----	Działanie ciągłe
6.	Wspieranie inicjatyw sprzyjających pozyskiwaniu środków finansowych na ochronę zabytków	Powiat Opolski	Właściciele obiektów zabytkowych: gminy, organizacje pozarządowe, parafie, osoby fizyczne	budżet Powiatu Opolskiego	Działanie ciągłe
7.	Zabezpieczenie środków dotacje celowe z budżetu powiatu na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością powiatu	Powiat Opolski	----	budżet Powiatu Opolskiego	W każdym roku budżetowym
8.	Aktualizacja Powiatowego Planu Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu	Powiat Opolski	gminy	----	Na bieżąco

	zbrojnego				
--	-----------	--	--	--	--

II. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

Lp.	Działanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1.	Promowanie działań mających na celu włączenie zagadnień ochrony dóbr kultury w szkolne programy edukacyjne	Powiat Opolski	jednostki oświatowe	budżet Powiatu Opolskiego	Działanie ciągle
2.	Publikacja materiałów z zakresu dziedzictwa kulturowego oraz naturalnego terenu powiatu opolskiego	Powiat Opolski, gminy	Właściciele obiektów zabytkowych oraz stref chronionego krajobrazu: nadleśnictwa, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne	budżet Powiatu Opolskiego, gmin, środki przeznaczone na ochronę środowiska i gospodarkę wodną	Działanie ciągle
3.	Wspieranie projektów kulturalnych i edukacyjnych realizowanych przez organizacje pozarządowe	Powiat Opolski	organizacje pozarządowe	budżet Powiatu Opolskiego	Zadanie ciągle

III. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Lp.	Działanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1.	Wykorzystanie walorów zabytkowych, kulturowych i przyrodniczych jako czynnika wpływającego na rozwój powiatu	Powiat Opolski, gminy	organizacje pozarządowe	budżet Powiatu Opolskiego, gmin	Działanie ciągle
2.	Patronat nad działaniami na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego powiatu	Powiat Opolski	----	budżet Powiatu Opolskiego	Działanie ciągle

3.	Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek dydaktycznych, rowerowych, których atrakcją są obiekty zabytkowe	Powiat Opolski	gminy	budżet Powiatu Opolskiego, gmin	Działanie ciągle
4.	Współorganizacja cyklicznych imprez folklorystycznych	Powiat Opolski	gminy, organizacje pozarządowe	budżet Powiatu Opolskiego, gmin	Działanie ciągle

IV. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.

Lp.	Działanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1.	Spotkania organizacyjne, konferencje, szkolenia	Powiat Opolski	właściciele obiektów zabytkowych: gminy, organizacje pozarządowe, parafie, osoby fizyczne	budżet Powiatu Opolskiego	Działanie ciągle

V. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Lp.	Działanie	Podmioty uprawnione do realizacji	Podmioty współdziałające	Źródła finansowania	Planowany termin
1.	Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów	Powiat Opolski	Powiatowy Urząd Pracy	środki Powiatu Opolskiego, środki Unii Europejskiej	Działanie ciągle

IX. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Przyjmuje się, że realizacja zadań, poprzez działania wskazane w niniejszym *Powiatowym Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2011 - 2014*, możliwa będzie dzięki zastosowaniu następujących instrumentów:

a) *prawnych*, wynikających z przepisów ustawowych (m.in.: wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, oznakowanie obiektów zabytkowych znakiem przewidzianym w ustawie); uwzględnianie zapisów niniejszego Programu przy tworzeniu innych dokumentów prawa miejscowego,

b) *finansowych*, polegających na finansowaniu wszelkich działań zawartych w Programie w większej części z budżetu powiatu, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich, dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru zabytków, nie będących własnością Powiatu Opolskiego (przy czym prace konserwatorskie przy obiektach należących do osób prywatnych, będzie wymagała zaangażowania środków prywatnych), subwencje, dofinansowania,

c) *koordynacji*, oznaczających współdziałanie w zakresie realizacji celów Programów z zainteresowanymi Gminami, organizacjami pozarządowymi i wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi,

d) *społecznych*, co oznacza, że Program skierowany jest do odbiorcy masowego poprzez wszelkie działania edukacyjne i promocyjne,

e) *kontrolnych*, polegających na egzekwowaniu zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, oraz walce z samowolami budowlanymi na zabytkach.

X. Zasady oceny realizacji programu

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wynika obowiązek prowadzenia kontroli stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami. Powiat Opolski ma obowiązek sporządzania, co 2 lata sprawozdania ze stanu realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2012–2015 i przedstawić Radzie Powiatu Opolskiego.

Monitoring realizacji Programu:

- a) raport o stanie zabytków będących własnością Powiatu Opolskiego na podstawie danych uzyskanych z jednostek organizacyjnych tj. Domu Pomocy Społecznych w Prószkowie, Zespół Szkół im. Józefa Warszawicza w Prószkowie, Zespół Szkół w Chróście, Zespół Szkół w Tułowicach, Dom Dziecka w Chmielowicach, Zarząd Dróg Powiatowych
- b) sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego realizowanych przez wydziały Starostwa Powiatowego w Opolu tj. Wydział Budownictwa, Wydział Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Oświaty, Kultury i Sportu oraz innych wydziałów Starostwa realizujących zadania z zakresu ochrony zabytków.

Podmiotem odpowiedzialnym za monitoring realizacji Programu Ochrony Zabytków w Powiecie Opolskim jest Zarząd Powiatu Opolskiego. Za zebranie sprawozdań z poszczególnych jednostek organizacyjnych oraz Wydziałów Starostwa Powiatowego w Opolu odpowiedzialnym będzie Wydział Oświaty, Kultury i Sportu.

XI. Źródła finansowania programu

Program Ochrony Zabytków Powiatu Opolskiego określa pewne kierunki i cele dbania o zabytki znajdujące się jego terenie. Obowiązek dbania o zabytki spoczywa na właścicielach lub użytkownikach obiektów zabytkowych z terenu powiatu opolskiego.

Główne źródła finansowania ochrony zabytków:

1. Środki gminy

Spośród otrzymanych informacji z terenu powiatu opolskiego następujące gminy udzielają dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków:

- Gmina Dobrzeń Wielki,
- Gmina Murów,
- Gmina Popielów,
- Gmina Prószków,
- Gmina Turawa.

Szczegółowych informacji należy szukać na stronie gmin lub bezpośrednio w siedzibie Urzędów Gmin z terenu powiatu opolskiego.

2. Środki Powiatu Opolskiego

Powiat Opolski uchwałą Rady Powiatu Opolskiego nr XXVII/191/09 z dnia 21 grudnia 2009 r. zasady i trybu udzielania dotacji celowej z budżetu Powiatu Opolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wnioski należy składać do **30 marca roku**, w którym dotacja ma być udzielona. Wnioski złożone po tym dniu rozpatrywane będą w miarę posiadanych środków. Więcej informacji na stronie www.bip.powiatopolski.pl – zakładka dotacja na renowację zabytków.

3. Środki Województwa Opolskiego

Województwo Opolskie uchwałą sejmiku Województwa Opolskiego nr XXXII/345/09 z dnia 26 maja 2009 r. (uchwała zmieniająca XL/398/2009 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 17 grudnia 2009 r.) przyjął zasady i tryb udzielania dotacji celowej z budżetu Województwa Opolskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Wnioski należy składać w terminie wyznaczonym przez Zarząd Województwa Opolskiego. Więcej informacji na stronie www.umwo.opole.pl – zakładka ogłoszenia.

4. Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków udziela dotacji na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanych do rejestru zabytków. Szczegółowe informacje są dostępne na stronie www.wuozopole.pl – zakładka dotacje.

Pozostałe ważne programy z których można pozyskać środki na realizację zadań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego to :

1. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - realizowane będą zadania z zakresu „Ochrony przyrody oraz krajobrazu i leśnictwa – zachowanie cennych elementów przyrody oraz krajobrazu przez przywracanie walorów zabytkowych założeniom parkowych, pałacowo – ogrodowym i ogrodom – szczegółowe informacje na stronie www.wfosigw.opole.pl.

2. Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ustalany co rocznie) m.in. w zakresach:

wydarzenia artystyczne

- a) muzyka,
- b) teatr i taniec,
- c) sztuki wizualne,

- d) film,
- e) promocja kultury polskiej za granicą.

kolekcje

- a) narodowe kolekcje sztuki współczesnej,
- b) regionalne kolekcje sztuki współczesnej.

promocja literatury i czytelnictwa

- a) literatura,
- b) promocja czytelnictwa,
- c) czasopisma.

edukacja kulturalna i diagnoza kultury

- a) edukacja kulturalna,
- b) edukacja artystyczna,
- c) obserwatorium kultury.

dziedzictwo kulturowe

- a) ochrona zabytków,
- b) wspieranie działań muzealnych,
- c) kultura ludowa,
- d) ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- e) ochrona zabytków archeologicznych.

rozwój infrastruktury kultury

- a) infrastruktura kultury,
- b) infrastruktura szkolnictwa artystycznego,
- c) infrastruktura domów kultury.

promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szczegółowe informacje dostępne są na stronie www.mkidn.gov.pl.

3. Fundusz Kościelny

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), przeznaczają się na następujące cele:

- wspomaganie kościelnej działalności charytatywnej, kościelnej działalności oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej a także inicjatyw związanych ze zwalczaniem patologii społecznych oraz współdziałania w tym zakresie organów administracji rządowej z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi;
- remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej;

Szczegółowe informacje są dostępne na stronie www.mswia.gov.pl – zakładka religie i mniejszości narodowe.

4. Europejski Fundusz Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich

W ramach działań 313, 322, 323 Odnowa i rozwój wsi oraz 4.1/413 Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, można otrzymać dofinansowanie na remont zabytkowych obiektów. Szczegółowe informacje są dostępne na stronie www.umwo.opole.pl – zakładka PROW.

Środki na ochronę zabytków w gminach powiatu opolskiego, mogą otrzymać właściciele zabytków, na potrzeby których niżej wymienione organizacje opracowały Lokalne Strategie Rozwoju:

- Partnerstwo Borów Niemodlińskich (Dąbrowa, Komprachcice, Niemodlin, Prószków, Tułowice),
- Stowarzyszenie „Kraina św. Anny” (Tarnów Opolski),
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów” (Chrzastowice, Ozimek, Turawa),
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Stobrawski Zielony Szlak” (Łubniany, Murów, Popielów).

5. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013

Środki na ochronę zabytków były dostępne w ramach działań 5.3, 6.1 i 6.2. Nabory do poszczególnych działań zostały zakończone.

Obok funduszy strukturalnych największe źródło finansowania działań z zakresu kultury stanowią środki z **Mechanizmów Finansowych Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy**. W nowym okresie programowania 2009 – 2014 (nabory wniosków I połowa 2012 roku) duża część środków przeznaczona będzie na: **konserwację i rewitalizację dziedzictwa kulturowego**. Szczegółowe informacje są dostępne na stronie www.eog.gov.pl

Dodatkowe źródła finansowania działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego (promocja, edukacja) to m.in.:

- Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga,
- Fundacja Współpracy Polsko – Niemieckiej,
- Fundacja Wspomagania Wsi.

XII. Realizacja przez Powiat Opolski zadań z zakresu ochrony zabytków w latach 2012 -2015.

Do zadań własnych samorządu powiatowego należą zadania o charakterze powiatowym określone ustawami m.in. w zakresie *kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami* (art. 4, ust 1, pkt. 7 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym), a szczególnie określają je zapisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W latach obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Powiat Opolski realizować będzie niżej wymienione zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego w postaci następujących działań:

- monitoringu *Programu Opieki nad Zabytkami dla Powiatu Opolskiego*: co dwa lata sprawozdania z jego realizacji zgodnie z przyjętymi zasadami monitoringu,
- udzielania dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku

wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie powiatu opolskiego. Dotacje będą udzielone zgodnie z ogłoszonym naborem. Środki finansowe zabezpieczane są corocznie w budżecie Powiatu Opolskiego,

- jednostki Powiatu Opolskiego, które w zarządzie trwałym posiadają obiekty wpisane do rejestru zabytków będą wykonywać prace inwestycyjne, tak aby zachować jego najcenniejsze walory,
- promocja zabytków będących własnością Powiatu Opolskiego np. poprzez wydawanie publikacji, zajęcia edukacyjne tzw. lekcje historii (oferta skierowana do szkół), konferencje o zabytkach powiatu opolskiego oraz ich ochrona poprzez współpracę z powiatami partnerskimi,
- aplikowanie o dodatkowe środki zewnętrzne na ochronę zabytków będących własności powiatu np. w ramach Mechanizmów Norweskich,
- współpraca Powiatu Opolskiego z właścicielami zabytków (gminami, organizacjami pozarządowymi, osobami fizycznymi) w celu promowania w kraju oraz zagranicą obiektów zabytkowych jako atrakcje turystyczne.

Bibliografia odnośnie opisów zabytków:

J. Pilch, *Leksykon zabytków architektury Górnego Śląska*, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2006

Katalog zabytków sztuki w Polsce. Tom VII. Województwo Opolskie. Zeszyt 11. Miasto Opole i Powiat Opolski, pod red. T. Chrzanowskiego i M. Korneckiego, Instytut Sztuki PAN, Warszawa 1968

T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka Śląska Opolskiego. Od średniowiecza do końca w. XIX*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1974

A. Wierzgoń, *Kościoty drewniane na Śląsku Opolskim*, Wydawnictwo Św. Krzyża, Opole 1995

Opole i Powiat Opolski. Od rzemiosła do przemysłu, Grupa Wydawnicza Promocja Regionu, Promocja Polska, Bydgoszcz 2008

S.S. Nicieja, K. Spatek, *Dziedzictwo kulturowe powiatu opolskiego*, Wydawnictwo MS, Opole 2010

Śląsk Opolski. Zabytki i przyroda, Oficyna Piastowska, Opole 2000

Zamki i pałace Euroregionu Pradziad, Stowarzyszenie Rozwoju Dorzecza Osobłogi, Prudnik 2005

Opolskie kościoły drewniane, pod red. Danuty Emmerling, Śląskie Wydawnictwo ADAN, Opole 2006

**Wykaz prac wykonanych przy zabytkach będących własnością Powiatu Opolskiego
w latach 2009 -2011**

I. Dom Pomocy Społecznej w Prószkowie

2009 r.- 2011

<i>lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Zakres wykonanych prac</i>
1.	Prószków, ul. Zamkowa 8- Zamek w Prószkowie	Rewitalizacja i zagospodarowanie ogrodu na bastii oraz parku zamkowego – II etap
2.	Prószków, ul. Zamkowa 8- Zamek w Prószkowie	Roboty malarskie wewnątrz budynku.
3.	Prószków, ul. Zamkowa 8- Zamek w Prószkowie	Remont i prace konserwatorskie Zespołu Pałacowego, w tym wykonanie prac odtworzeniowych malarstwa ściennego w Domu Pomocy Społecznej w Prószkowie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013
4.	Prószków, ul. Zamkowa 8- Zamek w Prószkowie	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej
5.	Prószków, ul. Zamkowa 8- Zamek w Prószkowie	Remont pomieszczenia kuchni

II. Zespół Szkół w Tułowicach

2009 - 2011

lp.	Nazwa obiektu	Zakres wykonanych prac
1.	Tułowice, ul. Zamkowa 15- Zespół Pałacowo - Parkowy	Remont dachu w Zespole Pałacowym w Tułowicach – w Zespole Szkół w Tułowicach w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013
2.	Tułowice, ul. Zamkowa 15- Zespół Pałacowo - Parkowy	Odwodnienie, drenaż opaskowy pałacu, Wymiana pokrycia dachowego na budynkach dydaktycznych oraz montaż kolektorów słonecznych na budynku internatu i pawilonie dydaktycznym nr 2 w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013 Pielęgnacja parku – usuwanie jemioly. Remont pomieszczeń prysznicowych w pałacu. Instalacja systemu osuszania ścian pałacu metodą bezinwazyjną. Wymiana okien w pałacu.

III. Zespół Szkół w Prószkowie

2009 -2011

<i>lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Zakres wykonanych prac</i>
1.	Zabytkowy Park Arboretum	Wycinanie suchych gałęzi i konarów, usuwanie samosiewów, likwidacja powalonych drzew, zakup rębaka do prac w zabytkowym parku, frezowanie starych pni.
2.	Zabytkowe bramy wjazdowe do starej szkoły	Wykonanie ekspertyzy technicznej

IV. Zespół Szkół w Chróscinie

2009 -2011

<i>lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Zakres wykonanych prac</i>
1.	Zespół Szkół w Chróscinie – budynek szkoły	<p>Remont rynien na budynku szkoły – etap I</p> <p>Ocieplenie fundamentów ścian zewnętrznych, odprowadzenie wód opadowych i wykonanie drenażu opaskowego wokół budynku</p> <p>Remont i konserwacja naświetla nad drzwiami wejściowymi – remont witraża.</p> <p>Opracowanie kosztorysów oraz przedmiaru robót do programu „Ograniczenie niskiej emisji w jednostkach organizacyjnych Powiatu Opolskiego”.</p> <p>Malowanie pomieszczeń</p> <p>Remont schodów drewnianych szkoły – etap II</p> <p>Wykonanie projektu budowlanego i wykonawczego wymiany dachu niższej części z przebudową pomieszczeń.</p> <p>Wykonanie wentylacji grawitacyjnej w wyższej części budynku w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013</p>
2.	Zespół Szkół w Chróscinie – park	<p>Pielęgnacja i konserwacja parku.</p> <p>Rewitalizacja parku.</p>

V. *Dom Dziecka w Chmielowicach*

2009 - 2013

<i>lp.</i>	<i>Nazwa obiektu</i>	<i>Zakres wykonanych prac</i>
1.	Dworek podworski	<p>Naprawa dachu.</p> <p>Przyłączenie kanalizacji.</p> <p>Osuszanie piwnic.</p> <p>Doprowadzenie sieci gazowej.</p> <p>Modernizacja kotłowni – zmiana źródła energii na gazową.</p> <p>Wymiana okien w pokojach dzieci.</p> <p>Wykonanie wewnętrznej instalacji wraz z hydrantami.</p> <p>Wstawianie drzwi wyjściowych w piwnicy.</p> <p>Roboty remontowo – budowlane wymiany instalacji wodnokanalizacyjnej i centralnego ogrzewania.</p> <p>Roboty budowlane – przebudowa klatki schodowej.</p> <p>Projekt i wymiana instalacji elektrycznej w całym budynku.</p> <p>Roboty ogólnobudowlane i instalacyjne w całym budynku.</p> <p>Zakup wyposażenia.</p> <p>Remont łazienki.</p> <p>Wentylacja mechaniczna nawiewowo – wywiewna w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007 -2013.</p>
2.	Park	<p>Wycinka i pielęgnacja.</p> <p>Naprawa i wymiana ogrodzenia.</p> <p>Wycinka i pielęgnacja oraz nasadzenie krzewów i drzew.</p> <p>Rekultywacja terenu, rozbiórka walących się boksów węglowych i wywóz gruzu.</p>